

เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน
วัดแดนสงบอสมาราม จ.นครราชสีมา

นางสาววรลักษณ์ อุ้ยไพบูลย์สวัสดิ์

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE COMMUNICATION NETWORK OF MEDITATION CENTER PRACTITIONER AT DANSA-NGOB
TEMPLE,THE VIPASSANA OF NAKORNRATCHASIMA

Miss Worluck Auypaibulsawas

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Development Communication
Department of Public Relations
Faculty of Communication Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2006
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนา
กรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา

โดย

นางสาววรลักษณ์ อภัยไพฑูริย์สวัสดิ์

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ พัทธนี เขยจรรยา

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คนบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชุบถ เบญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุดมวรรณ เปรมศรีรัตน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ พัทธนี เขยจรรยา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประมะ สตะเวทิน)

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วลักษณ์ ชัยไพบุลย์สวัสดิ์ : เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์
วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆาสนาราม จ.นครราชสีมา. (THE COMMUNICATION
NETWORK OF MEDIATION CENTER PRACTITIONER AT DANSA-NGOB
TEMPLE, THE VIPASSANA OF NAKORN RATCHASIMA) อาจารย์ที่ปรึกษา:
รศ. พัทณี เขยจรรยา, 124 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆาสนาราม จ.นครราชสีมา และปัจจัยการสื่อสารที่
ส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสง
ฆาสนาราม จ.นครราชสีมา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย
การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ริเริ่ม กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มผู้เข้า
อบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์
วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆาสนาราม จ.นครราชสีมา เป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ โดย
กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นผู้รับข่าวสารจากกลุ่มอาสาสมัคร แล้วส่งต่อไปยังญาติ
พี่น้องและบุคคลใกล้ชิด กลุ่มอาสาสมัคร จะอยู่ตรงกลางของกลุ่ม ซึ่งจะถ่ายทอดข้อมูลจาก
หลวงพ่อดุสิตภวาวาสิฐ ไปสู่กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สำหรับรูปแบบ
การติดต่อสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มแบ่งเป็น 2 ลักษณะ
การติดต่อสื่อสารแบบทางเดียว การติดต่อสื่อสารแบบสองทาง ส่วนรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่าง
เครือข่ายของกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การติดต่อสื่อสารแบบสองทางไม่เป็นทางการ
การติดต่อสื่อสารแบบสองทางเป็นทางการ

ปัจจัยสื่อสารที่ส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนา
กรรมฐาน วัดแดนสงฆาสนาราม จ.นครราชสีมา ประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร
ปัจจัยด้านคุณสมบัติของแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ปัจจัยด้านช่องทางการสื่อสาร
ปัจจัยด้านผู้รับสาร และบริบทสังคม

ภาควิชา การประชาสัมพันธ์
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิสิต..... อรุณรัตน์ ชัยไพบุลย์สวัสดิ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4885136628 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: THE COMMUNICATION NETWORK / MEDITATION CENTER PRACTITIONER

WORALUCK AUYPABULSAWAS : THE COMMUNICATION NETWORK OF MEDITATION CENTER PRACTITIONER AT DANSANGOB TEMPLE, THE VIPASSANA OF NAKORN RATCHASIMA. THESIS ADVISOR: ASSO. PROF. PATCHANEE CHEYJUNYA, 124 pp.

This research has the objective to study the characters of the communication network of meditation center practitioner at Dansa-Ngob Asaparam temple, Nakornratchasima province and the communication factors effecting the development of meditation practitioner network at meditation center, Dansa-Ngob Asaparam temple, Nakornratchasima province. The research uses qualitative research method to collect data by participating observation and in-dept interview the founder, volunteers and meditation practitioners.

The result reveals that the characters of the communication network of meditation center practitioner at Dansa-Ngob Asaparam temple, Nakornratchasima province is circle communication network. The meditation practitioners receive information from the volunteers, then, resend the information to their relatives and related persons. The volunteers are at the center of the group and relay messages from Pra Koo Pavanavit to the meditation practitioners. The communication can be divided into 2 formats: one way communication and two way communication. The communication between networks can be divided into 2 formats: unofficial two way communication and official two way communication.

The communication factors effecting the development of meditation practitioner network at meditation center, Dansa-Ngob Asaparam temple, Nakornratchasima province consist of 5 main factors: sender, the attribute of meditation doctrine, communication channel, receiver, and social context.

Department ...Public Relation.....	Student's signature.....	<i>Woraluck Auy paibulsawas</i>
Field of study... Development Communication...	Advisor's signature.....	<i>Patchanee</i>
Academic year.....2006.....	Co-advisor's signature.....	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์ และการสนับสนุนจาก รองศาสตราจารย์ พัทณี เชยจรรยา อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำข้อชี้แนะและ ข้อคิดเห็นต่างๆมาโดยตลอด รวมถึงการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณ อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์ ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ประมะ สตะเวทิน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณา ดำเนินการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งกรุณาให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือใน การให้ข้อมูลโดยเสียสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิทยากรทุกท่านที่กรุณาให้ คำแนะนำและข้อมูลต่างๆเป็นอย่างดีรวมถึงให้การสนับสนุนผู้วิจัยได้เข้าร่วมอบรมการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานและช่วยอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี รวมถึงกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนๆที่คอยเป็นกำลังใจและผลักดันให้ทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จน สำเร็จ โดยการช่วยเก็บข้อมูลบางส่วน และคอยรับฟังถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบคุณสำหรับความจริงใจที่มีให้กันมาโดยตลอด

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ของข้าพเจ้า ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้ ความรัก ความเข้าใจ คอยช่วยเหลือ และเป็นที่พักพิงแก่ผู้วิจัยเมื่อยามเหน็ดเหนื่อยท้อแท้ ทำให้ ผู้วิจัยสามารถเดินมาถึงความสำเร็จได้อย่างราบรื่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1	บทนำ.....1
	ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....1
	วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....8
	ปัญหาคำถามการวิจัย.....8
	ขอบเขตของการวิจัย.....8
	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....9
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....9
2	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....10
	แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน.....10
	แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม.....26
	แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร.....33
	แนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสารและการสื่อสารระหว่างบุคคล.....39
	ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....56
3	ระเบียบวิธีวิจัย.....59
	รูปแบบการวิจัย.....59
	ประชากร.....59
	กลุ่มตัวอย่าง.....59
	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....60
	ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....61

	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	62
	การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ.....	63
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
4	ผลการวิจัย.....	64
	ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน.....	65
	ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬภาราม จ.นครราชสีมา	
	ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน.....	72
	ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬภาราม จ.นครราชสีมา	
	ปัจจัยสื่อสารที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน....	84
	ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬภาราม จ.นครราชสีมา	
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	98
	สรุปผลการวิจัย.....	98
	อภิปรายผล.....	102
	ข้อเสนอแนะ.....	108
	รายการอ้างอิง.....	110
	ภาคผนวก.....	112
	ภาคผนวก ก.....	113
	ภาคผนวก ข.....	117
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	124

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม ที่ทำให้ชีวิตคนในสังคมมีความวุ่นวาย แกร่งแย่งแข่งขัน เอาวัดเอาเปรียบกัน เพื่อหวังผลประโยชน์ ส่วนตนมากขึ้น โดยไม่เห็นถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่างๆมากมายตามหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความยากจน ปัญหาคอร์รัปชัน ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้สังคมและประเทศชาติได้รับความเสื่อมเสียเป็นอย่างมาก

สภาวะจิตใจของคนในสังคม ที่มีแต่ความเครียด ความกลัว และความวิตกกังวล กับ สถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ทำให้คนได้หาสิ่งที่สามารถเป็นเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของเราได้ เพื่อช่วยบรรเทาความเครียด ความกลัว ความวิตกกังวล ฯลฯ ซึ่งสิ่งที่จะช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคน ได้นั้น คือ การนำหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาพัฒนาจิตใจ ให้เกิดความเข้มแข็ง เพื่อที่จะเผชิญกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้

ดังคำกล่าวที่ว่า การที่จะทำให้คนในสังคมมีความสุขกายสุขใจนั้น ควรได้รับการเยียวยา และรักษาด้วย “ธรรมโอสถ” คือการได้ปฏิบัติธรรมนั่นเอง เพราะหากคนส่วนใหญ่ได้ประพฤติ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปฏิบัติทางจิตให้เจริญแล้ว ความทุกข์เดือนร้อน สับสน วุ่นวายในปัญหาต่างๆที่จะก่อให้เกิดทุกข์ก็น้อยลง (พระธรรมสิงหบุราจารย์,2549:47) เพราะฉะนั้นคนเราจึงต้องมีการพัฒนาจิตใจ จะต้องรักษาสุขภาพกายและใจให้มีสุขภาพกายและใจให้มีสภาพแข็งแรงและสมบูรณ์ เราจะดูแลรักษากายโดยไม่คำนึงถึงจิตใจ หรือจะรักษาแต่ใจ โดยทอดทิ้งกายนั้นไม่ได้ เนื่องจากกายและใจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด(ดร.สิริ กรินชัย ,2545:81)

คนที่ป่วยทางกาย เมื่อนานวันเข้าจิตใจก็อ่อนแอไปตามร่างกายและในทางตรงกันข้าม คนที่ร่างกายแข็งแรง ถ้าเริ่มป่วยทางใจ ก็จะเริ่มผลกระทบทางกาย เช่น กินไม่ได้ นอนไม่หลับ ผลสุดท้ายก็คือ กายจะป่วยตามไปด้วย กายเป็นธรรมชาติซึ่งไม่รู้อะไรเลย ชอบสงบนิ่งไม่ชอบ เคลื่อนไหว ต้องการพักผ่อนนอนหลับ ในขณะที่ใจหรือจิต เป็นสภาพที่รู้อารมณ์อยู่ตลอดเวลา ชอบเคลื่อนไหว ชอบท่องเที่ยวไปไม่หยุดนิ่ง ชอบคิดชอบฝัน คนเราปล่อยกายให้เป็นไปตาม ธรรมชาติไม่ได้ กล่าวเนื้อจะไม่ทำงาน ดังนั้นคนเราจึงต้องบริหารกายก็คือ การออกกำลังกาย เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และเป็นภูมิคุ้มกันโรคภัยไข้เจ็บ (ดร.สิริ กรินชัย,2545:82)

สำหรับใจหรือจิตก็เช่นกัน ถ้าเราปล่อยใจคิดและท่องเที่ยวไปโน่นนี่อยู่ตลอดเวลา ก็จะทำให้จิตใจเราไม่สงบ ฟุ้งซ่าน หมกมุ่นอยู่แต่ในอดีตและอนาคต โดยไม่อยู่กับความจริงหรือปัจจุบัน ในที่สุดจิตจะมีสภาพอ่อนเปลี้ยเพลียแรง ขาดพลัง จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการหรือพัฒนาจิต กล่าวคือ ทำให้จิตใจสงบนิ่ง ด้วยการฝึกสติและสมาธิ

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ การปฏิบัติอบรมจิตใจให้เกิด ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นวิชาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ค้นพบพระองค์แรกและทรงนำมาเผยแพร่แก่ชาวโลก การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้มีการสืบทอดโดยพระสงฆ์สาวกจากสมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน เมื่อพระพุทธศาสนาสูญสิ้นไปจากประเทศอินเดีย การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานยังคงมีการปฏิบัติและสืบทอดอย่างต่อเนื่องในประเทศพม่า แต่ในประเทศไทย ในระยะหลังสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานค่อนข้างจะหายไป (ธรรมทาน,2545:241)

ในภายหลัง การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งในประเทศไทย ในสมัยที่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณธรรมวิธานมหาโมหนิ (โชดก ญาณสิทธิ ปร.9) แห่งวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณธรรมมาธิราชมหาโมหนิ ก็ได้อิทธิพลและแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากพม่า ในครั้งที่พระเดชพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรวิปัสสนาธุระ (อาจ อาสภามหาเถระ) ในขณะที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรมและอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ได้ส่งท่านไปศึกษาทางด้านวิปัสสนากรรมฐานที่สำนักวัดศาสนียตสา นครย่างกุ้ง ประเทศพม่า ในปีพ.ศ.2495 เป็นเวลานาน 1 ปี และหลังจากนั้น การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทยก็ได้รับการวางรากฐานอย่างเข้มแข็งและเด่นชัดขึ้น (ธรรมทาน,2545:242)

หลังจากที่พระเดชพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรวิปัสสนาธุระ (อาจ อาสภามหาเถระ) ในขณะที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรมและอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร ได้มีการจัดปรับปรุงการปกครองและจัดบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยทดลองจัดให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานภายในพระอุโบสถ โดยได้มีการอาราธนาพระอาจารย์สุข ปวโร วัดระฆังโฆสิตาราม มาเป็นพระอาจารย์ผู้สอน วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ นับตั้งแต่ตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานมานั้น ก็มีญาติโยมเกือบทุกเพศทุกวัย ได้ไปถือศีลกินบวชในวัด โดยเฉพาะวันพระและวันอาทิตย์ ถ้าเป็นฤดูกาลเข้าพรรษา จะมีญาติโยมไปรับอุโบสถที่ศีล และฟังเทศน์วันพระประมาณวันละ 1500 – 2000 คน และที่อยู่ประจำวัดตลอดคืน ค็นละประมาณ 500-1000 คน เวลากลางคืน ทางวัดจัดพระภิกษุ ผู้มีความรู้ความสามารถในการสอนธรรมและการแสดงธรรม โดยจะสลับกันไปทุกวันพระและวันอาทิตย์เฉพาะในฤดูกาลพรรษา อุบาสกอุบาสิกาไปเข้าศีลฟังธรรม มีจำนวนมากกว่าฤดูนอกพรรษา ถึงกับล้นภายในพระอุโบสถ (ธรรมทาน,2545:242)

การวิปัสสนากรรมฐาน ในแบบที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ได้อบรมสั่งสอนกันอยู่นั้น ได้ขยายออกไปตั้งสำนักฝึกสอนอบรมกันทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด มีจำนวนมาก โดยบางสำนักก็จัดตั้งขึ้นภายในวัดที่มีคุณลักษณะเหมาะแก่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน บางสำนักพระอาจารย์วิปัสสนากรรมฐานที่มีความสามารถก็ไปสร้างวัดขึ้นใหม่ แล้วเปิดสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน (ธรรมทาน,2545:243)

ในปีพ.ศ.2504 พระเดชพระคุณพิมลธรรม สังคมตรีว่าการองค์การปกครองคณะสงฆ์แห่งประเทศไทย เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร ได้ทำการจัดตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่วัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร จ.นครราชสีมา โดยตั้งให้หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ ครั้งเมื่อเป็น “พระครูสมุห์ศรีสุวรรณ” เป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำ

พ.ศ.2505 ได้มีการประกอบพิธีเปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐาน อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 กันยายน มีพระครูภาวนาวิสิฐ พระวิปัสสนาจารย์ประจำจังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้ดำเนินการอบรม ทั้งนี้ได้มีสาธุชนสนใจเข้ารับการอบรมจำนวนมากเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้สถานที่อบรมคับแคบไม่สะดวกเท่าที่ควร

พ.ศ. 2511 ได้มีผู้ถวายที่ดินจำนวน 9 ไร่ เพื่อใช้เป็นที่ตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐาน จึงได้ทำการย้ายจากวัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร มาอยู่ ณ ที่แห่งใหม่ ชื่อว่า “สำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบแสงธรรมเวฬุาราม”

พ.ศ. 2522 ได้รับการจัดตั้งมูลนิธิชื่อว่า “วิปัสสนากรรมฐานมูลนิธิ วัดแดนสงบแสงธรรมเวฬุาราม” จ.นครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม โดยปัจจุบันใช้ชื่อ “วิปัสสนากรรมฐานมูลนิธิ วัดแดนสงบาสภาราม นครราชสีมา”

พ.ศ. 2538 ได้จัดตั้งชมรมขึ้นชื่อว่า “ชมรมอนุรักษธรรม” วัดแดนสงบาสภาราม นครราชสีมา เมื่อวันที่ 1 เมษายน

พ.ศ. 2542 ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นวัดตัวอย่างถูกต้อง กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศตั้งเป็นวัดขึ้นในพุทธศาสนา มีนามว่า “วัดแดนสงบาสภาราม” ประกาศ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2542

จากจุดเล็กๆจากคนเพียงไม่กี่คน กลายมาเป็นกลุ่ม จากกลุ่มขยายเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ ที่มีการติดต่อสื่อสารกัน เพื่อที่จะคอยแนะนำให้คำปรึกษาและเปิดโอกาสให้กับคนทั่วไปได้เข้ามาสัมผัส มาทดลองเข้ามาอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

การเข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ ให้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี โดยใช้ระยะเวลาในการเข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐานในแต่ละครั้งเพียง 7 คืน 8 วัน ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมถ้าตั้งใจปฏิบัติอย่างจริงจัง จะสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีได้อย่างรวดเร็วและถ้าปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยแล้วก็จะทำให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้(สิริกรินชัย, 2545:184)

- ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและพฤติกรรม

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจและพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปในทางที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วที่สุด สามารถลดละและขจัดความทุกข์ ความเครียด ความหงุดหงิด ความก้าวร้าว ความขี้มึนเศร้า ฯลฯ ทำให้กลายเป็นผู้ที่มีความสุข อารมณ์สงบเยือกเย็น แจ่มใส มีสุขภาพจิตดี สามารถแก้หนี้และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนและไม่พึงปรารถนาต่างๆ เช่น ทำให้สามารถเลิกสูบบุหรี่ เลิกดื่มสุรา เลิกเล่นการพนัน เกียจคร้าน เลิกนิสัย อัมพฤกษ์ ฯลฯ

- ทำให้สุขภาพกายดี

ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานมีสุขภาพกายดีขึ้น โรคภัยไข้เจ็บบรรเทาเบา คลาย หรือหายจากความเจ็บป่วย สุขภาพร่างกายแข็งแรง โรคภัยไข้เจ็บน้อย และมีความต้านทาน โรคภัยไข้เจ็บมากขึ้น

- ทำให้เกิดปัญญา

ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมเกิดปัญญา เข้าใจความจริงของชีวิตและจิตใจ รู้เหตุ รู้ผล ไม่หลงงมงาย สำนึกได้ในการกระทำต่างๆของตน(กรรม) และยอมรับในผลการกระทำของตน ฐิาปาบุญคุณโทษ กลัวต่อบาป เกิดความเมตตาต่อผู้อื่นและสัตว์อื่นๆ

- ทำให้เป็นคนดี

คนที่เคยทำความชั่วจะสำนึกตัวได้ คนดีจะยิ่งดีขึ้น เพราะเกิดปัญญาสำนึกในความผิดและอยากปรับปรุงตน เห็นคุณความดีของผู้อื่น เกิดความกตัญญูกตเวที อยากกระทำความดี และอยากตอบแทนคุณความดีของผู้อื่น ฯลฯ

- ทำให้การทำงานและการศึกษาเล่าเรียนมีประสิทธิภาพ

ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานมีประสิทธิภาพในการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน เกิดความขยัน ความเพียร ความอดทน มีความคิดและสติปัญญาดี วุฒิภาวะสูงขึ้น สมาธิดี ความจำดี มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสุขกับการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน ทำให้งานและการศึกษาเล่าเรียนมีคุณภาพ ประสบความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผล เจริญก้าวหน้าในการทำงาน และการศึกษาเล่าเรียน

- ทำให้ครอบครัวและสังคมมีความสุข

ทำให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีสติปัญญาดี เป็นคนดี มีคุณภาพชีวิต มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ ฯลฯ จึงทำให้ครอบครัว หมู่คณะ และสังคม มีความสามัคคี ความสุข ความเจริญ ความรุ่งเรือง

- ทำให้เกิดความศรัทธา

ทำให้ผู้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ศรัทธาในพระรัตนตรัย เกิดความศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและศรัทธาในครูอาจารย์ที่สอน

ปัจจุบันการวิปัสสนากรรมฐานได้ถูกเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก และมีผู้ให้ความสนใจการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นดารานักแสดง นักธุรกิจ ฯลฯ ที่เข้าร่วมอบรมการวิปัสสนากรรมฐานกันอย่างมากมาย จนทำให้คนในสังคมเกิดการตื่นตัว และหาเหตุผลหาสาเหตุว่าทำไมคนเหล่านั้นจึงเข้าไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ปฏิบัติแล้วได้ผลอย่างไร ในขณะที่เดียวกันท่ามกลางเศรษฐกิจและสังคมที่ก่อให้เกิดความเครียด ทำให้คนต้องหาที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และได้รับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของดารานักแสดง นักธุรกิจ ที่เคยเข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐานผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือ ฯลฯ ซึ่งสามารถช่วยเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ธรรมะและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนในสังคมได้อย่างดี เพราะทางรายการโทรทัศน์ หรือบทสัมภาษณ์จากนิตยสารต่างๆ มักจะได้มีการสัมภาษณ์ดารานักแสดงเหล่านี้ ซึ่งดารานักแสดงไม่ว่าจะนำเสนออะไรก็จะเป็นที่สนใจและดึงดูดของคนอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น การที่คนในสังคมได้รับรู้เรื่องราวการเข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐานจากปากของดารานักแสดง นักธุรกิจ ก็สามารถทำให้คนคล้อยตามหรือเอาเป็นแบบอย่างได้ง่าย โดยการที่อยากจะไปทดลอง และศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานว่าจะสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างไร

กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดแดนสงบอสาภาราม จ.นครราชสีมา เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2513 ภายใต้การก่อตั้งของหลวงพ่อบุญครูภาวนาวินิจฐิต ซึ่งท่านได้รับการสืบสานงานการวิปัสสนากรรมฐานต่อจากหลวงพ่อบุญครูภาวนาวินิจฐิต (อาจ อาสภมหาเถระ) หลวงพ่อบุญครูภาวนาวินิจฐิตนั้น ท่านได้รับแต่งตั้ง ในด้านการปกครองและการเผยแพร่วิปัสสนากรรมฐาน ดังนี้

พ.ศ. 2498 ได้รับแต่งตั้งเป็นพระวิปัสสนาจารย์ ประจำสำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร และผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ แห่งประเทศไทย(ในพระธรรมธีรราชฆมนี(ไชตก ญาณสิทธิมหาเถร ปธ9) เจ้าคณะภาค9

พ.ศ. 2504 เป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำจังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ.2514 ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระนารายณ์มหาราช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ.2534 เป็นพระวิปัสสนาจารย์หัวหน้าเขต11 เป็นผู้อำนวยการศูนย์วิปัสสนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พ.ศ. 2542 ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดแดนสงบอสาภาราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

หลวงพ่อบุญพระครูภาวนาวินิตฺตฺ ได้สร้างผลงานในการเผยแพร่ธรรมะอีกมากมาย ได้แก่(ปกิณกะ
ชีวิต หลวงพ่อบุญพระครูภาวนาวินิตฺตฺ,2547:56)

- เป็นอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐาน
- เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิตฺตฺ อบรมเขยวชน

ที่วัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร จ.นครราชสีมา

- เป็นผู้ก่อตั้งวัดแดนสงบาสภาราม จ.นครราชสีมา เป็นสถานที่รองรับการศึกษา และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา

- ให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร
- เป็นผู้อบรมปฏิบัตินักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ ตามวัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ
- อภิปรายธรรมในรายการธรรมะ ทางสถานีวิทยุกองบิน1 สวพ.2-3 ว.ป.ถ.3 จ.นครราชสีมา
- จัดอบรมพระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา โดยวิธีเข้าปริวาส และจัดการบรรพชา

สามเณรหมู่ภาคฤดูร้อนเป็นประจำ

- ได้รับการนิมนตรให้ไปสอบพระกรรมฐานที่วัดไทยในลอสแอนเจลิส และรัฐอื่นๆ ในอเมริกา

โดยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการเผยแพร่การวิปัสสนากรรมฐานทั้งในและต่างประเทศ โดยเป็นอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้ญาติโยมที่รู้จักท่านต่างพากันเลื่อมใสและศรัทธาในตัวท่านเป็นอย่างมาก จึงทำให้มีศิษยานุศิษย์มากมายหลายท่าน เช่น คุณแม่ ดร. สิริ กรินชัย ซึ่งปัจจุบันนี้ท่านทำการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรม โดยทำให้ธรรมทานในการอบรมสั่งสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ไม่เลือกชนชั้นวรรณะ อาชีพ หรือ ศาสนา โดยการรับเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่บ้านกรินชัย จ.นครราชสีมา โดยทำการอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานซึ่งมีพร้อมทั้งอาหารและที่พัก ต่อมาคุณแม่ ดร. สิริ กรินชัย ได้รับเชิญให้ไปอบรมสั่งสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามมหาวิทยาลัย วิทยาลัย วัดและสถานที่ต่างๆทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ท่านมีชื่อเสียงโด่งดังในด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ท่านจึงเป็นคุณแม่ทางธรรมของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ท่านได้ใช้บ้านของท่านเปิดเป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้คนที่สนใจมาเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยจึงได้กล่าวว่า หลวงพ่อบุญพระครูภาวนาวินิตฺตฺ ท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีประสิทธิภาพและมีผลงานอันสูงค่ายิ่ง ซึ่งหลวงพ่อบุญพระครูภาวนาวินิตฺตฺ ได้ทำการเปิดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดแดนสงบาสภาราม จ.นครราชสีมา เพื่อผลิตวิทยากรที่มีประสิทธิภาพ ให้ทำ

หน้าทีอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่ผู้ที่สนใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดแดนสงบอาสภาราม จ.นครราชสีมา โดยทางวัดได้ตั้ง “ชมรมอนุรักษธรรม” เข้ามาดูแลรับผิดชอบการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานโดยตรง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (โครงการเจริญวิปัสสนา พัฒนาจิต เพื่อชีวิต และสันติสุข,2534:1-2)

- 1.ส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้มีสุขภาพกายและจิตที่ดี
- 2.พบปะสังสรรค์และแลกเปลี่ยนความรู้
- 3.เพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ได้รับการพัฒนา
- 4.เพื่ออนุรักษ์ธรรมในพุทธศาสนา

โดยได้จัดให้มีการอบรมวิปัสสนากรรมฐานตลอดทั้งปี ดังนี้

1. วันที่ 2-9 กุมภาพันธ์
2. วันที่ 9-16 มีนาคม
3. วันที่ 17-24 เมษายน
4. วันที่ 22-29 พฤษภาคม
5. วันที่ 14-21 กรกฎาคม
6. วันที่ 10-17 กันยายน
7. วันที่ 10-17 ตุลาคม
8. วันที่ 22-29 พฤศจิกายน
9. วันที่ 14- 21 ธันวาคม

ซึ่งในระยะแรกนั้นมึกลุ่มผู้ให้ความสนใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กันไม่มากนัก เนื่องจากทางศูนย์วิปัสสนากรรมฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดแดนสงบอาสภาราม จ.นครราชสีมา ยังไม่ได้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ส่วนมากจะเป็นเพียงการบอกกล่าวปากต่อปาก ซึ่งก็จะเป็นกลุ่มของพระสงฆ์ แม่ชี และผู้เข้าวัดถือศีล และในระยะหลังทางศูนย์วิปัสสนากรรมฐานวัดแดนสงบอาสภาราม จ.นครราชสีมา ได้เปิดกว้างในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น โดยผู้ที่เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐานในแต่ละครั้ง จะมีการทำสมุดรายชื่อเก็บไว้ โดยในแต่ละครั้งที่มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานก็จะได้มีการเชิญชวนให้มาเข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็ทางจดหมาย แผ่นพับ และทางเว็บไซต์ ฯลฯ โดยกลุ่มคนผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลุ่มคนทุกเพศทุกวัย ไม่จำกัดชนชั้น ไม่จำกัดอาชีพ การศึกษา และฐานะ โดยกลุ่มคนเหล่านี้ได้ขยายกลุ่มแตกสาขาออกไปมากมาย ซึ่งได้มีการชักชวนพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน เพื่อนที่ทำงาน ฯลฯ ให้มีโอกาศได้เข้ามาร่วมอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

ซึ่งหากจะกล่าวหาว่า “เครือข่าย” คือ การรวมตัวของคนที่มีความสนใจเหมือนกัน ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารพูดคุยกัน ดังนั้น เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ และยังเป็น การรวมกลุ่มเพื่อที่จะพัฒนาจิต พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้น และเมื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้แล้วนั้น ก็จะสามารถพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และสงบสุขได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยจะเดินทางไปศึกษาข้อมูลในช่วงวันที่ 22-29 เดือนพฤศจิกายน และวันที่ 14-21 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและวิเคราะห์ปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อที่กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะช่วยทำนุบำรุงพุทธศาสนาและธำรงรักษาศาสนาให้ดำรงอยู่ตลอดไป นอกจากนี้ยังเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางธรรมะ และเป็นการช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เพื่อที่จะเป็นคนดีของสังคม และสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม และประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ. นครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ. นครราชสีมา

ปัญหานำวิจัย

1. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ. นครราชสีมาเป็นอย่างไร
2. ปัจจัยสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ. นครราชสีมาเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ. นครราชสีมา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. **เครือข่ายการสื่อสาร** หมายถึง แบบแผนการพูดคุยติดต่อประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นในกลุ่มและนอกกลุ่ม โดยบุคคลดังกล่าวอาจอยู่ในสถานภาพที่แตกต่างกัน

2. **การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน** หมายถึง การพัฒนาจิตใจด้วยการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานสี่ เน้นหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยการฝึกสติและสมาธิอย่างต่อเนื่อง

3. **กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน** หมายถึง ผู้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม นั่งสมาธิ และสอบอารมณ์ ที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาศภาราม จ.นครราชสีมา ในวันที่ 22-29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 และวันที่ 14-21 ธันวาคม พ.ศ. 2549

4. **ปัจจัยการสื่อสาร** หมายถึง องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารอันส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนสมาชิกและการพัฒนาของกลุ่ม

- **ผู้ส่งสาร** หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่ทำการสื่อสารเกี่ยวกับด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยจัดทำขึ้นเพื่อให้บุคคลอื่นได้รับทราบ
- **สาร** หมายถึง เนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางที่ถูกต้อง รวมทั้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาศภาราม จ.นครราชสีมา
- **สื่อ** หมายถึง ช่องทางในการถ่ายทอดเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แนวทางปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ผู้อื่นได้ทราบ โดยช่องทางนี้อาจได้แก่ การจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน บุคคล และสื่อเฉพาะกิจของทางวัด
- **ผู้รับสาร** หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน แล้ววิเคราะห์ทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสารดังกล่าว ตลอดจนอาจนำไปยึดถือปฏิบัติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการโน้มน้าวใจให้คนทั่วไปเกิดความสนใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตและปัญหาสังคมได้
2. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แพร่หลาย และเป็นที่ยึดถือปฏิบัติมากขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาภาราม จ.นครราชสีมา ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

- 1.แนวคิดเกี่ยวกับการวิปัสสนากรรมฐาน
- 2.แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม
- 3.แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร
- 4.แนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสาร และการสื่อสารระหว่างบุคคล
- 5.ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการวิปัสสนากรรมฐาน

การปฏิบัติอบรมจิตใจให้เกิดศีล สมาธิ ปัญญา ของพระพุทธศาสนามี 2 อย่างคือ สมถกรรมฐาน และ วิปัสสนากรรมฐาน (การสอนวิปัสสนากรรมฐาน ,2546:241-242)

สมถกรรมฐาน คือ อุบายหรือวิธีการปฏิบัติให้เกิดความสงบ จิตไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตเป็นสมาธิ มีผลให้จิตสงบ เมื่อจิตสงบจะสามารถเกิดพลังจิตระงับกิเลสและนิวรณ์ได้เป็นครั้งคราว เกิดความปิติและสุข มีอารมณ์เป็นหนึ่ง อาจแสดงฤทธิ์ได้ มีฌานสมาบัติเป็นผล เป็นพื้นฐานในการทำวิปัสสนา

วิปัสสนากรรมฐาน คือ อุบายหรือวิธีปฏิบัติให้เกิดปัญญา ให้รู้ธรรมชาติของชีวิต และสรรพสิ่งทั้งปวงที่ไม่เที่ยงและบังคับไม่ได้ อันเป็นทุกข์ เป็นทุกข์ของความเกิด ซึ่งเกิดกับกายกับจิตคือรูปกับนาม มีผลให้ละคลายความยึดมั่นในอุปาทานทั้งปวง บรรเทาเบาคลายจากความทุกข์ใจทุกข์กาย

คำว่า "วิปัสสนากรรมฐาน" แยกออกได้เป็น 4 ศัพท์ คือ วิ+ปัสสนา+กรรม+ฐาน วิ แปลว่า แจ่ม ปัสสนา แปลว่า เห็น วิปัสสนา จึงแปลว่า เห็นแจ่ม เป็นชื่อของปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติ กล่าวโดยย่อก็คือ เห็น ปัจจุบัน เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ และเห็นมรรค ผล นิพพาน ส่วนคำว่า กรรมฐาน นั้น กรรม แปลว่า การกระทำ ฐาน แปลว่า ที่ตั้ง กรรมฐานจึงแปลว่าที่ตั้งแห่งการกระทำที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยเพื่อให้เกิดปัญญาได้บรรลุคุณพิเศษคือ ญาณ มรรคผล นิพพานวิปัสสนากรรมฐานนี้มีวิปัสสนาภูมิ 6 เป็นอารมณ์ คือ ชั้น 5 ชาติ 18 ชาติ ยะ 12 อินทรีย์ 22 อริยสัจ 4 ปฏิจตมูปบาท 12 ซึ่งทั้งนี้ ย่อให้สั้นในแนวปฏิบัติก็ได้แก่ รูปและนาม

การปฏิบัติให้เกิดปัญหาเห็นสังขารตามความเป็นจริง จนสามารถละวางกิเลสได้ เรียกว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นทางให้ผู้ปฏิบัติถึงความพ้นทุกข์อันเป็นจุดหมายของ พระพุทธศาสนา เป็นการรู้เห็นจริงในเรื่องกายและจิต ซึ่งเรียกตามภาษาธรรมว่า รูป-นาม ว่ามี ลักษณะที่แท้จริงคือไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา คือ ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวเรา ตัวเขา วิปัสสนาจึง ต้องอาศัยสติ พิจารณารูปนาม ตามความเป็นจริงได้ เป็นการทำลายความเห็นผิด คือ วิปลาสธรรม ทั้ง 4 อันได้แก่ ความเห็นผิดว่าตนสวยงาม ตนเที่ยง ตนเป็นสุข และเป็นตัวเป็นตน ให้เกิดปัญญา เห็นถูกต้องว่า รูป-นามล้วนสกปรกไม่สวยงาม ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ตัวตน ปัญญาที่รู้ถึงความจริงนี้ จะสามารถทำให้ละวางกิเลสได้ (ธรรมทาน,2545:179)

วิปัสสนา จึงเป็นการรู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริงตามธรรมชาติของรูป-นาม เป็นการรู้แจ้ง รู้พิเศษ สัตว์ธรรมดาอย่าอ้อมไม่รู้ความจริงนี้ เพราะธรรมชาติจะปิดบังความจริงโดยอุบายทั้ง 4 อัน ได้แก่ กามราคะ ปิดบังอสุภะ อิริยาบถ ปิดบังทุกขัง สันตติ ปิดบังอนิจจัง และฉนบัญญัติ ปิดบังอนัตตา ทำให้สัตว์โลกหลงหลงด้วยกิเลส ตัณหา และอุปาทาน จึงสร้างกรรม เกิดภพเกิดชาติเวียนว่ายในวัฏสงสารวัตรโดยไม่สิ้นสุด จนกระทั่งพระพุทธองค์ทรงค้นพบวิชาวิปัสสนากรรมฐาน จึงประกาศให้มวลชนปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ปลดบ่วงคล้องจองจำของกิเลสได้ ทรงประกาศว่าเป็นทางสายเอก เป็นทางสายเดียว ที่นำไปสู่ความบริสุทธิ์แห่งสัตว์โลก ซึ่งจะช่วยให้ล่วงพ้นจากความทุกข์โศกพิโรธรำพันเสียได้ ชีวิตจะประสบสันติสุขอย่างแท้จริง (ธรรมทาน,2545:182-190)

การที่จะรู้สังขารที่กล่าวมานี้ ถ้ารู้ด้วยการอ่าน การคิด จะไม่ชัดแจ้ง และไม่สามารถละวางกิเลสได้ ต้องรู้ด้วยการปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะรู้แจ้ง และจิตจะหลาบจำ เกิดวิชาทำลายความโง่ด้วยภาวนามยปัญญา จิตจึงจะสามารถละวางกิเลส เช็ดบาป ไม่ประพฤตชั่วอีกต่อไป

ผลของวิปัสสนากรรมฐานก็คือ การบรรลุญาณ 16 และ วิสุทธิ 7 อันเป็นตัวตัดอนุสัยกิเลส ให้หมดสิ้น ไปสู่ความบริสุทธิ์แห่งจิตอย่างสมบูรณ์ ที่เรียกว่า พระนิพพาน

ผู้ปฏิบัติกรรมฐานมี 2 ประเภทคือ

1. สมณายิกะ คือ ผู้เจริญสมณะล้วนๆ ไปก่อน แล้วจึงจับวิปัสสนาภายหลัง
2. วิปัสสนายานิกะ คือ ผู้เจริญวิปัสสนาคู่ควบคู่กับสมณะไปตั้งแต่ต้น

ตามแบบสติปัฏฐาน 4

สติปัฏฐาน 4

สติปัฏฐาน แปลว่า ที่ตั้งของสติ สติปัฏฐาน 4 เป็นทางสายตรงสายเอกที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้สาวกปฏิบัติ และรองรับว่าเป็นทางเดียวที่จะดำเนินไปสู่พระนิพพานได้โดยไม่ล่าช้า สติปัฏฐาน 4 เป็นชื่อของสมถวิปัสสนากรรมฐาน ที่ปฏิบัติร่วมกันไปให้เกิดความสมส่วนพอดีแห่งพละ 5 โดยเฉพาะสมาธิพละ และสติพละ โดยมีมรรค 8 เป็นทางเดิน เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา

กล่าวกันว่าสติปัฏฐาน 4 เป็นเครื่องแก้ความเห็นผิด คือ วิปลาส 4 ที่ได้กล่าวมาแล้ว สติปัฏฐาน 4 ได้แก่ (การสอนวิปัสสนากรรมฐาน,2546:245-250)

1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติตามพิจารณากายเป็นอารมณ์ ได้แก่ การตั้งสติดูลมหายใจเข้าออก ดูอิริยาบถยืน เดิน นั่ง นอน ดูการเคลื่อนไหวหรืออิริยาบถย่อย เช่น เหลี้ยว คู้เหยียด ถอย ถ่าง การตั้งสติพิจารณาความสกปรกปฏิกุศลแห่งร่างกาย การกำหนดดูธาตุ 4 และการกำหนดดูความเปื่อยเน่าที่เรียกว่า อสุภะ ธรรมชาติของสิ่งเหล่านี้จะทำลายความเห็นผิดที่เรียกว่า สุกวิปลาส คือความเห็นว่าตัวเองสวยงาม น่ารัก น่าชม ให้กลับเห็นถูกต้องว่าเป็นสิ่งสกปรกโสโครก เต็มไปด้วยสิ่งเน่าเปื่อย น่าเกลียด

ในการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติต้องพิจารณาลมหายใจเข้า-ออก อันเป็นที่ตั้งแห่งสมาธิแล้วจึงเฝ้าดูอาการพองและยุบของร่างกายอันเป็นงานวิปัสสนา ให้สามารถแยกลมเข้ากับลมออก ลมสั้น หรือลมยาว ลมหยาบหรือลมละเอียด และลมสงบหรือลมเป็นสมาธิ จนถึงลมเดินข้ามจรด แล้วอาการรู้ในพระไตรลักษณ์จะปรากฏขึ้น

2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติตามพิจารณาเวทนาเป็นอารมณ์ ได้แก่ การตั้งสติพิจารณาเวทนาที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติอันได้แก่ สุข ทุกข์ และอุเบกขาเวทนา (เฉย) และต้องกำหนดไปถึงอาการปวด เมื่อย เจ็บ คัน ชา ยอก ฯลฯ ธรรมชาติของเวทนาเหล่านี้จะทำลายความเห็นผิด ที่เรียกว่า สุกวิปลาส คือเห็นว่ารูป-นามนั้นเป็นสุข ให้เห็นว่าเพียงทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นที่ตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้นที่ดับไป แต่ที่เรามองไม่เห็นทุกข์ ก็เพราะอิริยาบถปิดบังสัญธรรมนี้ เมื่อทุกข์กายก็ขยับกาย เมื่อทุกข์ใจหงุดหงิดใจก็ขยับใจ พอขยับก็คิดว่าสุข แต่ความจริงแล้วเป็นการเริ่มทุกข์อันใหม่

3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติตามพิจารณาจิตเป็นอารมณ์ ได้แก่ การพิจารณาเฝ้าดูจิตตนในกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ กำหนดอาการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ดูอารมณ์ ดูจิตสงบ ดูจิตฟุ้งซ่าน ดูจิตเป็นสมาธิ ฯลฯ เมื่อรู้จิตของตนเอง โดยทันปัจจุบันแล้ว จะสามารถทำลายนิจวิปลาส คือการเห็นว่าทุกสิ่งเที่ยงแท้ถาวร ให้เห็นสัญธรรมว่าเป็นอนิจจัง คือไม่เที่ยงแท้แน่นอน

4. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติตามพิจารณาธรรมเป็นอารมณ์ ได้แก่ การกำหนดรู้ธรรม 5 อย่าง คือ นิรวรณ 5 ชันธ 5 आयตนะ 12 โภขณงค์ 7 และ อริยสัจ 4 ธรรมเหล่านี้จะทำลายอัตตวิปลาส คือ ความยึดมั่นในสัตว์ บุคคล ตัวเรา ตัวเขา ให้ได้รู้ภาวะความเป็นจริงของอนัตตา คือความไม่ใช่ตัวตน

สติปัฏฐาน 4 นี้เป็นได้ทั้งสมถะและวิปัสสนา เช่น ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีอิริยาบถสัมพัชฌัญญะ และธาตุ เป็นวิปัสสนา สอนปฏิกุศล อสุภะ และอานาปานสติ ต้องเจริญด้วยสมถะเสียก่อนแล้วจึงยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนากายหลัง สำหรับเวทนา จิตตา ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นวิปัสสนาล้วน

หรือจะพูดแบบรูป-นามก็ถือว่ากายาเป็นรูป เวทนา จิตตา เป็นนาม ธรรมมาเป็นทั้งรูป ทั้งนาม ด้วยอำนาจแห่งการระลึกของสติ และแรงสมาธิที่รวมเป็นอันเดียวกัน จะอาศัยสติปฏิฐานใดก็ได้ในทั้ง 4 ฐาน ก็จะสามารถเดินทางสู่จุดมุ่งหมายเดียวกันได้ จะสามารถทำลายความเห็นผิดที่เรียกว่า อวิชชาให้หมดสิ้นไป เกิดปัญญาญาณที่เรียกว่า วิชชา จึงมีความคิดถูก พุทธถูก ทำถูก สรุปความว่าหลักการของสติปฏิฐานคือ ใช้สติที่ระลึกไว้ในปัจจุบันของอาการแห่งรูป-นาม เป็นตัวผู้เพ่งดูอารมณ์ที่ถูกเพ่งส่วนตัวเห็นนั้นเป็นวิปัสสนา อันได้แก่การเห็นรูป-นามไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

การปฏิบัตินั้นต้องประกอบด้วยองค์ 3 คือ มีความเพียรเผากิเลส เรียกว่า อาตปปี คือ ตั้งใจทำจริง ๆ สติมา มีสติ คือระลึกอยู่กับรูปนามทันปัจจุบันทันรูปนาม สัมปะชาโน มีสติสัมปชัญญะ คือกำหนดรูปนามอยู่ทุกขณะจิต ถ้าการกำหนดขาดตอนไม่ทันปัจจุบัน ทำให้เกิดอาการฟุ้งถึงอดีต ถึงอนาคต ต้องคอยหมั่นตั้งสติใหม่เมื่อรู้ว่าเผลอ โดยอาการเฝ้าดูเฝ้ารู้ จนทันปัจจุบันอยู่อย่างนี้ ก็จะได้ล่วงรู้ถึงอาการว่าใครสิ่ง ใครไป และไปทำไม คำตอบของคำถามทั้ง 3 นี้เป็นทางเดินของวิปัสสนา สุดท้ายก็จะรู้ว่าทั้งผู้สั่งและผู้ไปจะมีอาการเกิด-ดับ-อยู่ทุกขณะทั้งหมดหน้าทีอันนั้นแล้ว วิปัสสนาปัญญาที่จะเกิดขึ้น รู้สภาวะของการเกิด-ดับ คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และอนัตตา ผู้ปฏิบัติก็จะมีอินทรีย์สังวร ยิ่งมีสติตั้งมั่นได้รูปได้นามเป็นอารมณ์ การกำหนดรูป-นามจึงว่องไว เมื่อผัสสะเกิดขึ้น 5 ย่อมเกิด ทุกข์ สมุทัย ก็เกิดนิโรธ และมรรคก็เกิด เมื่อความสว่างเกิดความมืดก็หมด ศีล สมาธิ ปัญญา เกิดพร้อม ดับพร้อมกับรูปและนาม อาการของพระไตรลักษณ์ก็อาศัยอยู่กับรูป-นาม หรือติดกับรูป-นาม เหมือนลายเสือที่ติดอยู่กับตัวเสือ เมื่อตัวเสือปรากฏลายเสือก็ปรากฏด้วย กาละคือสิ่งที่ปรากฏ บอกอดีต บอกปัจจุบัน และบอกอนาคต ของสภาวะที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ความเกิด ความแก่ ความตาย ก็เกิดพร้อมกับรูปและนาม เวลาดับก็ดับพร้อมกับรูปและนาม ความเกิดดับของรูปธรรมนามธรรมนั้นรวดเร็วมาก ถ้าวิปัสสนาไม่ได้ปัจจุบันธรรมแล้ว ย่อมจะไม่ทันเห็นความเกิดดับของรูป-นามได้เลย ธรรมชาติของรูปและนามเขาเกิดดับอยู่อย่างนี้ตลอดกาล ตลอดวัน ตลอดเดือน ตลอดปี ไม่มีหยุด ผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาเท่านั้น จึงจะมีปัญญาเห็นความจริงของสภาวะธรรมด้วยภาวนาปัญญา วิปัสสนาญาณจึงเป็นการรู้แจ้งรู้วิเศษสามารถทำลายบาปอกุศลละวางกิเลสได้ (การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, 2546: 251-252)

ในทางปฏิบัติแล้วก็คือรูปและนาม ผู้ปฏิบัติต้องเฝ้าดูอาการเกิดขึ้นดับไปของรูปนาม ซึ่งเกิดเมื่อมีอาการกระทบของรูปต่อรูป และนามรู้ ประจวบกับเกิดขึ้นแวบเดียว และดับไปเหมือนฟ้าแลบในขณะที่ก่อนเมฆกระทบกัน โดยเฝ้ากำหนดการกระทบทางทวารทั้ง 6 แล้วกำหนดการเห็น การได้ยิน การรู้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัส และการรู้ทางใจ ให้ทันปัจจุบัน โดยมีสภาวะเป็นรูป รูปเป็นนาม

ในอิริยาบถทั้ง 4 เมื่อยืนให้มีสติกำหนดว่ายืนหนอ รู้ใจในว่าเพราะจิตใช้ รูปจึงยืน เมื่อเดิน เมื่อนั่ง เมื่อนอนก็เช่นกัน ให้กำหนดว่าเดินหนอ นั่งหนอ นอนหนอ (การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, 2546: 253-268)

ในสัมปชัญญะบรรพระ เมื่ออย่างทำเดินให้มีสติกำหนดว่าย่างหนอ เมื่อถอยหลังก็กำหนดว่าถอยหนอ ทุกๆ อิริยาบถย่อย เช่น เหลี้ยวซ้าย แลขวา หยิบ ยก ก้ม เงย ขดเหยียด อวัยวะทุกส่วน ตลอดจนถึงการเคี้ยวอาหาร กลืนอาหาร ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ เป็นต้น ต้องใช้สติกำหนดเรื่อยไปไม่ขาดตอน แม้ในการพูด ในการนิ่ง ก็ใช้สติกำหนดเช่นกัน ว่าพูด ว่านิ่ง โดยสรุปแล้วให้รู้ด้วยว่าเพราะนามคือจิตใช้ รูปจึงเคลื่อนไหว ส่วนผู้ที่จ้องดูอาการเคลื่อนไหวนั้น คือ สติ (นามเจตสิก)

อานาปานบรรพระ เมื่อเวลานั่งนิ่งนานๆ ให้กำหนดลมหายใจเข้าออก มีสติกำหนดรู้ลมกระทบหน้าท้องเหนือสะดือ 2 นิ้ว เมื่อลมเข้าท้องพองก็กำหนดว่าพองหนอ เวลาหายใจออกท้องยุบก็กำหนดว่ายุบหนอ เมื่อเริ่มปฏิบัติใหม่ๆ อาจมีนิมิตแทรกได้ เพราะยังเป็นส่วนสมณะอยู่ เมื่อถึงวิปัสสนาจริงแล้วสติจะคุมได้ปัจจุบัน จึงไม่มีอาการผลอให้เกิดนิมิตได้ ผู้ปฏิบัติต้องพยายามรู้ด้วยว่ากิริยาพองและยุบเป็นรูป กิริยารู้พองรู้ยุบเป็นนาม เมื่อเกิดพอง เกิดยุบ รูปพอง-นามรู้พอง รูปยุบ-นามรู้ยุบ ย่อมเกิดดับอยู่เช่นนี้เป็นสภาวะแท้จริง

คำว่า “หนอ” นี้มีใช้ทั่วไปในทางภาษาบาลี มีความหมายเป็นการรำพึง ใช้ประกอบในการกำหนดทุกอิริยาบถ เป็นการช่วยให้เกิดภาวนาปัญญาอย่างมาก ถ้าผู้ปฏิบัติไม่ภาวนาคำว่า “หนอ” แล้วจะรู้สึกว่างค์ภาวนานั้นแข็งกระด้างไม่นิ่มนวล เกิดอกุศลจิต คือ โภคะ โทสะ โมหะ ได้ง่าย จึงเป็นการทำลายจุดประสงค์ของการภาวนา จึงใช้ “หนอ” เพื่อช่วยสร้างสติอันเป็นคู่ปรับของอวิชชาโมหะโดยตรง ถ้าเราไม่ใช้หนอเพื่ออุ้มชูสติสัมปชัญญะอันเป็นองค์ปัญญาแล้ว อวิชชาโมหะย่อมมีกำลังกล้ายึดอารมณ์ได้ก่อนทุกคราวไป กิเลสก็พอกพูนมากขึ้น ภาวนาปัญญาก็ไม่มีวันปรากฏได้

อาการกระทบทวารทั้ง 6 ต้องมีสติกำหนดให้ทัน อย่าผลอ โมหะจะวิ่งถึงอารมณ์ก่อนจะเกิดบาปอกุศลได้ โมหะนั้นยึดบัญญัติ คือ สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา เหม็น หอม หวาน เปรี้ยว เป็นอารมณ์ จึงคอยปรุงแต่งพาให้หลง ส่วนสตินั้นยึดประมัตถสภาวะเป็นอารมณ์ มีแต่รูปรูปนามเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปในทันทีทันใดที่มันเกิดเสร็จแล้วนั่นเอง

ผู้ปฏิบัติต้องฝึกสติให้ว่องไวอยู่เสมอ จะคอยจ้องคอยจับเอาโดยไม่ฝึกนั้น ย่อมไม่มีวันทันอวิชชาโมหะ จะไม่เกิดผลแห่งการจ้องจ้องนั้นเลย จึงต้องหมั่นเพียร เพียรเดิน เพียรย่าง เพียรนั่ง ดูยุบดูพอง เพียรกำหนดอิริยาบถ เพียรกำหนดการกระทบทางทวารทั้ง 6 เพียงกำหนดต้นใจ ความคิด ความอยาก แม้เวลานอนก็ต้องนอนกำหนดรู้อาการไถลจะหลับ ว่าหลับไปตอนยุบหรือตอนพอง

ลักษณะการเกิด-ดับของรูป-นามนั้น จะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทบอารมณ์ใหม่ๆ เกิดแล้วก็ดับ หายหายไปเหมือนกระแสน้ำไหล ไม่ปะปนกันระหว่างของเก่าของใหม่ แต่เนื่องจากการเกิดดับรวดเร็วมากจึงคล้ายกับว่าต่อเนื่องกัน เปรียบได้กับหลอดไฟฟ้าที่ติดแสง ความจริงเกิดจากกระแสเกิดดับ-เกิดดับอย่างถี่ยิบ จิตมองเห็นเป็นดวงไฟไม่ขาดตอน รูป-นามที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเหมือนไฟดับ ไม่มีผู้ใดเก็บรักษาไว้ได้ คงตั้งอยู่เพียงชั่วขณะเหมือนเมล็ดผักกาดวางบนปลายเหล็กแหลมซึ่งยอมตั้งอยู่ชั่วขณะที่วางเท่านั้น แล้วก็ปล้นร่วงไป รูป-นามในอดีต ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูป-นามในปัจจุบัน รูป-นามในปัจจุบันก็หมดไปแค่ปัจจุบัน ไม่เกี่ยวข้องกับรูป-นามในอนาคต

ฉะนั้น การกำหนดปัจจุบันจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติสติปัฏฐาน รูป-นามใดที่เป็นอดีตล่วงไปแล้วไม่พื่อนำมาคิด รูป-นามใดที่เป็นอนาคตยังไม่เกิดขึ้นก็ไม่เอามาคาดหวัง ต้องกำหนดแต่รูป-นาม ปัจจุบันให้ทันในขณะที่รูป-นามนั้นกำลังเกิด คือในขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังได้รส กำลังถูกต้อง กำลังมีธรรมารมณ์มากระทบใจ ถ้าเป็นพวกอิริยาบถก็คือ ขณะกำลังเดิน กำลังยืน กำลังนอน กำลังนั่ง กำลังย่าง คู้ ขด เขยียด ดุ่ม กิน เคี้ยว เป็นต้น จึงจะตรงกับหลักในมหาสติปัฏฐานสูตร (สมุปทานการี โหติ) และต้องกำหนดให้ทันก่อนรูป-นามนั้นเคลื่อนหรือเสื่อมหายไป (อสังหิ อสังปะปิ) และพึงกระทำให้เด่นชัดให้เด่นชัด ผมนุพฺพหุเย)

อนึ่ง ขณะใช้สติกำหนดดังกล่าวข้างต้นนั้น มิให้คิดนึกตรึกตรองอะไร เพราะจะเกิดกิเลสได้ เป็นการล่าช้าต่อมรรคผล

ความมุ่งหมายที่ให้กำหนดนั้น เพื่อทำลายสักกายทิฐิ จึงต้องใช้สติทำลายโมหะ ซึ่งคอยยึดให้สำคัญผิดว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เมื่อผู้ปฏิบัติกำหนดให้ทันปัจจุบันแล้วก็จะเห็นความจริงของสังขารว่างกายว่าเป็นเพียงรูป-นามเท่านั้น เมื่อโยคีเป็นแต่รูป-นามเกิดดับแล้ววิปัสสนาญาณก็จะปรากฏชัด ถึงความเห็นแจ้งในพระไตรลักษณ์และอริยสัจ เป็นความรู้เห็นตามความเป็นจริงตรงตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์

ทำไมคนเราต้องพัฒนาจิต

ชีวิตคนเรา ประกอบด้วย ๒ ส่วนใหญ่ คือ กายหรือร่างกาย หรือเรียกว่า รูปธรรม ใจหรือจิตหรือเรียกว่านามธรรม (ธรรมทาน, 2545: 181-187)

การที่คนเราจะดำรงชีวิต โดยสมบูรณ์ตามธรรมชาติได้ จะต้องรักษาทั้งกายและใจให้มีสภาพแข็งแรงสมบูรณ์ เราจะดูแลรักษากายโดยไม่คำนึงถึงจิตใจ หรือรักษาแต่ใจโดยทอดทิ้งกายนั้นไม่ได้ ทั้งนี้เพราะกายและใจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดสนิทแน่น

คนที่ป่วยทางกาย เมื่อนานวันเข้าจิตใจก็อ่อนแอไปตามร่างกาย และในทางตรงกันข้าม คนที่เดิมร่างกายแข็งแรงเป็นปกติ ถ้าเริ่มป่วยทางใจ ก็เกิดผลกระทบต่อทางกาย เช่น กินไม่ได้ นอนไม่หลับ ผลสุดท้าย กายก็จะป่วยตามไปด้วย

กาย เป็นธรรมชาติซึ่งไม่รู้อะไรเลย ชอบสงบนิ่งไม่ชอบเคลื่อนไหว ต้องการพักผ่อน นอนหลับในขณะที่ใจหรือจิต เป็นธรรมชาติซึ่งมีสภาพรู้อารมณ์อยู่ตลอดเวลา ชอบเคลื่อนไหวที่ชอบท่องเที่ยวไปไม่หยุดนิ่ง ชอบคิด ชอบฝัน

คนเราจะปล่อยกายให้เป็นไปตามธรรมชาติไม่ได้ กล้ามเนื้อจะไม่ทำงาน ดังนั้น คนเราจึงต้องบริการกาย ก็คือ การออกกำลังกาย เพื่อให้กายแข็งแรง มีพลังใช้ทำงานได้ และเป็นภูมิคุ้มกันโรคภัยไข้เจ็บ

สำหรับใจหรือจิตก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราปล่อยใจคิดและท่องเที่ยวไปโน่นไปนี่ตลอดเวลา ก็จะต้องเป็นจิตที่ไม่สงบ ฟุ้งซ่าน หมกมุ่นอยู่แต่ในอดีตและอนาคต ไม่อยู่กับความเป็นจริงหรือปัจจุบัน ในที่สุดจิตจะมีสภาพอ่อนเปลี้ย ขาดพลัง จึงจำเป็นต้องบริหารจิตหรือพัฒนาจิต กล่าวคือ ทำให้จิตสงบนิ่ง ด้วยการฝึกสติและสมาธิ

พวกเรามาที่นี่ ก็เพื่อมาบริหารและพัฒนาจิตด้วยวิธีการเจริญสติปัฏฐาน ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้จิตมีพลัง เข้มแข็ง สามารถต่อสู้กับความแปรผันของโลกและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างลุล่วง
2. ทำให้รู้ธรรมชาติของชีวิตที่เป็นจริงว่าทุกสิ่งทุกอย่าง เกิดขึ้น – ตั้งอยู่หรือดำรงอยู่ – ตั้งหรือสลายไป อันมีความไม่เที่ยงแท้แน่นอน บังคับบัญชาไม่ได้ ซึ่งก่อให้เกิดทุกข์
3. ทำให้มีภูมิคุ้มกันความทุกข์ทางใจที่จะเกิด จนสามารถเผชิญกับความตึงเครียดและปัญหาในชีวิตได้ ด้วยความสงบและมีความสุข
4. ทำให้มีสมาธิในการเรียน ความจำดี ความคิดแจ่มใส สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาชีวิตของตนได้ดี
5. สามารถระลึกถึงบุญและบาป คุณและโทษของการเบียดเบียนใจตนเองและการเบียดเบียนผู้อื่นและพร้อมจะกระทำจิตหรือใจของตนเองให้บริสุทธิ์หมดจดยิ่ง ๆ ขึ้นไป

การบริหารจิตและเจริญปัญญา

จิต คือ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ และเนื่องจากจิตเป็นธรรมชาติจึงไม่อยู่นิ่ง ต้องเปลี่ยนแปลงซัดส่ายอยู่ตลอดเวลา พระพุทธองค์เปรียบจิตว่าเหมือนลิงดังพุทธพจน์ว่า “ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเสมือนลิงทั่วไปอยู่ในป่าใหญ่ ย่อมจับกิ่งไม้ มันปล่อยกิ่งนั้นแล้วก็จับกิ่งอื่น มันปล่อยกิ่งนี้แล้วก็จับกิ่งอื่น, มันปล่อยกิ่งนั้นแล้วก็จับกิ่งอื่น ฉะนั้น ธรรมชาติที่เรียกว่าจิตบ้าง ใจบ้าง วิญญาณบ้าง ก็ฉนั้น ธรรมชาตินั้น ในเวลากลางคืนกับกลางวัน ดวงหนึ่งเกิดขึ้น ดวงหนึ่งก็ดับไป” (พระไตรปิฎก เล่มที่ 16,2505)

จิตของปุถุชนนั้นย่อมหวั่นไหวด้วยโลกธรรม กล่าวคือ เมื่อได้ประสบกับลาภ ยศ สรรเสริญ จิตก็ยินดี แซ่มนั้น พุฟพองลำพองใจ แต่เมื่อใดที่ประสบกับอารมณ์ที่ไม่ปรารถนา เช่น เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ จิตก็หดหู่ เหี่ยวแห้ง เศร้าหมอง พุบแฟบ แทบไม่อยู่มีชีวิตอยู่ ส่วนจิตของอริยชนนั้นย่อมไม่ถูกครอบงำด้วยโลกธรรมทั้ง 8 จึงไม่หวั่นไหวแปรปรวน ไม่ว่าจะได้รับอารมณ์ที่น่าปรารถนาก็จะไม่ฟูหรือแฟบไปตามอารมณ์นั้น ๆ

การบริหารจิต ก็คือ การฝึกจิตมิให้ซัดส่าย ปรวนแปรไปกับอารมณ์ที่ชอบหรือชัง การทำจิตให้ตั้งมั่น เป็นสมาธิ ซึ่งวิธีฝึกจิตดังกล่าวนี้ทำได้หลายวิธี และตามหลักของพระพุทธศาสนา ได้เสนอวิธีฝึกจิตไว้ถึง 40 วิธี ที่เรียกว่า กรรมฐาน 40

กรรมฐาน แปลโดยศัพท์ว่า “ที่ตั้งของการกระทำ” แต่ถ้าแปลโดยความ หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำงานของจิต หรือที่ให้จิตทำงาน เพราะการฝึกจิตนี้ถือเป็นการทำงานอย่างหนึ่ง คือการทำงานของจิตการหาสิ่งอะไรมาให้จิตโดยสิ่งที่เป็นที่ทำงานของจิต

กรรมฐานมีความหมายเป็นทางการว่า สิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ในการเจริญภาวนา หรืออุปกณ์ในการฝึกอบรมจิต หรืออุบายหรือกลวิธีเหนี่ยวนำสมาธิ พุดง่าย ๆ ว่าสิ่งที่เอามาให้จิตกำหนด จิตจะได้มีงานทำเป็นเรื่องราว สงบอยู่ที่ใด ไม่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปอย่างไรจุดหมายเฉพาะในกรณีนี้ก็คือสิ่งที่เอามาให้จิตกำหนด เพื่อชักนำให้เกิดสมาธิ หรืออะไรก็ได้ที่พอจิตกำหนดจับเข้าแล้ว จะชักนำจิตให้แน่วแน่อยู่มั่นคงเป็นสมาธิได้เร็วและมั่นคงที่สุด พุดให้สั้นที่สุดว่า สิ่งที่ใช้ฝึกสมาธิ ซึ่งมีวิธีการฝึกอยู่ถึง 40 วิธี แต่วิธีที่ง่ายที่สุด เพราะไม่ต้องอาศัยอุปกณ์ภายนอกมาช่วย เนื่องจากมีอุปกณ์ภายในตัวเราแล้ว ก็คือ อานาปานสติกรรมฐาน คือการพิจารณากำหนดสมหายใจ เข้า – ออก จนจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ

จิตที่เป็นสมาธิหรือมีคุณภาพดี มีสรรพภาพสูง มีลักษณะดังนี้

1. แข็งแรง มีพลังมาก ท่านเปรียบไว้ว่าเหมือนการกระแสน้ำที่ถูกควบคุมให้ไหลพุ่งไปในทิศทางเดียวย่อมมีกำลังแรงกว่าน้ำที่ถูกปล่อยให้ไหลแพร่กระจายออกไป

2. ราบเรียบ สงบซึ่ง เหมือนสระหรือบึงน้ำใหญ่ที่มีน้ำนิ่ง ไม่มีลมพัดต้อง ไม่มีสิ่งรบกวนให้ กระเพื่อมไหว

3. ใส กระจ่าง มองเห็นอะไร ๆ ได้ชัด เหมือนน้ำสงบนิ่ง ไม่เป็นริ้วคลื่น และฝุ่นละอองที่มีก็ ตกตะกอนนอนก้นกันหมด

4. นุ่มนวลควรแก่งาน หรือเหมาะแก่การใช้งาน เพราะไม่เครียด ไม่กระด้าง ไม่ขุ่น ไม่ขุ่นมัว ไม่ สับสน ไม่เร่าร้อน ไม่กระวนกระวาย

การบริหารจิตหรือการฝึกจิตให้เป็นสมาธินั้นมิได้เป็นจุดหมายในตัวเอง หากแต่มี จุดหมายอยู่ที่การเจริญปัญญา กล่าวคือ จิตที่เป็นสมาธินั้นสามารถนำมาใช้งานทางปัญญา คือ ใช้เป็นที่ทำการสำหรับให้ปัญญาปฏิบัติกรอย่างได้ผลดีที่สุด กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า จุดหมายของ การบริหารจิตหรือการฝึกจิตให้เป็นสมาธินั้นอยู่ที่นำมาใช้ในการเจริญปัญญา

ปัญญามี 3 ประเภท ได้แก่

1. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล
2. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การสดับ การเล่าเรียน
3. ภวานามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติ

การบริหารจิตหรือการฝึกจิตให้เป็นสมาธินั้น ทำให้การเจริญปัญญาสามารถดำเนินไปได้ อย่างคล่องตัว เช่น เมื่อจิตกระทบกับโลกธรรม 8 ปัญญาก็จะพิจารณาตามเป็นจริงว่า โลก ธรรมนั้นเป็นของคู่กับโลก เมื่อเรายังอยู่ในโลกก็ต้องประสบกับมัน แต่จะไม่หวั่นไหว ไหลหลง หรือเศร้าโศก เมื่อประสบกับความชอบความชัง ประคองจิตให้ฟูฟอง เมื่อประสบกับอารมณ์ที่ ถูกใจที่ปรารถนา ขณะเดียวกันก็ไม่ให้จิตฟูพอง เมื่อต้องประสบกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อต้องเสวยอารมณ์ต่าง ๆ ก็มีปัญญารู้เท่าทัน ไม่ติดใจหลงไหล เช่น เห็น รูปที่สวยงาม ก็พึงพิจารณาด้วยปัญญาว่ารูปนี้ไม่เที่ยง ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ตลอดไป และ ปราศจากตัวตนที่เที่ยงแท้ จึงไม่ควรไปยึดติด งามาย ไหลหลง

เมื่อหูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรส กายสัมผัสกับสิ่งที่ชอบ และใจสัมผัสกับอารมณ์ที่ นำปรารถนาก็ไม่ติดใจหลงไหล ในทำนองเดียวกัน เมื่อได้สัมผัสกับอารมณ์ที่ไม่น่าใคร่ ไม่น่า ปรารถนาก็ไม่เกิดความเคียดแค้นชิงชัง สามารถประคองจิตไว้ไม่ให้ฟูพองหม่นหมอง พึง พิจารณาด้วยปัญญาว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และปราศจากตัวตนที่เที่ยงแท้

ผู้ที่บริหารจัดการและเจริญปัญญาจนสามารถมองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงแล้ว ย่อมไม่ตกเป็นทาสของความอยากต่าง ๆ ที่เรียกว่า กิเลสตัณหา เขาจะดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้อย่างอิสระ ไม่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำ ตรงข้ามกับผู้ที่ไม่เคยบริหารจัดการ ไม่เคยเจริญปัญญา ย่อมไหลไปตามกระแสโลก ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่น ผู้ที่ติดอยู่ในรส เมื่อจะรับประทานอาหารก็ต้องคำนึงถึงความเอร็ดอร่อย ความสวยงามวิจิตรพิสดารของอาหารที่ตนรับประทาน ใช้เวลาในการเสาะแสวงหาแหล่งที่มีอาหารอร่อยรับประทาน ไม่ว่าจะราคาจะแพงสักเพียงใด หรืออยู่ไกลแค่ไหนก็จะดันดันไปหามารับประทาน และเมื่อรับประทานบ่อยครั้งเข้าก็เกิดความเบื่อหน่าย ต้องแสวงหาสถานที่ใหม่ต่อไป ชีวิตจึงวนเวียนอยู่กับเรื่องปากท้อง ไม่มีเวลาจะสร้างสรรค์ความดีงามให้กับสังคมและโลก

ส่วนผู้ที่มีปัญญาจะยึดหลัก โภชนะ มัตตัญญูตา ซึ่งหมายถึง ความรู้จักประมาณในการบริโภค คือ รู้จักพิจารณารับประทานอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายให้สามารถกระทำกิจการงานให้ชีวิตมีความสุขเพื่อสนุกสนานมัวเมาในรส เป็นต้น

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่าการบริหารจัดการและเจริญปัญญานั้น มีความสำคัญมากสำหรับชีวิตที่ดีงาม หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้อย่างสงบสุข

ความมหัศจรรย์ของหลักสูตรนี้ก็คือ

1. เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะสากล

หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะสากล ซึ่งจะไม่พบในหลักสูตรใด ๆ ในโลก คือสามารถใช้ฝึกอบรมให้กับบุคคลได้

-ทุกเพศ (ทั้งหญิง - ชาย ขรราวาส คือ ผู้ครองเรือน และบรรพชิต ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร และอุบาสิกา)

-ทุกวัย (ตั้งแต่เด็กที่รู้ความ เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ)

-ทุกระดับการศึกษา (ตั้งแต่ไม่มีการศึกษาเลย ระดับประถม มัธยมปริญญาตรี - โท - เอก) ทั้งผู้ที่ไม่มีความรู้ และมีพื้นฐานความรู้ได้ทุกสาขาวิชา

-ทุกอาชีพ (ตั้งแต่ผู้ที่ไม่มีความรู้ นักเรียน นิสิต นักศึกษา กรรมกร ลูกจ้าง พ่อค้าแม่ค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ นักการเมือง ครู-อาจารย์ อาจารย์มหาวิทยาลัย แพทย์ พยาบาล ทนายความ ผู้พิพากษา ฯลฯ)

-ทุกชาติ (หากสอนด้วยภาษาที่ทำให้ผู้รับการฝึกฝนอบรมเข้าใจและปฏิบัติตามได้)

-ทุกศาสนา (ผู้รับการฝึกฝนอบรมจะนับถือศาสนาอะไรไม่สำคัญ และมีจำเป็นต้องเป็นพุทธศาสนิกชน)

2. เป็นหลักสูตรมหัศจรรย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์

หลักสูตรการอบรมพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสัจดิสุข ซึ่งใช้เวลาเพียง 7 คืน 8 วัน เป็นหลักสูตรที่สามารถจะกล้าท้าทายและรับประกันได้ว่า หากผู้เข้ารับการฝึกอบรมตั้งใจปฏิบัติตามอย่างจริงจังจะมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดผลอันมหัศจรรย์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างรวดเร็ว และมากมายอย่าไม่มีหลักสูตรใด ๆ ในโลกนี้จะเปรียบเทียบได้ ผลอันมหัศจรรย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ที่สำคัญ ซึ่งจะกล่าวไว้เพียงบางประการ ได้แก่

1) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและพฤติกรรม

เป็นหลักสูตรเดียวในโลกที่สามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจและพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปในทางที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วที่สุด สามารถจะลดและขจัดความทุกข์ ความเครียด ความหงุดหงิด ความก้าวร้าว ความซึมเศร้า ฯลฯ ทำให้กลายเป็นผู้ที่มีความสุข อารมณ์สงบเยือกเย็น แจ่มใส มีสุขภาพจิตดี ฯลฯ ได้อย่างรวดเร็ว

สามารถแก้นิสัยและพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนและไม่พึงปรารถนาต่าง ๆ เช่น ทำให้สามารถเลิกสูบบุหรี่ เลิกดื่มสุรา เลิกนิสัยชอบการพนัน เลิกนิสัยเกียจคร้าน เลิกนิสัยอันธพาล เลิกนิสัยเจ้าชู้ ฯลฯ

2) ทำให้สุขภาพกายดี

เป็นหลักสูตรทำให้ผู้เข้ารับการฝึกฝนอบรมมีสุขภาพกายดีขึ้น ทำให้โรคภัยไข้เจ็บบรรเทาเบาคลายหรือหายจากความเจ็บป่วย สุขภาพร่างกายแข็งแรง โรคภัยไข้เจ็บน้อย และมีความต้านทานโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้น

3) ทำให้เกิดปัญญา

เป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดปัญญา เข้าใจความจริงของชีวิตและจิตใจ รู้เหตุรู้ผล ไม่หลงงมงาย สำนึกได้ในกรกระทำต่าง ๆ ของตน (กรรม) แะยอมรับในผลการกระทำของตน รู้บาปบุญคุณโทษ สะดุ้งกลัวต่อบาป เกิดความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นและสัตว์อื่น ๆ

4) ทำให้เป็นคนดี

เป็นหลักสูตรที่ทำให้คนเป็นคนดี คนที่เคยทำความชั่วจะสำนึกตัวได้ คนดีจะดียิ่งขึ้น เพราะเกิดปัญญาลำนึกในความผิดและอยากปรับปรุงตน เห็นคุณค่าความดีของผู้อื่น เกิดความ

กัตัญญกตเวที อยากรกระทำความดีและอยากตอบแทนคุณความดีของผู้อื่น ฯลฯ เป็นหลักสูตรเดียวในโลกที่ทำให้คนเป็นคนดีอย่างรวดเร็ว

5) ทำให้การทำงานและการศึกษาเล่าเรียนมีประสิทธิภาพ

เป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพในการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน เกิดความขยัน ความเพียร ความอดทน มีความคิดและสติปัญญาดี วุฒิภาวะสูงขึ้น สมารถดี ความจำดี มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสุขกับการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน ทำให้งานและการศึกษาเล่าเรียนมีคุณภาพ ประสบความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผล เจริญก้าวหน้าในการทำงาน และการศึกษาเล่าเรียน

6) ทำให้ครอบครัวและสังคมมีความสุข

เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีสติปัญญา เป็นคนดี มีคุณภาพชีวิตมีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ ฯลฯ จึงทำให้ครอบครัว หมู่คณะ และสังคม มีความสามัคคี ความสุข ความเจริญ ความรุ่งเรือง ฯลฯ

นอกจากนี้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังเกิดความเสียสละ สร้างสรรค์ อยากรทำความดี อยากรทำตนให้เป็นประโยชน์ และอยากอุทิศตนเพื่อทำงานให้กับส่วนรวมและสังคม ฯลฯ

7) ทำให้เกิดความศรัทธา

ด้วยผลอันมหัศจรรย์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นหลักสูตรที่สามารถสร้างศรัทธาความเชื่อถือของคนได้ในเวลาอันรวดเร็ว (ตั้งแต่ก่อน 7 คืน 8 วัน) ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกิดความศรัทธาในหลักสูตรและวิธีการปฏิบัติฝึกอบรม เกิดความศรัทธาในครูบาอาจารย์ที่สอน เกิดความศรัทธาในวิชาของพระพุทธเจ้า เกิดความศรัทธาในพระรัตนตรัย และเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นจำนวนมากไม่เคยศรัทธาหรือเชื่อในศาสนาก่อนเลยในชีวิต เมื่อเข้าปฏิบัติในหลักสูตรนี้ไม่ถึง 7 วัน ก็เกิดความซาบซึ้งและยอมรับในประโยชน์และคุณค่าของพระพุทธศาสนาและประกาศตนเป็นพุทธศาสนิกชนตลอดไป หลักสูตรนี้จึงนำคนมาสู่พระพุทธศาสนา ทำให้กลายเป็นพุทธศาสนิกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเวลาอันสั้น

3. เป็นหลักสูตรของวิชาซึ่งเป็นไปตามกฎเกณฑ์และความเป็นจริงของธรรมชาติ

วิชาวิปัสสนากรรมฐานได้รับการค้นพบเมื่อกว่า 2480 ปีก่อนการเกิดขึ้นของวิชาวิทยาศาสตร์ วิชาวิปัสสนากรรมฐานมาจากกฎเกณฑ์และความเป็นจริงของธรรมชาติในเรื่องทางจิต

พระพุทธองค์ทรงค้นพบการเจริญสติเพื่อพัฒนาจิต ทำลายกิเลส (คือเครื่องเศร้าหมอง) และ อวิชชา (คือความไม่รู้ความจริง) เพื่อให้จิตบริสุทธิ์ เกิดปัญญา เห็นความจริงในธรรมชาติของจิต และชีวิต และขจัดความทุกข์ วิปัสสนากรรมฐานจึงเป็นวิชาที่มีเหตุมีผล มีหลักและกฎเกณฑ์ เข้ากันได้และไม่ขัดแย้งกับวิชาวิทยาศาสตร์ แต่วิชาวิปัสสนากรรมฐานสามารถจะเข้าถึงกฎเกณฑ์ และความเป็นจริงของธรรมชาติทางจิต ซึ่งเป็นนามธรรมด้วยการเจริญสติซึ่งก็เป็นนามธรรมและเป็นองค์ ประกอบหนึ่งของจิต โดยที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถจะเข้าถึงความจริงนี้ได้ วิชา วิทยาศาสตร์จะเข้าถึงความจริงของธรรมชาติที่สามารถจะจับและวัดได้ด้วยเครื่องมือเท่านั้น

4. เป็นหลักสูตรของสุดยอดวิชาของมนุษย์

วิชาวิปัสสนากรรมฐานเป็นสุดยอดวิชาของมนุษย์ เพราะเป็นวิชาเดียวที่สามารถจะทำให้ จิตของมนุษย์ถึงซึ่งความบริสุทธิ์อย่างสมบูรณ์ สามารถพัฒนาปัญญาให้สูงถึงขั้นสุดยอด สามารถทำลายกิเลสภายในจิตใจได้อย่างหมดสิ้น และขจัดความทุกข์ได้อย่างแท้จริงและสิ้นเชิง วิชาวิปัสสนากรรมฐานสามารถทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากการครอบงำและการชอนเร้นของ ธรรมชาติ เข้าถึงความจริงอันสูงสุดและทำให้มนุษย์เป็นผู้ที่ประเสริฐขึ้นตามลำดับขั้น จน กลายเป็นผู้มีอิสรภาพอย่างแท้จริงและสมบูรณ์ วิปัสสนากรรมฐานวิชาเดียวเท่านั้นที่ทำให้เกิดสิ่ง เหล่านี้กับมนุษย์ ไม่มีวิชาอื่นใดทำให้เกิดขึ้นได้

หลักสูตรการอบรมพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข จึงเป็นหลักสูตรมหัสจรรย์ของ วิชาวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นวิชาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มนุษย์ทุกคนควรจะได้ศึกษาเรียนรู้ ฝึกอบรมและควรจะมีการนำไปเผยแพร่ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ ทั้งโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย สถาบันต่างๆ โดยเฉพาะพระสงฆ์ทุกรูปและวัดทุกวัดจำเป็นต้องมีการศึกษา เรียนรู้ ฝึกอบรม และนำไปเผยแพร่สั่งสอน หากพุทธศาสนิกชนทุกคน โดยเฉพาะพระสงฆ์ เรียนรู้และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นวิชาแก่นของพระพุทธศาสนาและเป็นสุดยอดวิชาของ มนุษย์นี้ จะทำให้พระพุทธศาสนามีพลังเข้มแข็งอย่างมหาศาล และพระพุทธศาสนาจะมีบทบาท นำทางจิตใจ ศีลธรรม และสติปัญญาของมนุษย์และสังคม ซึ่งในปัจจุบันกำลังอยู่ในสภาวะที่ อ่อนแอและสับสน ทั้งยังทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่น และทำให้วิชาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ได้รับการสืบต่อ ไม่สูญหาย เพื่อเป็นที่พึ่งและทางออกของมนุษย์และโลก

แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน หรือการเจริญสติปัฏฐาน 4 นั้น ความจริงก็เป็นอันเดียวกันต่างกันแต่ ชื่อเท่านั้น พระพุทธองค์ทรงเน้นว่าหนทางนี้เป็นทางเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์

เพื่อลวงความศอกปริเทวะ เมื่อความดับสูญแห่งทุกขโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพานที่ถูกต้องเพื่อให้แจ้ง
ซึ่งนิพพาน (การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน,2546:57-75)

ในโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งมีคำสอนอยู่ถึง 84,000 พระธรรมขันธ์ เมื่อย่อลงมาแล้วก็เหลือ 3
คือ

1. สพุพปาปสฺส อกรรมิ การไม่ทำบาปทั้งปวง
2. กสฺสสฺสฺสฺส มุพพา การทำกุศลให้พรั่งพร้อม
3. สจฺจตีปริโยปนํ การชำระจิตให้ผ่องใส

การชำระจิตให้ขาวรอบและผ่องใสนั้นต้องอาศัยการทำสมาธิและวิปัสสนากรรมฐาน กรรม
แปลว่า การกระทำ ฐาน แปลว่า ที่ตั้ง รวมกันแล้วก็คือ ฐานที่ตั้งแห่งการกระทำ ส่วนคำว่า สมาธิ
แปลว่า อูบายทำให้ใจสงบ วิปัสสนา แปลว่า อูบายทำให้เกิดปัญญา เมื่อรวมความทั้งหมดแล้ว
สมาธิวิปัสสนากรรมฐาน ก็แปลว่า ฐานที่ตั้งแห่งการกระทำอันเป็นอูบายให้ใจสงบและเกิดปัญญา
ซึ่งหมายถึงปัญญาที่ลึกซึ้ง สุขุม คัมภีร์ภาพ คือปัญญาที่รู้แจ้งในสังขารธรรม ซึ่งตัวผู้ปฏิบัติจะเกิดรู้
ขึ้นมาเอง โดยในตนเองสนใจตนเอง เรียกปัญญาแบบนี้ว่า ภาวนามยปัญญา จึงอาจเรียกวิธีการนี้ว่า
การพัฒนาจิตให้เกิดปัญญา เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย อันเป็นการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาควบคู่
กันไป สมาธิ คือ การทำสมาธิอันเป็นบาทของวิปัสสนา ซึ่งทั้งกันไม่ได้ เพราะเป็นส่วนที่ช่วยให้เกิด
ปัญญา

งานนี้ปฏิบัติได้โดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา และปฏิบัติได้ทุกเพศ ทุกวัย (ตั้งแต่อายุ 7
ขวบขึ้นไป) ไม่เลือกวิทยฐานะและพื้นความรู้ ผู้ใดก็ได้ถ้ามีจิตศรัทธามาปฏิบัติแล้วย่อมได้รับผล
อย่างเดียวกัน สามารถทำลายความเห็นผิด ห้ามใจไม่ให้ทำชั่ว และที่สุดก็จะพบความจริงในสัง
ขารธรรม ละกิเลสอันเกิดจากความเห็นผิดเสียได้ จิตก็จะเข้าสู่ความสุขแห่งมรรค ผล นิพพาน ผู้ที่มีจิต
ภาพเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใด ก็สามารถบรรลุนิพพานทางพระพุทธศาสนาได้อย่าง
เดียวกัน

ประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีอยู่มากมาย แต่ที่สำคัญๆ ได้แก่

1. ทำกาย วาจา ใจ ของสรรพสัตว์ให้บริสุทธิ์หมดจด
2. ดับความเศร้าโศก บริเวณทางการต่างๆ
3. ดับความทุกข์กาย ดับความทุกข์ใจ
4. เพื่อบรรลุมรรค
5. เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง

ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้ได้ผลนั้น ควรมีเวลาเข้ารับการอบรมการปฏิบัติ
อย่างน้อย 7 คืน 8 วัน เพื่อที่จะให้ได้รับคำแนะนำแก้ไข หรือเพิ่มเติมสิ่งที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่

การที่ได้ปฏิบัติเองได้เห็นวิธีการเอง จะได้รับความเข้าใจดี และปฏิบัติได้ถูกต้องดีกว่าที่จะอ่านจากหนังสือ เพราะหนังสือนั้นไม่สามารถจะเขียนหรือบรรยายการกระทำให้ละเอียดทุกแง่มุม ฉะนั้น การเขียนแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นไว้นี้ ก็ขอให้ถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นการใช้แนวทางไว้เพียงย่อๆ ซึ่งผู้ปฏิบัติพอใช้เป็นแนวทางทบทวนเท่านั้น

มีองค์ภavanaที่บางท่านอาจจะเห็นเป็นของแปลกที่ไม่เคยเห็นหรือได้ยินมาก่อน หรืออาจเห็นเป็นสิ่งที่น่าหัวเราะ คือคำว่า “หนอ” ซึ่งเป็นการปฏิบัตินี้ องค์ภavanaต่างๆ จะลงท้ายด้วยคำว่า “หนอ” ทั้งนั้น” เช่น ย่างหนอ เหยียบหนอ กลับหนอ ผู้ที่สนใจในคำนี้ และอยากจะทำบารายละเอียดของคำว่า “หนอ” ให้หาอ่านได้จากหนังสือ “หลวงพ่อนอ” วจนาโดยท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนี (พระธรรมธีรราชฆาตมุนี) ซึ่งพิมพ์แจกเป็นธรรมทานในงานทำบุญวันเกิดเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2527 และจากหนังสือวิปัสสนาที่ปณีฎีกา วจนาโดยท่านพระอาจารย์อภัสสระเถระ วิเวกอาศรม จ.ชลบุรี เนื่องในวันทำบุญครบรอบอายุ 80 พรรษาของท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2526 ซึ่งสรุปได้ว่า คำว่า “หนอ” เป็นภาษาไทยที่แปลมาจากคำในภาษาบาลีว่า “วต” จะย่อมาจาก วจนุสฺสวริ แปลว่า วจนุสฺสวริ ตะ ย่อมาจาก ตาเรตี แปลว่า ช้ำ-ให้ช้ำ “วจนุสฺสวริ ตาเรตี วโต (ธมฺโม)” แปลเอาใจความได้ว่า “ธรรมอันยังสรรพสัตว์ให้ช้ำซึ่งวจนุสฺสวริ” ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกและได้ยินกันอยู่บ่อยๆ ก็เช่น อนิจจา วต สงฺขารา แปลว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ (การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, 2546)

ประโยชน์ของคำว่า “หนอ” ที่ต่อท้ายขององค์ภavnานั้น มีอยู่หลายประการ ได้แก่

1. ทำให้เกิดความสังเวชได้ง่าย
2. ทำให้สมาธิเกิดเร็ว
3. เพิ่มกำลังของฌณิกสมาธิให้แก่กล้าได้ง่าย เพราะยึดเวลาสมาธิให้นานยาว

ออกไปได้อีกเท่าตัว

4. ทำให้ได้ปัจจุบันเร็ว
5. สติกำหนดรูปนามได้ชัด
6. คั่นรูปนามให้ขาดระยะ
7. ทำให้แยกรูปกับนามออกเป็นคนละอันได้ง่าย
8. ทำให้พระไตรลักษณ์ปรากฏชัดเจนแจ่มแจ้งดี

พระธรรมธีรราชฆาตมุนี ได้อธิบายไว้ว่า หากจะไม่ใช้คำว่า “หนอ” ต่อท้ายขององค์ภavnาก็ได้ แต่ไม่ดี เพราะเหตุว่าระยะสั้นเกินไป สมาธิมีกำลังอ่อน รูปนามไม่ปรากฏชัด ได้ผลช้า แต่ข้อนี้ไม่สำคัญมากนักสำคัญอยู่ที่ผลของการปฏิบัติ ถ้าเอาคำว่า “หนอ” ไปต่อท้ายขององค์ภavnาก็ได้ เกิดผลดี ก็ควรทำ แต่ถ้าไม่เอา “หนอ” ไปต่อท้ายขององค์ภavana แต่ได้สมาธิดี เกิดผลดี ก็ได้ทั้งนั้น ถูก

ทั้งนั้น ถ้าใครสงสัยก็ควรรีบลงมือพิสูจน์ด้วยการปฏิบัติเองทันที (การสอนปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน, 2546:90-92)

ในการปฏิบัติ คำว่า “หนอ” จะใช้เมื่อกิริยาหรืออาการนั้นสิ้นสุดลงแล้ว เช่น “อย่างหนอ” ก็ให้กำหนดหรือฝึกในใจเองว่า เมื่อสิ้นสุดกิริยาของการย่างหรือการเดินแล้ว จึงลงท้ายว่า “หนอ” ในการทำสติให้ทันปัจจุบัน เช่น การวิ่ง ซึ่งไม่อาจกำหนดคำว่า “หนอ” ได้ทัน ก็ไม่ต้องใส่คำว่า “หนอ” ลงท้ายก็ได้

คำว่า “กำหนด” หมายถึง การนึกในใจ การพูดในใจ ให้ทันกับกิริยาอาการที่กำลังกระทำ อยู่ และกำลังรู้อยู่ เรียกว่า กำหนดรู้ให้ทันปัจจุบันในงานของกายและของจิต

หลักสำคัญในการปฏิบัติมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. อาตภาพี มีความเพียรเพิกกิเลสให้ร้อนทั่ว ได้แก่ การตั้งใจทำจริงๆ
2. สติมา มีสติระลึกได้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด คือระลึกได้ก่อนรูปนามจะเกิด
3. สัมปชานโน มีสัมปชัญญะ คือ รู้รูปนามอยู่ทุกขณะ

การปฏิบัติวิปัสสนาจะได้ผลหรือไม่ได้ผล จะผิดหรือถูกอยู่ที่องค์ธรรมทั้ง 3 นี้เป็นสำคัญ ถ้ากำหนดได้ถูกต้อง คือ พร้อมด้วยองค์ธรรมทั้ง 3 นี้ จึงจะทันปัจจุบัน เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ และละโลภะ ละโทสะ ละโมหะ ลงเสียได้ เช่น ในการเดินจงกรม กำหนดว่า “ขวอย่างหนอ” เวลาเดินก็พร้อมทั้งองค์ธรรม 3 คือ อาตภาพี มีความตั้งใจทำจริงๆ สติมา มีสติ คือนึกจับอยู่ที่เท้า สัมปชานโน มีสัมปชัญญะ คือ รู้ทุกๆ ขณะที่เราเคลื่อนไหวไป

วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีอยู่ 3 อย่างคือ

1. การเดินจงกรม หรือเดินสมาธิ
2. การนั่งสมาธิ ต่อจากเดินจงกรมแล้ว ให้นั่งสมาธิต่อทันที
3. การเจริญสติให้ทันปัจจุบันอารมณ์หรืออริยาบถ

ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ การเจริญสติให้ทันปัจจุบันอารมณ์หรืออริยาบถ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด การเดินจงกรมมีความสำคัญเป็นอันดับที่สอง และการนั่งสมาธิมีความสำคัญเป็นลำดับท้าย ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

จากแนวความคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแนวความคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยจัดให้มีการอบรมหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจของมนุษย์เพื่อให้เกิดปัญญา

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

จากกระแสในเรื่องของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยได้ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อที่จะพัฒนาจิตใจของมนุษย์ โดยได้มีการจัดอบรมหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานขึ้น และมีผู้สนใจเข้าร่วมปฏิบัติมากมาจกหนึ่งกลายเป็นสอง จากกลุ่มเล็กกลายเป็นกลุ่มใหญ่ จนทำให้เกิดมีการรวมกลุ่มของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้น

ความหมายของกลุ่ม

เฟลด์แมน และ อาร์โนลด์ (Feldman และ Arnold ,1983:432) ได้ให้ความหมาย กลุ่ม ว่า คือ คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน โดยมีลักษณะสำคัญคือ

1. มีปฏิสัมพันธ์กัน
2. รับรู้ว่าคุณเองมีความสนใจ และเป้าหมายร่วมกัน
3. มารวมกันเพื่อความสำเร็จของกิจกรรมในการทำงาน

มาร์วิน ชอร์ (Marvin Shaw ,198:81) กล่าวว่า "กลุ่ม" คือ บุคคล 2 คน หรือมากกว่า ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในลักษณะที่บุคคลแต่ละคนมีอิทธิพล และได้รับอิทธิพล และได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน

ลาร์รี่ แอล บาร์คเกอร์ และ เดโบราห์ เอ กอทซ์ (Larry L. Barker และ Deborah A. Gaut 1996:157) ได้ให้ความหมาย "กลุ่ม" ว่าเป็น คนจำนวนหนึ่งซึ่งมีเป้าหมาย และมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของพวกเขา รวมทั้งตระหนักถึงการอยู่ของผู้อื่น รู้สึกว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า "กลุ่ม" คือ การรวมตัวของบุคคลซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีความสนใจร่วมกัน หรือการแสดงออกร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยรับอิทธิพลจากผลกระทบจากกันและกัน รวมถึงรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน

จากข้างต้นทำให้เราได้ทราบถึง ลักษณะของกลุ่มว่า จะมีคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มารวมตัวกันซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ตามที่นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาได้ศึกษา และกล่าวไว้ว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมนั้นมนุษย์ไม่สามารถที่จะอยู่ตามลำพังคนเดียวได้ แต่จำเป็นต้องต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยการรวมกลุ่มนี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้ ดังนี้

โลเซนเฟล (Rosenfeld 1973 อ้างถึงใน ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534) ได้กล่าวถึง เหตุผลที่ทำให้คนมารวมกลุ่มกัน โดยสรุปจากทฤษฎีพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของ Shutz ซึ่งกล่าวว่า ความต้องการของบุคคลแต่ละคนมีอยู่ 3 ประการคือ

1. ต้องการมีสังกัดหรือเจ้าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
2. ต้องการมีอำนาจและการควบคุม
3. ต้องการความรักทั้งในแง่รักคนอื่น และให้คนอื่นรัก

โรเซนเฟลด์ (Rosenfeld 1973 อ้างถึงใน ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534) เห็นว่า ความต้องการดังกล่าวนี้ เป็นเหตุผลที่ช่วยอธิบายว่า เหตุใดมนุษย์จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อยหรือมีแนวโน้มที่จะรวมตัวเป็นกลุ่มอยู่เสมอ การสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม การสร้างความผูกพันความภักดี การช่วยกันแก้ปัญหาและตัดสินใจ การโต้ตอบกัน ฯลฯ เหล่านี้ จะทำให้กลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนได้

นอกจากนั้นแล้ว วิลเลียมส์ กฤษณะภุมิตี (2532) ได้ศึกษาวิจัยในเรื่องกลุ่มในสังคมไทยและสรุปว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดกลุ่ม ได้แก่

1. ปัจจัยด้านสังคม เช่น ความต้องการเข้าสังคม ต้องการเพื่อนคู่คิดมิตรคู่ใจ ต้องการพึ่งพาอาศัยกันและช่วยกันทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ มีกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสอดคล้องกันคล้ายคลึงกัน เช่น การมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน
3. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีสมัยใหม่ย่อมจะมีผลในการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคม และมีผลต่อการดำรงชีวิต เช่น เทคโนโลยีด้านการสื่อสาร การคมนาคม จะช่วยให้การติดต่อระหว่างกลุ่มสะดวกขึ้นและช่วยในการให้ข้อมูลข่าวสารเร็วขึ้น
4. ปัจจัยด้านชีวภาพและจิตวิทยา เช่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ต้องการการยอมรับในความสามารถและอื่นๆ

“การรวมกลุ่มกัน” ยังสามารถมองในแง่ของจิตวิทยาว่า อาจมาจากสาเหตุจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ (ฉลอง ภิมย์รัตน์ : 2521)

1. เพราะความชอบพอเป็นส่วนตัวกับสมาชิก หรือที่เรียกว่า ถูกเพื่อนชักจูงไป
2. เพราะพอใจในจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น หรือจุดมุ่งหมายตอบสนองอุดมการณ์ของตนเอง จึงต้องไปเข้ากลุ่มกับเขา
3. เพราะพอใจในกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งให้ความสนุกสนาน หรือให้ความพึงพอใจอย่างที่ตนต้องการ ในบางครั้งแม้ว่าตนเองจะไม่สนใจต่อจุดมุ่งหมายของกลุ่ม แต่ก็พอใจที่จะได้ทำกิจกรรมของกลุ่ม หรืออาจจะเป็นทางที่กลับกันก็ได้
4. เพราะพอใจทั้งกิจกรรมและจุดมุ่งหมายของกลุ่ม
5. เพราะพอใจที่จะมีสัมพันธกริยากับบุคคลอื่น ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามลักษณะความต้องการทางจิตวิทยา คือความต้องการที่จะมีส่วนผูกพันอยู่กับบุคคลอื่น (Need for Affiliation) บุคคลที่มีความต้องการประเภทนี้สูง จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้โดยง่าย ๆ ทั้งๆ ที่ไม่ว่าจะชอบใน

จุดมุ่งหมายหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือไม่ ขอแต่เพียงว่าให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพการเป็นอยู่อย่างโดดเดี่ยวเท่านั้น

จากการศึกษาวิจัยของ บุญเกิด มาอ่อน (2537) ที่ได้ทำการศึกษา “การรวมกลุ่มกัน และ การทำกิจกรรมของผู้ฟังวิทยุ จส.100” พบว่า เหตุผลของการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมตามแนวทาง “ด้วยใจเพื่อสังคม” ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของ จส.100 นอกจากนั้นแล้วยังพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นยังแฝงไปด้วยผลประโยชน์ส่วนตัว

เมื่อนุชนุษย์มารวมตัวกันเป็นกลุ่มแล้ว มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของบุคคลภายในกลุ่ม ก็จะทำให้การเรียนรู้ทำให้กลุ่มมีการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวและปรับความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่ต่อเนื่อง โดยลักษณะดังกล่าวถือว่าเป็นธรรมชาติของกลุ่มที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา ซึ่งระยะในการพัฒนาของกลุ่มนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ ดังนี้ (วินิจ เกตุขำ ,2522)

1. ระยะก่อตั้ง (Forming Stage)

เป็นระยะที่คนเพิ่งมาพบกันหรือเพิ่งมารวมกัน แต่ละคนต่างก็มีความรู้สึกที่ว่า ตนเองเป็น ศูนย์กลางหรือเป็นคนสำคัญ สภาพของกลุ่มยังรวมกันไม่ติดยังไม่มีความเห็นหรือผู้นำเกิดขึ้น ทุกคนยังสงวนท่าที แต่คาดว่าคนจะเป็นหัวหน้าหรือผู้นำได้จะต้องเก่งกว่าตนเอง ทุกคนพยายามที่จะ แสดงให้คนอื่นรู้จักและยอมรับ บางทีอาจเรียกว่า ระยะที่มีการแข่งขันและศูนย์กลางอยู่ที่ตนเอง (Individually Center or Competitive phase)

2. ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ (Storming Stage)

เป็นระยะที่แต่ละคนยังไม่ยอมตกลงกันได้ คอยจับผิดและคอยโต้แย้งโต้เถียงกัน ความรู้สึกของสมาชิกจะเกิดความคับข้องใจหรือขัดแย้ง เพราะไม่รู้ว่ากลุ่มจะเอาอย่างไร ถ้ายังไม่ มีผู้นำต่อก็พยายามจะเป็นผู้นำ ถ้าได้ผู้นำหรือมีผู้นำแล้วก็มักจะตำหนิ เป็นปฏิปักษ์และคอย จับผิดผู้นำ ซึ่งงานจะยังไม่สำเร็จลงได้เลย จะต้องใช้เวลารวมกลุ่มกันต่ออีก บางทีอาจเรียกว่า ระยะแห่งความขัดแย้ง หรือความคับข้องใจ (Conflict and Frustration phase)

3. ระยะยินยอม (Norming Stage)

เป็นระยะที่สมาชิกเริ่มแก้ไขข้อบกพร่องในทางลบของตนเอง เพราะได้เรียนรู้จากกลุ่ม มากขึ้น เช่น คนพูดมากก็พูดน้อยลง ใช้อารมณ์มากก็ลดลง ยินยอมรับผิดชอบ และหาทางแก้ไข อาจจะเป็นเพราะได้ข้อคิดจากสมาชิกหลายๆ คน จำนวนด้วยเหตุผล ได้แนวคิด หรือบรรทัดฐานที่เป็นกลางๆ ของกลุ่มมากขึ้น ซึ่งเสมือนค้นพบปทัสฐาน (Norm) ของกลุ่มขึ้นแล้ว ทุกคนพยายาม ปฏิบัติตามมากขึ้น บางทีอาจเรียกว่า ระยะที่กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว (Group harmony phase)

4. ระยะเวลาปฏิบัติการ (Performing Stage)

เป็นระยะที่สมาชิกร่วมมือประสานงานกันเป็นอย่างดี สามารถดำเนินการไปตามเป้าหมายของกลุ่ม มีผลงานของกลุ่มออกมา สมาชิกจะยึดพลังของกลุ่มเป้าหมายของกลุ่มเป็นสำคัญ อดทนต่อการขัดแย้งมากขึ้น ซึ่งช่วยให้พัฒนาตนเองไปด้วยบางที่เรียกว่า ระยะที่มีผลงานและยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลาง (Group-centred, productive phase)

ในเรื่องพัฒนาการของกลุ่มได้มีผู้ที่ทำการศึกษาวิจัย คือ อรไท ชมาฤกษ์ ศึกษาเรื่อง “การก่อเกิด การดำรงอยู่ และพัฒนาการของกลุ่ม ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มสตรีผ้าทอผ้าบ้านปะอ่าว” พบว่า กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านปะอ่าวก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2530 ประกอบด้วย สมาชิก 60 คน การก่อเกิดของกลุ่ม เริ่มจากการฝึกอบรมสตรีอาสาพัฒนา ตั้งเป็นกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน ภายหลัง ได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงานพัฒนาชุมชน ในด้านการจัดการอบรม จนสามารถตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าได้สำเร็จ อันเกิดจากความพอใจในการทำงานร่วมกัน รู้สึกว่าเป็นงานท้าทายพัฒนาการของกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มออกเป็นประเภทต่างๆ นั้น สามารถแยกแยะได้มากมายตามแต่จะใช้เกณฑ์อะไรเป็นหลักในการแบ่ง

เฟลด์แมน และ อาร์โนลด์ (Feldman และ Arnold 1983 อ้างถึงใน ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ ,2534) ได้แบ่งประเภทของกลุ่มออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. แบ่งตามกิจกรรม

-กลุ่มการทำงาน (work groups) คือ กลุ่มที่รวมตัวกัน เพื่อทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จของการทำงาน

-กลุ่มสังคม (social groups) คือ กลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่สมาชิก เช่น กลุ่มฟุตบอล

2. แบ่งตามการเกิดกลุ่ม

-กลุ่มทางการ (formal groups) คือ กลุ่มที่สร้างขึ้นเพื่อปฏิบัติงานเฉพาะ เช่น กลุ่มผู้บริหารระดับสูง กลุ่มทางการที่เกิดบ่อย คือ กลุ่มสั่งการ (command group) กลุ่มงานชั่วคราว (temporary task group)

-กลุ่มไม่เป็นทางการ (informal groups) เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ สมาชิกกลุ่มรวมตัวกันอย่างสมัครใจและเปลี่ยนแปลงได้

ดอลล์ตัน (Dalton 1983 อ้างถึงในยุบล เบ็ญจรงค์กิจ ,2534) ได้ศึกษากลุ่มการงานแบบไม่เป็นทางการ และแยกประเภทออกเป็น 3 ประเภท คือ

-Horizontal Cliques ประกอบด้วย คนที่มีตำแหน่งเหมือนกันในลักษณะงานเดียวกัน

-Vertical Cliques ประกอบด้วย คนที่มีตำแหน่งงานสูงต่ำ ในแผนกหรือฝ่ายเดียวกัน

-Random Cliques ประกอบด้วย คนจากแผนกต่างๆ และระดับตำแหน่งแตกต่างกัน ซึ่งกลุ่มนี้จะประกอบด้วยคนที่มีความสนใจร่วมกันในการกระทำอันใดอันหนึ่ง

กลุ่มที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการ โดยทั่วไปมักถูกกำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มตั้งองค์การเป็นกลุ่มที่มีการกำหนดตัวสมาชิกของกลุ่มอย่างแน่นอน มีประกาศจัดตั้งวัตถุประสงค์ ภารกิจ อำนาจหน้าที่ ถูกกำหนดไว้อย่างรัดกุม กลุ่มเหล่านี้เกิดจากความต้องการขององค์การ สมาชิกในกลุ่มถูกมอบหมายให้เข้ามาอยู่ในกลุ่ม โดยไม่คำนึงถึงความต้องการเฉพาะบุคคล

กลุ่มที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น การรวมกลุ่มกันเพื่อมุ่งหมายให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานของบุคลากรหลายๆ ฝ่าย และกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ซึ่งเป็นการตัวกันตามความต้องการความสนใจของแต่ละบุคคล

ในด้านของนักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยา ได้ประเภทของกลุ่มออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ (กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ , 2527:270-273)

1. กลุ่มปฐมภูมิ (Primary group)
2. กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary group)
3. กลุ่มวงในและกลุ่มวงนอก (In-groups and Out-groups)
4. กลุ่มอ้างอิง (Reference group)

1. กลุ่มปฐมภูมิ

หมายถึง กลุ่มที่สมาชิกมีความสนิทคุ้นเคยกัน มีการพบปะสังสรรค์กันบ่อยครั้ง เป็นประจำ ตลอดจนมีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่มครอบครัว เพื่อนบ้าน เป็นต้น ลักษณะสำคัญของกลุ่มนี้ คือ

1.1 เป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็ก (ไม่เกิน 20 คน)

1.2 สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความรักใคร่ สนับสนุนกลมเกลียวกัน มีความสนใจและเจตคติต่อสิ่งต่างๆ คล้ายคลึงกัน

1.3 มีพื้นเพ ฐานะความเป็นอยู่ และภูมิหลังใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกัน

2. กลุ่มทุติยภูมิ

หมายถึง กลุ่มที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างห่างเหิน ขาดความใกล้ชิด สนับสนุนกัน ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มปฐมภูมิอย่างตรงกันข้าม

ลักษณะสำคัญของกลุ่มนี้ คือ

2.1 เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ จำนวนสมาชิกในกลุ่มมีมาก (มากกว่า 20 คนขึ้นไป)

2.2 สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างห่างเหิน มีการติดต่อกันแบบเป็น พิธีรีตอง หรือเป็น
ทางการ

2.3 มีพื้นฐานความเป็นอยู่ และภูมิหลังแตกต่างกัน

3. กลุ่มวงในและกลุ่มวงนอก

กลุ่มวงใน หรือกลุ่มพวกเดียวกัน

ลักษณะสำคัญของกลุ่มนี้คือ

1. สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มของตน โดยมีสิ่งเกี่ยวพันบางประการ
เช่น ครอบครัวของตน ชาติเดียวกัน หรือพวกที่ประสบเคราะห์กรรมอย่างเดียวกัน

2. มีความสามัคคีเป็นปึกแผ่น

3. มีความจงรักภักดีต่อกัน

4. มีความรู้สึกเป็นมิตรต่อกันหรือมีความรักใคร่สนิทสนมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

5. มีความร่วมมือกันในการทำงาน

กลุ่มวงนอก หรือกลุ่มพวกอื่น

ลักษณะสำคัญของกลุ่มนี้ คือ

1. สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึกว่ามิได้เป็นพวกเดียวกัน

2. มีความรู้สึกห่างเหิน ไม่เป็นปึกแผ่น ไม่เป็นกลุ่มก้อน

3. มีความรู้สึกไม่เป็นมิตรต่อกัน บางครั้งรู้สึกเป็นศัตรูต่อกัน

4. มีการก้าวร้าว รุกราน ไม่มีความเห็นอกเห็นใจกัน

4. กลุ่มอ้างอิง

หมายถึง กลุ่มที่บุคคลไม่ได้เป็นสมาชิกแต่ยึดถือว่ากลุ่มนั้นๆ มีความหมายสำหรับตนโดย
การพยายามปฏิบัติตามปทัสฐานของกลุ่มนั้นๆ และมีความมุ่งหวังว่าตนจะเข้าร่วมกลุ่มด้วย ใน
โอกาสต่อไป

การที่กลุ่มจะดำรงอยู่ได้นั้น จำเป็นที่จะต้องใช้การสื่อสารเข้ามาเครื่องมือสำคัญ เพราะ
การสื่อสารระหว่างสมาชิกจะช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้โดย
บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งปริมาณและคุณภาพการสื่อสารของคนในกลุ่มนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปร
ดังต่อไปนี้ (Patton Giffin, 1978:90-96)

1. สถานภาพของสมาชิก (member status)

สถานภาพของสมาชิก หมายถึง คุณสมบัติของสมาชิกที่เป็นที่ยอมรับ หรือปรารถนาของสังคม
จากการศึกษาพบว่า

สมาชิกที่มีสถานภาพสูงจะสื่อสารมากกว่าสมาชิกที่มีสถานภาพต่ำ

สมาชิกที่มีสถานภาพสูงจะสื่อสารกับสมาชิกที่มีสถานภาพสูงด้วยกัน บ่อยครั้งกว่าสื่อสารกับสมาชิกที่มีสถานภาพต่ำ และสมาชิกที่มีสถานภาพต่ำจะสื่อสารบ่อยครั้งกว่ากับสมาชิกที่มีสถานภาพต่ำด้วยกัน และผลการวิจัยบางเรื่อง พบว่า สมาชิกที่มีสถานภาพต่ำ อาจจะไม่เป็นมิตร เมื่อเขาหวังอย่างยิ่งที่อยากจะมีสถานภาพสูงขึ้น

2. ขนาดของกลุ่ม (group size)

ขนาดของกลุ่มมีความสัมพันธ์กับการสื่อสาร เมื่อกลุ่มใหญ่ขึ้นระดับของปฏิกิริยาย้อนกลับ (feedback) จะลดน้อยลง ทำให้การสื่อสารผิดพลาด และเพิ่มความขัดแย้งไม่เป็นมิตรต่อกัน นอกจากนี้ แล้วขนาดของกลุ่มยังมีผลต่อความพึงพอใจของสมาชิกเช่นกัน

จากการศึกษาของ ฮาร์ล(Hare) และ สเลตเทอร์(Slater) ได้ชี้ให้เห็นว่า ยิ่งกลุ่มใหญ่ขึ้น ความพึงพอใจที่สมาชิกจะได้รับก็น้อยลง โดย ฮาร์ล(Hare) และ สเลตเทอร์(Slater) เห็นว่าขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมที่สุดต้องไม่เกิน 5 คน เพราะจะไม่มีปัญหาเรื่องมนุษยสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และในการทำงานใดของกลุ่ม ทุกคนจะได้ทำงานจริงๆ เท่าๆ กัน แทนที่จะนั่งฟังการสื่อสารเฉยๆ ในกลุ่มขนาดเล็ก ผู้ส่งสารมีการตอบคำถามของสมาชิกได้ทั่วถึง และสิ่งนี้จะทำให้ความพึงพอใจให้กับสมาชิกมาก

3. บรรทัดฐานของความสอดคล้อง (conformity)

บรรทัดฐาน ความสอดคล้องและการสื่อสารมีความสัมพันธ์กัน คือ สมาชิกที่เบื้องต้นมีความเห็นไม่สอดคล้องกับกลุ่มจะเป็นเป้าหมายที่ถูกมุ่งเพิ่มปริมาณการสื่อสาร หากเขายังคงไม่สอดคล้องกับกลุ่มเหมือนเดิม เขาก็ถูกปฏิเสธการสื่อสารด้วย

4. การรวมตัวกันของกลุ่ม (cohesiveness)

กลุ่มที่รวมตัวกันเหนียวแน่น การสื่อสารของสมาชิกจะเท่าเทียมกัน มีปริมาณการสื่อสารมาก และมองว่าการสื่อสารมีคุณค่า มากกว่ากลุ่มที่สมาชิกรวมตัวกันน้อย และการสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มที่มีการรวมตัวกันสูง จะมีประสิทธิภาพมากกว่าการสื่อสารของกลุ่มที่รวมตัวกันน้อย

5. โครงสร้างอำนาจ (power structure)

โครงสร้างอำนาจ หมายถึง อิทธิพลของสมาชิกกลุ่มที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ในระหว่างการอภิปราย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากการศึกษาค้นคว้า มีความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของสมาชิกกลุ่มกับปริมาณของพฤติกรรมสื่อสาร ขณะเดียวกันทิศทางและเนื้อหาของสื่อสารก็ได้รับอิทธิพลมาจากโครงสร้างอำนาจในกลุ่มด้วย

6. บทบาท (role)

บทบาทของบุคคลสำคัญ จะมีความสัมพันธ์กับปริมาณการพูดกับสมาชิก และได้รับการพูดด้วยจากสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ปริมาณการสื่อสารยังมีความสัมพันธ์กับข้อเสนอแนะ และความคิดที่ดีที่สุดอีกด้วย

7. บุคลิกของสมาชิก (number personality)

บุคลิกของสมาชิกมีผลกระทบต่อพฤติกรรมสื่อสาร เบอร์โลวิทซ์(Berlowitz) ได้วัดบุคลิกของสมาชิกจากการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นจากบุคคลต่างๆ ในกลุ่ม ในสถานการณ์ต่างๆ เขาได้ สรุปผลการวิจัยว่า การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ก่อให้เกิดการตอบสนองของบุคคลแตกต่างกัน รวมทั้งความแตกต่างในปริมาณการสื่อสาร อัตราการสื่อสาร อัตราการสื่อสาร และประเภทของการสื่อสาร

8. การงานของกลุ่ม (group task)

การบรรลุความสำเร็จของการงานหรือเป้าหมายของกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับการสื่อสาร (เบลล์)Bales และ (สเลตเทอร์)Slater ได้แสดงให้เห็นว่า ปริมาณของการส่งและการรับข่าวสาร ตลอดจนการออกแบบการไหลของข่าวสาร เพื่อให้เกิดความคิดขึ้นในกลุ่มนั้นล้วนมีความสัมพันธ์กับการประสบความสำเร็จของกลุ่มเมื่อการงานหรือเป้าหมายของกลุ่มมีความยากปานกลาง

ในกระบวนการกลุ่ม การสื่อสารถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะว่า ถ้ากลุ่มต้องการที่จะให้การทำงานได้ผลอย่างเต็มที่ บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มจะต้องสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่าย และมีประสิทธิภาพ ชอร์(Shaw , 1964) เราจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสาร เพราะถือว่าเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารของสมาชิกในกลุ่ม

2.แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มนั้นจำเป็นที่จะต้องให้ “การสื่อสาร” มาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงบุคคลในกลุ่มเข้าด้วยกัน ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารก็คือ ต้องการระบุถึงโครงสร้างของการสื่อสาร เพื่อให้เข้าใจถึงภาพรวมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม โดยมีผู้ได้ให้ความหมายของ “เครือข่ายการสื่อสาร” ไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

ทิตันท์ อนวัชศิริวงศ์ (2526:47) กล่าวว่า เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง ระบบการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารในบรรดาสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งมีทั้งเครือข่ายแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

วินิจ เกตุขำ (2522:45) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง แบบแผนการติดต่อเกี่ยวข้อง และประสานกันภายในกลุ่ม โดยสมาชิกภายในกลุ่มจะมีการรับการถ่ายทอดเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

โรเจอร์ส(Roger,1986:203) กล่าวว่า เครือข่ายการสื่อสาร เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเชื่อมโยงกันโดยรูปแบบการไหลของข่าวสาร

นอกจากนี้ โรเจอร์ส และ คินเคดส์ (Rogerและ Kincaid,1981:42) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร ว่าเป็นวิธีการศึกษาเพื่อระบุถึงโครงสร้างการสื่อสารในระบบ โดยการวิเคราะห์การไหลของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหน่วยในการวิเคราะห์

จากลักษณะของการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร ที่ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลวิเคราะห์ ดังนั้นสถานภาพของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มก็ต้องสัมพันธ์กับการสื่อสารบุคคล ยังมีสถานภาพสูง เช่น เป็นหัวหน้า การสื่อสารมักจะออกมาในรูปการเสนอความคิดเห็น และรับเอาความคิดเห็นจากสมาชิกอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสาร และสถานภาพของสมาชิก อาจแยกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (วินิจ เกตุขำ : 2522)

1. การสื่อสารมักมีแนวโน้มไปสู่บุคคลที่มีสถานภาพในสังคมสูงในกลุ่ม เช่น หัวหน้า หรือ ประธานกลุ่มจะมีการสื่อสารกับคนอื่นในกลุ่มมากกว่าลูกน้องหรือสมาชิก เพราะอย่างน้อยหัวหน้าจะต้องคอยติดต่อประสานงาน รับฟังสมาชิกในกลุ่ม

2. การสื่อสารจะมีแนวโน้มไปสู่บุคคลที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน มากกว่าแตกต่างกัน เช่น กลุ่มที่มีคนหลายฐานะ ต่างวัยวุฒิ คุณวุฒิกันมากๆ จะมีการสื่อสารน้อยกว่าในกลุ่มที่มีฐานะ วัยวุฒิ คุณวุฒิ เท่าเทียมกัน

3. การสื่อสารจะไม่ค่อยเกิดขึ้นในกลุ่มที่บุคคลที่มีสถานภาพเสื่อมล้ำ ต่ำสูงกว่ากันหรือสถานภาพไม่เป็นที่บังชด

ในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสาร ฮาร์ลโรว์ เจ เรย์วิทซ์ (Harold J. Leavitt) ได้ทดลองทำการวิจัย โดยใช้แบบของการสื่อสารหลายแบบ พบว่า การสื่อสารจัดแยกออกได้เป็น 2 แบบ คือ แบบที่มีศูนย์กลางกับแบบกระจายอำนาจ

1. การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Centralized Communication) เป็นการ

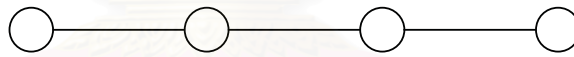
สื่อสารที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือทางผ่าน โดยที่สมาชิกคนอื่นๆไม่มีการติดต่อกันโดยตรง แต่ต้องผ่านคนกลาง

2. การสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Communication) เป็นการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มติดต่อกันโดยอิสระ ไม่มีใครตัดสินใจคนเดียว แต่ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา เป็นวิธีที่ใช้ได้ตรงกับกระบวนการกลุ่มมาก เพราะทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กัน(Interaction) ผลที่ออกมาจะได้ทั้งผลผลิต(Product) และกระบวนการ(Process) ของกลุ่ม หมายถึง การสื่อสาร แบบนี้คำนึงถึงการเอาใจใส่ ผู้ทำงาน สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ขวัญและกำลังใจของกลุ่มด้วย

1. การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง(Centralized Communication)

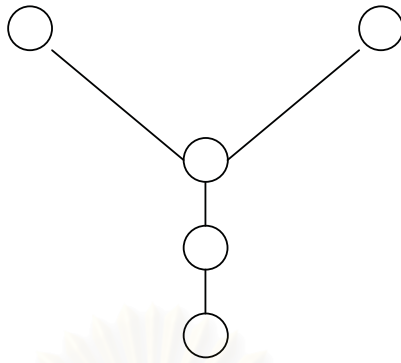
1.1 เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่(Chain Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกแต่ละคน

ไปยังสมาชิกคนอื่นที่อยู่ถัดไปเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในแง่การประสานงานและการติดต่อระหว่างสมาชิกในกลุ่ม บางครั้งจึงเป็นความยากลำบากที่กลุ่มจะทำงานให้สำเร็จได้ตามที่ต้องการ การขาดความเป็นอิสระในการติดต่อสื่อสารเพราะสมาชิกจะติดต่อกับบุคคลอื่น ได้เพียง1คนหรือ 2 คน ที่ต่อจากเขาเท่านั้นจึงทำให้ความพอใจของสมาชิกในกลุ่มค่อนข้างต่ำ

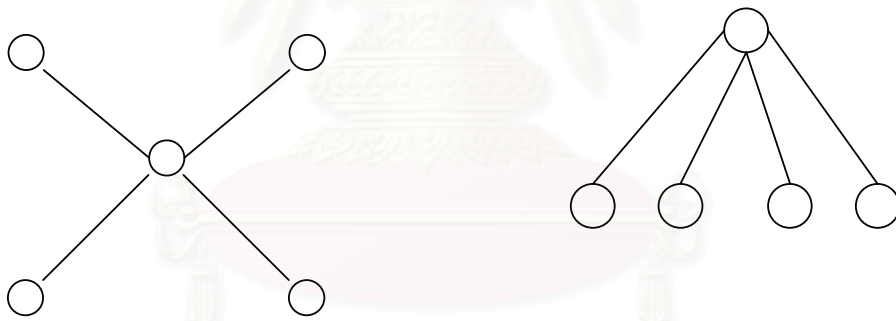
เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่

1.2 เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย (Y Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสาร ที่มีสมาชิกที่อยู่ตรงกลางเพียง 2คน จะทำหน้าที่ประสานงานและส่งข้อมูลที่ได้รับจากสมาชิกคนอื่นๆที่อยู่รอบนอก การสื่อสารแบบนี้มีความเหมาะสมกว่าแบบลูกโซ่ในแง่ที่ทำงานสำเร็จได้ดีกว่า เพราะข้อมูลสามารถผ่านทิศทางต่างๆได้มากกว่า แทนที่จะอาศัยคนที่อยู่ถัดไปเท่านั้น โดยปกติบุคคลที่อยู่ตรงกลางสักคนหรือ 2 คนเท่านั้นที่มีความพอใจต่อรูปแบบการสื่อสารแบบนี้ แต่ส่วนที่เหลือของกลุ่มหรือผู้ที่อยู่รอบนอกมีความพอใจต่ำ รูปแบบของข่ายการสื่อสารแบบตัวยานี้ มักจะเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีสมาชิกเพียง 1 คนหรือ 2 คนเท่านั้น เต็มใจที่จะรับทำงานและรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน ในขณะที่ส่วนที่เหลือของกลุ่มไม่ยอมรับผิดชอบ

เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย

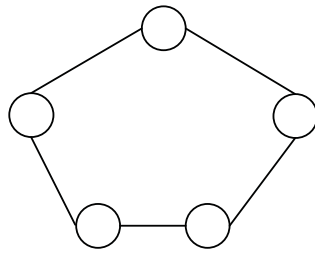
1.3 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสาร ที่มีสมาชิกคนหนึ่งเป็นผู้รับข่าวจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งแล้วส่งข่าวนั้น ไปยังสมาชิกคนอื่นๆ บุคคลที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มจะเป็นผู้มีอำนาจแท้จริงและเป็นผู้นำของกลุ่ม เพราะเป็นผู้เดียวที่รับผิดชอบผลสำเร็จของงาน

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ

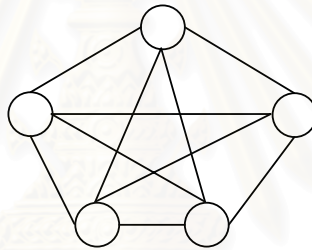
2. การสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Network)

2.1 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (Circle Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกในกลุ่มทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากคนทั้งสองข้าง สถานะของทุกคนมีความเท่าเทียมกันและทุกคนมีความพอใจ อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องความรับผิดชอบจะเกิดขึ้น เพราะจะหาคนรับผิดชอบไม่ได้ เพราะแต่ละคนมีฐานะเท่าเทียมกัน จะหาใครมาเป็นศูนย์รวมของกลุ่มไม่ได้

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม

2.2 เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (All Channel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกคนอื่นได้โดยตรงไม่ต้องผ่านสมาชิกคนอื่น ๆ ทั้งในการรับข่าวและส่งข่าว อาจถือได้ว่าเป็นเครือข่ายการติดต่อที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีขีดจำกัด การสื่อสารของสมาชิก โดยเครือข่ายนี้จะเปิดโอกาสให้มีปฏิกริยาย้อนกลับสูงที่สุด

เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง

Shaw (อ้างถึงใน ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2534) ทำการสรุปผลงานวิจัยในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสาร ไว้ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. เครือข่ายแบบรวมอำนาจสู่ส่วนกลาง จะก่อให้เกิดผู้นำเพียงคนเดียว และเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าแบบกระจายอำนาจ เพราะคนกลางในโครงสร้างจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหา มากกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ทำให้เขาเป็นผู้ควบคุมความสำเร็จในการทำงานของกลุ่ม เพราะเขาอยู่ในตำแหน่งตัวเชื่อมการสื่อสารที่สำคัญ
2. โครงสร้างการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ มีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ปัญหา มากกว่าที่สลับซับซ้อน แต่โครงสร้างการสื่อสารแบบรวมอำนาจ มีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ปัญหา หาง่ายๆ ในการทำงานง่ายๆ ใช้ข้อมูลข่าวสารจำนวนน้อยในงานที่ต้องการข้อมูลเพียงประการเดียว เครือข่ายแบบรวมอำนาจจะทำงานโดยก่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย และสำเร็จเร็วกว่า

แบบขยายอำนาจ เพราะการติดต่อสื่อสารแบบนี้เป็นการติดต่อทางเดียวที่ถูกรอบงำ โดยผู้นำเพียงคนเดียวความเป็นระเบียบถูกกำหนดขึ้น เพื่อไม่ให้มีข่าวสารมาก ส่วนการติดต่อสื่อสารแบบวงกลมสมาชิกของกลุ่มจะติดต่อกับบุคคล 2 คนได้ พวกเขาจึงใช้เวลามากกว่า แต่ในงานที่ต้องใช้ข้อมูลร่วมกัน และต้องมีการปฏิบัติด้วยนั้น โครงสร้างการสื่อสารแบบกระจายอำนาจจะทำงานได้รวดเร็วและมีข้อผิดพลาดน้อยกว่าแบบรวมอำนาจ

3. สภาวะข่าวสารท่วมท้นมักจะเกิดขึ้นในเครือข่ายการสื่อสารแบบรวมอำนาจ เพราะข่าวสารและการตัดสินใจจะไปรวมอยู่ที่จุดศูนย์กลางของเครือข่าย ทำให้ผู้นำของโครงสร้าง การสื่อสารแบบนี้ผู้อยู่ในสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้ ส่วนเครือข่ายการสื่อสารแบบกระจายอำนาจนั้น ทุกคนต้องให้ข้อมูลร่วมกัน ต้องเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้นำ ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะมีใครเกิดสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างของการติดต่อสื่อสารสามารถมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของคนรวมทั้งยังมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่มในด้านความเร็ว ความถูกต้อง และการปรับตัวอีกด้วย

นอกเหนือจากรูปแบบของการไหลของข่าวสารภายในกลุ่มแล้ว ยังมีเรื่องของความแตกต่างของบทบาทของบุคคลในเครือข่ายการสื่อสาร ที่เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร โดย มองค์ (Monge) อ้างถึงใน เซเว่น วินด์ฮอล (Sven Windahl, 1992:77) ได้แบ่งบทบาทของคนในกลุ่ม ดังต่อไปนี้

- Membership role คือ กลุ่มบุคคลเป็นสมาชิกในกลุ่มและพวกของเครือข่าย
- Laison role คือ บัณฑิตบุคคลที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง
- Star role คือ บัณฑิตบุคคลที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก
- Isolate role คือ บัณฑิตบุคคลที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ น้อยมากจะไม่เผยแพร่ต่อ
- Boundary-spanning role คือ บัณฑิตบุคคลที่ติดต่อระหว่างกลุ่มตัวเองกับกลุ่มภายนอกสังคม เพื่อนำสิ่งต่าง ๆ ภายนอกสังคมเข้ามาเผยแพร่ในสังคมของตน

เนื่องจากแนวคิดในเรื่องของ “เครือข่ายการสื่อสาร” เป็นเรื่องที่น่าสนใจในการที่จะนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย เพราะสามารถทำให้มองเห็นภาพรวมของระบบ จึงมีนักวิจัยจำนวนหนึ่งนำมาใช้ได้แก่

เจษฎา รัตนเขมากร(2541) ทำการศึกษาเรื่อง “ศิลปินไทยและเครือข่ายการสื่อสารกับแฟนคลับ” พบว่า เครือข่ายการสื่อสารของแฟนคลับที่จัดตั้งขึ้นโดยบริษัท และโดยศิลปินนั้น ศิลปินถือเป็น “ตำแหน่งศูนย์กลาง” ที่สุดในเครือข่าย เพราะจะเป็นตำแหน่ง

ที่ส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิก ส่วนแฟนคลับที่จัดตั้งขึ้นโดยแฟนเพลงอย่างเป็นทางการนั้นพบว่า “ผู้จัดตั้งแฟนคลับ” เป็น “ตำแหน่งศูนย์กลาง” ซึ่งสมาชิกจะต้องเข้าไปหาตำแหน่งศูนย์กลางเอง โดยสมาชิกก็จะนำข่าวสารนั้นส่งต่อไปให้เพื่อนสมาชิกด้วยกันอีกทอดหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการติดต่อสื่อสารในรูปแบบตาข่าย เมื่อเครือข่ายมีขนาดใหญ่สมาชิกแฟนคลับมักจะมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ เพียงไม่กี่คนเท่านั้น โดยจะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มีความเหมือนกับตัวเองมากที่สุด แต่ในกรณีที่สมาชิกมีนิสัยบางอย่างไม่เหมือนกับกลุ่มเพื่อน สมาชิกเหล่านี้จะปรับเปลี่ยนนิสัยให้เหมือนกับเพื่อนทันที เพื่อที่จะได้อยู่ในกลุ่มนั้น หรือเกิด “ การเกาะกลุ่มกัน”

การศึกษาวิจัยในประเทศฟิลิปปินส์ เรื่อง “การเผยแพร่ข่าวสารทางด้านการวางแผนครอบครัวทางวิทยุ” เมื่อสตรีได้ฟังรายการแล้วจะต้องไปปรึกษาสามี แม่สามี เพื่อน หรือบาทหลวงก่อนที่จะไปพบแพทย์เพื่อวางแผนครอบครัว บุคคลต่างๆที่ได้ไปปรึกษานี้ ก็คือ เครือข่ายทางการสื่อสาร นั่นเอง เครือข่ายนี้จะมีผลมากต่อการรับรู้และการตอบสนองของสตรีต่อข่าวสารการวางแผนครอบครัว(จินตนา งามวิทยาพงศ์,2537:7) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Lene Faye(1998) ทำการศึกษา เรื่อง “อิทธิพลของเครือข่ายการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเครื่องตรวจมะเร็งเต้านมของผู้สูงอายุในหมู่เกาะแปซิฟิก”พบว่า เครือข่ายการสื่อสารมีผลทางบวกต่อการยอมรับนวัตกรรมในกลุ่มที่กำลังจะไปตรวจมะเร็ง และกลุ่มที่เคยไปตรวจมะเร็งเต้านมมาแล้ว

จากแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร จึงเป็นต้นแบบเพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีการแพร่กระจายเครือข่ายการสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงนำมาสู่

ปัญหานำวิจัยที่ 1: ลักษณะเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาสภาราม อ.เมือง จ.นครราชสีมา เป็นอย่างไร

แนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสาร และการสื่อสารระหว่างบุคคล

ความหมายของการสื่อสาร

การให้คำจำกัดความของคำว่า “การสื่อสาร” นั้นมีนักวิชาการและผู้รู้จำนวนมากให้คำนิยามแตกต่างกันดังต่อไปนี้

แชรรมม์ (Schramm, 1974:13) กล่าวว่า “การสื่อสาร” คือ การมีความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร”

นิวคอมบ์ (Newcomb, 1965:129) กล่าวว่า “การสื่อสาร” คือ รูปแบบหนึ่งของการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล ซึ่งหากจะกล่าวในเชิงโวหารแล้ว การแลกเปลี่ยนนั้นอาจทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงจิตใจของผู้อื่นได้”

ทับบ์ และ มอส (Tubbs and Moss, 1983:4) กล่าวว่า “การสื่อสาร” เป็นกระบวนการของการร่วมกันสร้างสรรค์ความหมายระหว่างคนสองคนหรือมากกว่านั้น

ปรมะ สตะเวทิน (2537:12) กล่าวว่า “การสื่อสาร” คือ กระบวนการของการถ่ายทอดสาร (Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel)

เกศินี จุฑาวิจิตร (2542:4) กล่าวว่า “การสื่อสาร” เป็นกระบวนการที่มีความเคลื่อนไหวและเป็นการกระทำอย่างต่อเนื่องในการส่งและรับสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร โดยผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน”

จากนิยามของนักสื่อสารหลายท่านนั้นสามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารคือกระบวนการที่ความคิด หรือ ข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร ลักษณะต่าง ๆ ด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร

องค์ประกอบของการสื่อสาร

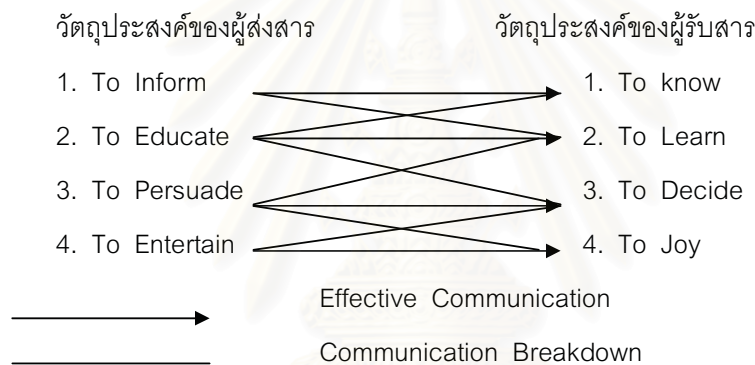
หากพิจารณาจากความหมายของ “การสื่อสาร” แล้ว จะเห็นว่า ในการทำการสื่อสารนั้น จะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานในการสื่อสารอย่างน้อย 4 ประการ อันได้แก่(เกศินี จุฑาวิจิตรม ,2542:13)

1. ผู้ส่งสาร (Source) คือ บุคคล กลุ่มคน หรือหน่วยงาน องค์กร ที่เป็นผู้ผลิต เป็นแหล่งต้นตอของสาร และมีเจตนาที่เผยแพร่หรือถ่ายทอดสารนั้นออกไปสู่บุคคล กลุ่มอื่น
2. สาร (Message) คือ เนื้อหา ข้อมูล ข่าว ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ฯลฯ ที่แสดงออกในรูปของ คำพูด หรือ ข้อเขียน เป็นต้น
3. สื่อ หรือช่องทางการสื่อสาร (Channel) คือ ช่องทางที่นำสารผ่านจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร อันได้แก่ อากาศ น้ำ คลื่นแสง คลื่นเสียง คลื่นไฟฟ้า โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ วีดิโอ สไลด์ ฯลฯ
4. ผู้รับสาร (Receiver) คือ บุคคล กลุ่มคน หน่วยงาน องค์กร ที่อยู่ปลายทางของการสื่อสาร เป็นส่วนที่ผู้รับสารมุ่งหวังให้ได้รับสารที่ส่งผ่านสื่อมา โดยผู้รับสารจะกลายเป็นผู้ส่งสารทันทีเมื่อมี การป้อนกลับ (Feedback) ต่อสารที่ได้รับกลับไปยังผู้ส่งสารมาในครั้งแรก ซึ่ง

เช่นเดียวกัน ผู้ส่งสารนั้นก็จะเป็นผู้รับสารแทนในสภาพการณ์ดังกล่าว ซึ่งในการสื่อสารโดยทั่วไปมักจะปรากฏเช่นนี้ ดังจะได้นำเสนอให้ชัดเจนต่อไปในเรื่องกระบวนการสื่อสาร

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

ดังกล่าวที่แล้วว่า องค์ประกอบพื้นฐานของการสื่อสารมี 4 ประการได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และ ผู้รับสาร เมื่อมีการสื่อสารเกิดขึ้น ผู้ส่งสารกับผู้รับสารจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ตรงกัน หรือ สอดคล้องกัน จึงจะทำให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) หากผู้ส่งสารและผู้รับสารมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารต่างกันจะก่อให้เกิดความล้มเหลวทางการสื่อสาร (Communication Breakdown) ได้

ดังจะขอเสนอรายละเอียดของวัตถุประสงค์การสื่อสารดังนี้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542:5)

1. **เพื่อแจ้งให้ทราบ (To Inform)** คือ ผู้ส่งสารต้องการเผยแพร่หรือบอกกล่าวเหตุการณ์ กิจกรรม ความเคลื่อนไหว ฯลฯ เพื่อให้ผู้รับสารได้รับทราบข่าวและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. **เพื่อให้เกิดการศึกษา (To Educate)** เป็นการสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากกว่าการได้รับทราบ

3. **เพื่อนำใจ (To Persuade)** เป็นการสื่อสารเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกชอบใจ สนใจหรือคล้อยตามสนับสนุนและต้องการที่จะปฏิบัติตาม และใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ

4. **เพื่อความบันเทิง (To Entertain)** เป็นการสื่อสารเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความพึงพอใจ สนุกสนาน เพลิดเพลินใจ และผ่อนคลายจากความเครียด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการสื่อสารแต่ละครั้งทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น ในการสื่อสารเพื่อแจ้งให้ทราบ ผู้ส่งสารอาจจะต้องการสร้างสารเพื่อบอกกล่าวเรื่องราวต่าง ๆ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการให้ผู้รับสารนำข้อมูลนั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจด้วยก็ได้

ประเภทของการสื่อสาร

การจำแนกประเภทของการสื่อสารสามารถจำแนกได้หลายเกณฑ์ แต่โดยทั่วไปสามารถแยกประเภทการสื่อสารออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้ (ยูพา สุภากุล, 2540:29-30)

1. **การสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication)** เป็นการสื่อสารกับตนเอง เช่น การคิด การไตร่ตรองหาเหตุผล การวิเคราะห์ การทบทวนเรื่องที่พูดหรือเขียน เป็นต้น การสื่อสารที่มีผู้รับสารเพียงคนเดียวเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในตัวเอง

2. **การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)** เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลสองหรือสามคน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

3. **การสื่อสารกลุ่มย่อย (Small Group Communication)** เป็นการสื่อสารภายในกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะพูดคุยโต้ตอบกันโดยตรงและทั่วถึง เช่น การประชุม เป็นต้น

4. **การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group Communication)** เป็นการสื่อสารระหว่างคนจำนวนมาก ซึ่งอยู่ในสถานที่เดียวกัน หรือใกล้เคียงกันโดยอาจจะใช้สื่อทัศนศาสตร์เข้าช่วย เช่น โทรทัศน์วงจรปิด รูปแบบการสื่อสาร เช่น การอบรม การสัมมนา เป็นต้น

5. **การสื่อสารมวลชน (Mass Communication)** เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสาร ซึ่งอาจมีมากกว่า 1 คนส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารที่มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาศัยอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ห่างไกลกันได้อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน โดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

แบบจำลองกระบวนการสื่อสาร

แบบจำลอง SMCR ของเดวิด เค. เบอร์โล

Source	Message	Channel	Receiver
Communication	Element	Seeing	Communication
Skills	Structure	Hearing	Skills
Attitude	Content	Touching	Attitude
Knowledge	Code	Smelling	Knowledge
Social system	Treatment	Tasting	Social system
Culture			Culture

ที่มา : David K. Berlo, 1960:40

แบบจำลองการสื่อสารทำให้เราทราบถึงกระบวนการในการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดีว่าจะต้องผ่านขั้นตอนอย่างไรบ้าง โดยองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญแลสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง ส่งผลกระทบซึ่งกันและกันตลอดทั้งกระบวนการ ดังนั้นในการทำการสื่อสารแต่ละครั้งจะต้องมีการพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมดในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้ โดยในที่นี้จะพิจารณาองค์ประกอบตามแบบจำลอง SMCR ของเบอร์โลเป็นหลัก

ผู้ส่งสารหรือแหล่งสาร

หมายถึง ผู้ที่เลือกสรรข่าวสารหรือแหล่งกำเนิดสารเกี่ยวกับความคิด เหตุการณ์ต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ ส่งต่อไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารนี้อาจเป็นบุคคลเพียงคนเดียวหรือหลายคน เช่น หน่วยงาน องค์การ สถาบัน เป็นต้น ซึ่งผู้ส่งสารควรมีปัจจัยที่สำคัญดังนี้ (ระวีวรรณ ประกอบผล ,2529:271-277)

1. **ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills)** ทักษะการสื่อสารมีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสาร คือถ้าผู้ส่งสารไม่สามารถเข้ารหัสข่าวสารซึ่งผู้รับเข้าใจได้ การสื่อสารอาจล้มเหลวได้ ดังนั้นมีความเชี่ยวชาญ ความชำนาญในการสื่อสาร จะทำให้ผู้ส่งสารสามารถวิเคราะห์จุดประสงค์และความต้องการในการสื่อสารได้ รวมถึงรู้จักเลือกเนื้อหาสารภาษา สื่อที่เหมาะสมกับผู้รับสารแต่ละกลุ่มได้

2. **ทัศนคติ (Attitude)** นักจิตวิทยาให้นิยามว่า ทัศนคติคือ ความมีใจโอนเอียงไปมางตอบสนองต่อสภาพการณ์ใด ๆ ในการสื่อสารหากผู้ส่งสารมีทัศนคติที่ไม่พึงพอใจผู้รับสาร เราอาจคาดการณ์ได้ว่า การสื่อสารของเขาจะแตกต่างไปจากที่เขารู้สึกพึงพอใจผู้รับสาร หรือถ้าผู้ส่งสารไม่เชื่อใจตัวเอง การสื่อสารที่เกิดขึ้นจะตรงกันข้ามกับที่เขามีความมั่นใจในตนเองในการสื่อสาร หรือหากผู้ส่งสารรู้สึกไม่ประทับใจสถานที่ที่ทำการสื่อสาร รวมถึงไม่พอใจในสิ่งที่เขาใช้สื่อสารเราก็อาจคาดเดาได้ว่าการสื่อสารนั้นอาจล้มเหลวได้ ดังนั้นสามารถแบ่งทัศนคติได้เป็น

2.1 ทัศนคติต่อตนเอง เป็นการที่ผู้ส่งสารประเมินตนเอง กล่าวคือ ผู้ส่งสารอาจมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นทัศนคติในทางลบ แต่ในทางตรงกันข้ามผู้ส่งสารก็อาจมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองได้ ทัศนคติต่อตนเองนั้นมีผลสืบเนื่องมาจากบุคลิกภาพด้วย ทัศนคติประเภทนี้ยังมีผลต่อการสร้างสารอย่างมากอีกด้วย

2.2 ทัศนคติต่อเนื้อหา เป็นทัศนคติที่ผู้ส่งสารมีต่อเนื้อหาของสารที่เขาจะส่งไปผู้รับสาร

2.3 ทัศนคติต่อผู้รับสาร หรือบุคคลอื่น ๆ ในกระบวนการสื่อสาร กล่าวคือ ถ้าผู้ส่งสารมีทัศนคติที่ดีหรือไม่ดีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ก็จะทำให้การสื่อสารไปยังบุคคลแต่ละคนนั้นแตกต่างกันไป

3. **ระดับความรู้ (Knowledge Level)** ผู้ส่งสารที่มีความรอบรู้ดีทั้งในเรื่องของเนื้อหาสารที่จะส่งและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสาร มักประสบความสำเร็จมากกว่าผู้ส่งสารที่ไม่มีความรอบรู้ใด ๆ เลย เพราะจะทำให้การถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้รับเป็นไปด้วยความราบรื่นและมีอุปสรรคน้อยที่สุด

4. **ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural System)** หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม บุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมต่างกัน จะมีการสื่อสารที่แตกต่างกันไปด้วย ในเรื่องของค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น ดังนั้นผู้ส่งสารจะต้องทราบถึงพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมของผู้รับสารเป็นเบื้องต้นด้วยก่อนที่จะทำการสื่อสารเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลวในการสื่อสารที่อาจเกิดขึ้น

ในการทำการสื่อสารให้เกิดสัมฤทธิ์ผล นอกจากผู้ส่งสารจะต้องมีปัจจัยทั้ง 4 ข้างต้นแล้ว สิ่งจำเป็นอีกอย่างหนึ่งที่ขาดเสียมิได้คือ “ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร” (Source Credibility) เพราะการที่บุคคลมีความน่าเชื่อถือนั้น จะคิดจะทำอะไรก็ย่อมก่อให้เกิดผลในทางบวกตามที่ต้องการได้ง่าย อีกทั้งสามารถที่จะโน้มน้าวใจให้บุคคลอื่นมีความคิด และอาจรวมถึงมีพฤติกรรม

คล้ายตามบุคคลผู้นั้นได้ง่ายกว่าผู้ที่ดูแล้วไม่มีความน่าเชื่อถือ ดังผลงานวิจัยของ เคลแมน และฮอฟแลนด์ (Kelman and Hovland , 1953:142) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของการสื่อสารซึ่งสรุปได้ว่า ผู้รับสารจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อเมื่อผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือ ความละม้ายคล้ายคลึงกับผู้รับสาร ตลอดจนการที่ผู้ส่งสารมีอำนาจในการสั่งการ

ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

การสื่อสารเริ่มต้นจากบรรยากาศแห่งความน่าเชื่อถือ ซึ่งขึ้นอยู่กับกรกระทำของผู้ส่งสาร การกระทำซึ่งแสดงออกถึงความปรารถนาดี จริงใจต่อผู้รับสาร จะต้องทำให้ผู้รับสารมีความมั่นใจในตัวผู้ส่งสาร ต้องมีความเชื่อถือของแหล่งที่มาของข่าวสารที่ส่งออกมา (กรรณิการ์ ัศวตร เตชะ,2536:6) ดังนั้นการเผยแพร่ข่าวสาร ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารในสายตาของผู้รับสารจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ผู้ส่งสารควรมี จึงจะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ

แมคครอสกี ลาร์สัน และ แนปป์ (McCroskey, Larson and Knap, 1971:81-82) ได้แบ่งองค์ประกอบของความน่าเชื่อถือไว้ 5 ประการ คือ

1. ความเป็นผู้รู้ (Competence) ประกอบด้วย ความรู้ (Informed) ประสบการณ์ (Experience) ไหวพริบ (Intelligent) และความเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert)
2. คุณลักษณะ (Character) ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ (Honest) ไว้วางใจได้ (Trustworthy) กิริยามารยาทดี (Decent)
3. ความตั้งใจ (Intention) ประกอบด้วย ความตั้งใจจริงในการทำงานและนำคบหา
4. บุคลิกลักษณะ (Personality) ประกอบด้วย ความเป็นมิตร (Friendly) และนำคบหาสมาคม (Pleasant)
5. ความคล่องตัว (Dynamism) ประกอบด้วย ความแข็งขัง (Aggressive) ความมีอำนาจ (Forceful) และหนักแน่น (Emphatic)

ลักษณะของผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือดังที่ แมคครอสกี ลาร์สัน และแนปป์ (McCroskey, Larson and Knap) ได้ระบุไว้ข้างต้น มีความสอดคล้องกันที่ เจอริ เอ เฮน ดิกซ์ (Jerry A, Heandix, 1997:36-37) นักวิชาการด้านวิชาการประชาสัมพันธ์จาก American University ได้ระบุถึงความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารไว้ว่า ความน่าเชื่อถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน กลุ่มของการรับรู้ (Set of Perceptions) เกี่ยวกับผู้ส่งสารในความรู้สึกนึกคิดของผู้รับสาร โดยลักษณะส่วนบุคคลของผู้ส่งสารที่พิจารณาแล้วว่าสามารถเชื่อถือได้นั้น ในงานวิจัยทางการสื่อสาร หลาย ๆ ชิ้น สรุปได้ว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความน่าเชื่อถือไว้วางใจ (Trustworthiness)
2. มีความชำนาญ เชี่ยวชาญ (Expertise)
3. มีความคล่องตัว กระตือรือร้นอยู่เสมอ (Dynamism)
4. มีบุคลิกที่น่าดึงดูดใจ (Physical Attractiveness)
5. มีการรับรู้ที่คล้ายคลึงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Perceived Similarities between the Source and Receivers)

อรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2537:120) กล่าวว่า ปรัชญาทางการสื่อสารได้สรุปว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ 1. ความสามารถหรือความเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Competence of Expertness) และ 2. ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) ปัจจัยทั้งสองประการนี้ ผู้รับสารต้องมองเห็นว่ามีอยู่ในตัวผู้ส่งสาร ความน่าเชื่อถือในตัวผู้ส่งสารนี้ไม่ใช่สิ่งที่คุณผู้ส่งสารจะประกาศให้ทุกคนทราบและได้รับการยอมรับ ความน่าเชื่อถือนี้ได้มีลักษณะโดดเด่น ๆ เหมือนอายุอายุ เพศ แต่ต้องเป็นสิ่งที่ผู้รับสารมองเห็น รับรู้ และเชื่อเช่นนั้น ความสามารถหรือความเป็นผู้เชี่ยวชาญเป็นลักษณะที่เฉพาะเจาะจง ส่วนความน่าไว้วางใจเป็นลักษณะทั่ว ๆ ไป หรืออาจกล่าวได้ว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารจะแตกต่างกันไปตามหัวข้อ (Topic) ของสารแต่ละเรื่องไป และแตกต่างกันในแต่ละสถานการณ์

เบอร์โกลี และคณะ (David K. Berlo, 1960 อ้างถึงใน อรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2537:120) ได้วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร พบข้อสรุปว่ามีปัจจัย 3 ประการ ที่ผู้รับสารมักจะใช้ในการตัดสินความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ได้แก่

1. ปัจจัยที่สร้างความอบอุ่นใจ (Safety Factor) ผู้ส่งสารที่จะมีคุณลักษณะด้านนี้ได้ต้องมีคุณสมบัติต่อไปนี้ คือ

- ใจดี (Kind)	- เข้ากับคนอื่นได้ง่าย (Congenial)
- ไม่ขัดคอใคร (Agreeable)	- สุภาพ (Gentle)
- น่าคบ (Pleasant)	- ยุติธรรม (Just)
- ไม่เห็นแก่ตัว (Unselfish)	- เอื้อเฟื้อ (Hospitable)
- รู้จักให้อภัย (Forgiving)	- มีศีลธรรม (Ethical)
- ร่าเริง (Cheerful)	- สงบเยือกเย็น (Calm)
- อุตทน (Patient)	- มีความเป็นเพื่อน (Friendly)

2. ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติของผู้ส่งสาร (Qualification Factor) ส่วนใหญ่ปัจจัยนี้จะเน้นความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ของผู้ส่งสาร คุณสมบัติเหล่านี้ เช่น

- มีประสบการณ์ด้านใดด้านหนึ่ง (Experienced)
- ได้รับการฝึกฝน (Trained)
- มีความชำนาญ (Skilled)
- มีอำนาจในหน้าที่ (Authoritative)
- มีความสามารถ (Able)
- มีไหวพริบปัญญา (Intelligent)

3. ปัจจัยด้านพลวัตของผู้ส่งสาร (Dynamism Factor) ปัจจัยนี้คือ ปัจจัยที่แสดง ความคล่องแคล่ว กระตือรือร้น ความเฉื่อยชาของผู้ส่งสาร ลักษณะเหล่านี้ ได้แก่

- มุทะลุ (Aggressive)
- รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathic)
- ตรงไปตรงมา (Frank)
- กระตือรือร้น (Active)
- กล้า (Bold)
- รวดเร็ว (Fast)
- คล่องแคล่ว (Energetic)

สารหรือข่าวสาร

ตามแนวคิดของเบอร์โล (David K. Berlo) ในเรื่องของการสื่อสาร (Message) นั้นสิ่งที่มีส่วน กำหนดประสิทธิภาพของการสื่อสาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของการสื่อสารมี 3 ประการ คือ รหัสสาร เนื้อหาสาร และการจัดสาร โดยทั้ง 3 ส่วนนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากมี ส่วนประกอบ (Element) และโครงสร้าง (Structure) เป็นส่วนประกอบได้ รหัสสาร เนื้อหาสาร และการจัดสารเกิดความ สมบูรณ์ โดย วิรุฬห์ ลีลาพฤกษ์ (2531:35-36) ได้อธิบายถึงปัจจัยทั้ง 3 ของข่าวสารไว้ดังนี้

1. **รหัสสาร (Message Codes)** รหัสของสาร ก็คือ ภาษา (Language) หรือ สัญลักษณ์ (Symbolic) หรือสัญญาณ (Signal) ที่มนุษย์คิดขึ้นเพื่อใช้แสดงออกแทนความคิดเกี่ยวกับบุคคล และสรรพสิ่งต่าง ๆ เราสามารถแบ่งรหัสของสารออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1.1 รหัสของสารที่ใช้คำ (Verbal Message Codes) ได้แก่ ภาษาอังกฤษเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์พัฒนาขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ภาษาทุกภาษาของมนุษย์มีการสร้างขึ้นและพัฒนาสืบทอดมาโดยลำดับเป็นระบบสัญลักษณ์ ซึ่งทำให้สารปรากฏขึ้นได้

1.2 รหัสของสารที่ไม่ใช้คำ (Non-verbal Message Codes) ได้แก่ ระบบสัญลักษณ์สัญญาณ หรือเครื่องหมายใด ๆ ก็ตามที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ถ้อยคำ เช่น อากัปกริยา ธง ไฟ ฯลฯ ซึ่งมนุษย์ในแต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรมพัฒนาขึ้น และรับรู้ความหมายร่วมกัน อาทิ เช่น การพยักหน้า การแสดงอาการตอบรับ หรือแสดงความเข้าใจ เห็นด้วย ธง หรือไฟสัญญาณต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นรหัสของสารที่ไม่ใช้คำ ทำหน้าที่เป็นสารบอกเรื่องราวที่มนุษย์ตกลงรับรู้ความหมายร่วมกัน

2. **เนื้อหาสาร (Message Content)** เนื้อหาประกอบด้วยข้อคิด และประเด็นต่าง ๆ ในข่าวสารสำหรับสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่กำหนดขึ้น รหัสสารและเนื้อหาสารจะถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในกระบวนการสื่อสาร ในการเข้ารหัสข่าวสารบางข่าวสารผู้ส่งสารจะต้องเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสาร เราอาจแบ่งเนื้อหาของสารได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 สารประเภทข้อเท็จจริง ได้แก่ สารที่รายงานให้ทราบถึงความจริงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกทางกายภาพ อันอยู่ในวิสัยที่มนุษย์จะตรวจสอบได้ถึงความแน่นอนถูกต้องของสารนั้น ถ้าพิสูจน์ตรวจสอบแล้ว สารนั้นเป็นจริง สารนั้นก็จัดได้ว่าเป็นสารที่มีคุณภาพ ควรแก่การเชื่อถือ

2.2 สารประเภทข้อคิดเห็น ได้แก่ สารซึ่งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในจิตใจจากการประเมินของผู้ส่งสาร อาจเป็นความรู้สึก แนวคิด ความเชื่อที่บุคคลมีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น ต่อวัตถุ หรือต่อเหตุการณ์ใด ๆ ก็ตาม สารประเภทนี้เป็นสารที่ไม่อยู่ในวิสัยที่จะถูกตรวจสอบได้ว่าเป็นจริงหรือไม่ อาจทำได้เพียงแค่การประเมินความน่าเชื่อถือ ความสมเหตุสมผล ตลอดจนความเป็นไปได้ของสารนั้นเท่านั้น สารประเภทนี้ยังสามารถแบ่งได้เป็น

2.2.1 ข้อคิดเห็นเชิงประเมินค่า ได้แก่ สารที่บ่งชี้ลงไปว่าจะไรดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ถูกหรือผิด มีประโยชน์หรือโทษ ฯลฯ

2.2.2 ข้อคิดเห็นเชิงแนะนำ ได้แก่ สารที่บอกกล่าวให้ผู้รับสารทราบว่าจะทำอะไร ด้วยขั้นตอนอย่างไร จึงจะได้ผลสมความมุ่งหมาย

2.2.3 ข้อคิดเห็นเชิงตั้งข้อสังเกต ได้แก่ สารที่ชี้ให้เห็นลักษณะที่แอบแฝงอยู่ของบุคคล วัตถุ เหตุการณ์ และพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดการพิจารณาอย่างถ่องแท้ น่าระมัดระวัง

2.2.4 ข้อคิดเห็นเชิงตัดสินใจ หมายถึง สารที่เป็นข้อเสนอ หลักการ ทางเลือกเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ

2.2.5 ข้อคิดเห็นเชิงแสดงอารมณ์ ได้แก่ สารซึ่งแสดงสภาพอารมณ์ ความรู้สึกในสัจใจ คอ ทศนคติ ความกระตือรือร้นของผู้ส่งสาร สารประเภทนี้อาจกินความกว้างขวางมาก ตั้งแต่คำ ทักทายไปจนถึงภาพเขียนกวีนิพนธ์ที่เขียนแสดงบรรยายความรู้สึกและอารมณ์อันลึกซึ้งต่อสิ่งต่าง

3. การจัดสาร (Message Treatment) ผู้ส่งสารจะต้องหาวิธีจัดรหัสและเนื้อหาสารที่เขาเลือกและต้องทดสอบข้อคิดหรือประเด็นเหล่านั้นกับผู้รับที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อประโยชน์สูงสุด โดยประเด็นสำคัญที่จะช่วยในการจัดสาร คือ การจัดเรียบเรียงข้อความ

การจัดเรียบเรียงข้อความ (Message Organization)

การจัดเรียบเรียงข้อความที่ได้ผลในการสื่อสาร ปกติมักใช้แบบแผนที่ผู้รับสารคุ้นเคย แต่ก็มีได้หมายความว่า แบบแผนที่แปลกใหม่จะไม่สามารถทำให้การสื่อสารนั้นมีสัมฤทธิ์ผล เออร์วิน เบททิงเฮาส์ (อ้างถึงในอรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2537:121) ได้นแนะนำถึงการจัดเรียบเรียงข้อความด้วยแบบแผนที่เรียบง่ายไว้ดังนี้ คือ

1. จัดโดยตำแหน่งพื้นที่ (Spatial or Geographical Organization) หมายถึง การจัดองค์ประกอบของข่าวสารโดยอาศัยหลักทางภูมิศาสตร์หรือพื้นที่ของสิ่งนั้น

2. จัดโดยลำดับเวลา (Chronological/historical Organization) คือการจัดลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนำไปสู่ปัญหาและการเสนอข้อยุติ การจัดลำดับเวลาจะช่วยชี้ให้เห็นประวัติความเป็นมาของเราเองนั้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเรียบเรียงข้อความมาก

3. จัดโดยแบ่งเป็นหัวข้อ (Topical) คือการหยิบยกประเด็นที่สำคัญขึ้นมาแล้วเขียนในรูปแบบดี หรือคำถาม วิธีนี้ทำหัวข้อนั้นเด่นชัดและชวนคิดตามยิ่งขึ้น

4. จัดโดยอาศัยวิธีการนิรนัย (Deductive) หมายถึง การที่ผู้ส่งสารจะสรุปสถานการณ์เฉพาะจากสถานการณ์ทั่วไป ในทางปฏิบัติผู้ส่งสารต้องเสนอหลักการทั่วไปก่อน จากนั้นก็เสนอสารของตนในฐานะเป็นสถานการณ์ย่อยอันหนึ่งภายใต้สถานการณ์ทั่วไปดังกล่าวด้วยเหตุผลทางตรรกวิทยา ก็จะสรุปได้ว่า ตัวอย่างนั้นเข้าตามหลักเกณฑ์ของสถานการณ์ทั่วไปด้วยเช่นกัน

5. จัดโดยวิธีการอุปนัย (Inductive) วิธีนี้เป็นความตั้งใจที่จะให้ผู้รับสารใช้เหตุผลร่วมกับผู้ส่งสาร คือ ยกตัวอย่างเฉพาะเรื่องหลาย ๆ ตัวอย่างจนผู้รับสารเข้าใจและเห็นเค้าโครงของข้อสรุปได้

6. จัดโดยอาศัยหลักจิตวิทยาของ อัลัน มอนโร (Alan Monroe) ซึ่ง อัลันมอนโร ได้เสนอแนะไว้ในปี 1930 ว่า การจัดองค์ประกอบของสารควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ลำดับขั้นแห่งการจูงใจ” ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ขั้นความสำเร็จ ของแต่ละขั้นจะนำไปสู่สภาพจิตใจในระดับขั้นต่อไป

6.1 ขั้นความสนใจ (Attention) คือ การจัดเรียงเรียงสารเพื่อเรียกร้องให้ผู้รับสารสนใจ

6.2 ขั้นความต้องการ (Need) คือการกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ผู้รับสารเผชิญหรือโน้มน้าวใจเป็นสิ่งที่เขาต้องการหรืออยากกระทำ

6.3 ขั้นตอบสนองความต้องการ (Satisfaction) คือ ขั้นที่ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่า จะต้องทำตามที่ผู้ส่งสารเผชิญหรือโน้มน้าวใจเพื่อตอบสนองความต้องการ

6.4 ขั้นการบรรยายให้เห็นภาพชัดเจน (Visualization) คือ ขั้นที่ผู้ส่งสารใช้สารหรือสัญลักษณ์ในการสร้างจินตนาการให้ผู้รับสารเห็นภาพ เป็นการกระตุ้นให้ผู้รับสารตัดสินใจลงมือปฏิบัติ

6.5 ขั้นการกระทำ (Action) เป็นขั้นที่ผู้รับสารปฏิบัติตามที่ถูกโน้มน้าวใจ

สื่อหรือช่องทางในการสื่อสาร

ในกระบวนการสื่อสาร สามารถแบ่งช่องทางการสื่อสารได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ช่องทางการสื่อสารมวลชน ที่รู้จักกันโดยทั่วไปได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และภาพยนตร์ เป็นต้น ช่องทางการสื่อสารอีกประเภทหนึ่งคือ ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งได้แก่ การใช้คำพูด การเขียนหนังสือ ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า วจนสาร และการใช้อากัปกิริยา ท่าทางการสบตา การสัมผัส ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า อวจนสาร

การใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม จะทำให้การสื่อสารบรรลุประสิทธิผล เพราะช่องทางการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับผู้รับสารในการเลือกจดจำ เช่น เมื่อผู้ส่งสารเปลี่ยนความเร็วในการพูด ระดับเสียง และคุณภาพเสียง ผู้รับสารก็จะเลือกจดจำเนื้อหาสารได้มาก แต่ถ้าผู้ส่งสารเฉยเมยต่อการใช้ช่องทางในการสื่อสาร ย่อมทำให้ผู้รับสารไม่อาจจดจำสารนั้นได้ ความคล่องตัวในการใช้ช่องทางการสื่อสารกับผลสัมฤทธิ์ในการสื่อสารมักไปด้วยกัน และวิธีการสื่อสารที่ดีมักจะชักจูงใจผู้รับสารได้ดีด้วย (พรสิทธิ์ พัฒนนานุรักษ์, 2531:34)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาประเภทการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก เนื่องจากวิธีการสื่อสารที่ทหารใช้ในการฝึกอบรมเยาวชนชนนั้น จะใช้วิธีการสื่อสารระหว่างบุคคลมากที่สุด จึงขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลเพิ่มเติมดังหัวข้อต่อไปนี้

การสื่อสารระหว่างบุคคล

ปรมะ สตะเวทิน (2533:35) กล่าวว่า กรสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) คือ การสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำการสื่อสารกันโดยลักษณะตัวต่อตัว (Person to Person) กล่าวคือผู้สื่อสารสามารถที่จะติดต่อและเปลี่ยนสารกันได้ โดยตรง (Direct) ในขณะที่คนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คนอื่นๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้ในกรณีคน 2 คน เช่น การพูดคุยกันระหว่าง 2 คน การเขียนจดหมายถึงกัน แะการใช้โทรศัพท์ เป็นต้น ในทำนองเดียวกันการสื่อสารระหว่างบุคคลก็เกิดขึ้นได้ในกรณีของกลุ่มย่อย (Small Group) ซึ่งมีมากกว่า 2 คนขึ้นไปรวมตัวกันในลักษณะที่สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง เช่นการประชุมกลุ่มย่อย การเรียนในชั้นเรียน เป็นต้น

ในการสื่อสารนั้นจะต้องอาศัยสื่อ (Channel) ในการส่งสารเราสามารถใช้อุปกรณ์ในการสื่อสารได้พร้อม ๆ กันหลายสื่อในเวลาเดียวกัน สารแต่ละสารที่ถูกถ่ายทอดฝ่ายสื่อแต่ละสื่อในเวลาเดียวกัน สามารถให้ความหมายแก่ผู้รับสารได้ทั้งนั้น เช่น ในขณะที่เราพูด (คลื่นเสียงและอากาศเป็นสื่อ) เราแสดงกิริยาอาการ (แสงเป็นสื่อ) ประกอบการพูด สารที่ส่งผ่านสื่อทั้ง 2 ชนิดนี้ มีความหมายสำหรับผู้ฟังทั้งสิ้น

โดยปกติแล้ว การสื่อสารของมนุษย์นั้นมักจะมีลักษณะเป็นการโต้ตอบกัน กล่าวคือ เมื่อมีผู้พูดก็มีผู้ฟัง ผู้ฟังรู้สึกอย่างไร ก็มีปฏิกิริยาตอบกลับมา ซึ่งก็คือการสื่อสารกลับ

ซึ่ง ประมะ สตะเวท (2533:49) ได้ให้คำนิยามของ การสื่อสารกลับ ไว้ว่า คือ ปฏิกริยา (Reaction) ของผู้รับสารที่แสดงตอบสนองต่อสารของผู้ส่งสาร ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ 2 ประการ ดังนี้

1. ทำให้ผู้ส่งสารทราบผลของการสื่อสารว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของตนหรือไม่เพียงใด ผู้รับสารตีความหมายตรงกับความหมายที่ผู้ส่งสารตั้งใจหรือไม่
2. การควบคุมพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในเวลาต่อมาของผู้ส่งสาร กล่าวคือ ผู้ส่งสารสามารถใช้การสื่อสารกลับ เพื่อปรับปรุง ดัดแปลง แก้ไข หรือคงไว้ซึ่งเนื้อหาสาระ และวิธีการในการสื่อสารของตน

เบอร์โล (Berlo, 1960) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิเทศศาสตร์ ได้ชี้ให้เห็นว่า ปฏิกริยาของผู้รับสารที่มีต่อสารของผู้ส่งสารนั้น แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ตามลักษณะของผลที่เกิดจากการสื่อสารดังนี้

1. การสื่อสารกลับเชิงบวก (Positive Feedback) คือการสื่อสารกลับที่ทำให้ผู้ส่งสารพอใจในผลของการสื่อสาร เช่น พนักงานโรงแรมให้บริการที่ดีกับผู้มาพัก และลูกค้ามีความพึงพอใจและใช้บริการโรงแรมของเราตลอดมา
2. การสื่อสารกลับเชิงลบ (Negative Feedback) คือการสื่อสารกลับที่ทำให้ผู้ส่งสารไม่พอใจในผลของการสื่อสาร เช่น ลูกค้าเขียนข้อความต่อว่าการบริการของโรงแรมว่าได้รับการบริการที่ไม่ดีในเรื่องความสะดวกของห้องน้ำ เป็นต้น

คุณลักษณะของสื่อบุคคล

สื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลที่นำพาข่าวสารจากบุคคลหนึ่ง ไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ที่มีปฏิกริยาได้ตอบระหว่างกัน

สื่อบุคคลนับว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการสื่อสารเพื่อจูงใจ และการตัดสินใจของบุคคล สื่อบุคคลมีลักษณะ ดังต่อไปนี้ (กนกรัตน์ สุขวัฒนา, 2534:17-18)

1. การไหลของข่าวสารเป็นแบบ ยูลวิถึ (Two-Way Communication) ทำให้ง่ายต่อการได้ตอบปัญหาต่าง ๆ ได้ทันทีทั้งที่ เบนนี้สามารถที่จะอธิบายปัญหาต่าง ๆ ได้ชัดเจนว่าสื่ออื่น
2. การสื่อสารเป็นแบบลักษณะตัวต่อตัว หากผู้รับสารมีความเชื่อในตัวผู้ส่งสารก็จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. ปริมาณของปฏิกริยาตอบสนองในขณะที่ทำการสื่อสารเกิดขึ้นในระดับสูง

4. ช่วยลดกระบวนการเลือกนาจิตวิทยา (Selective Process) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกรับสาร (Selective Exposure)

ประสิทธิภาพของสื่อบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารแบบสองทาง ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถซักถาม ทำความเข้าใจ และมีปฏิริยาโต้ตอบกันได้โดยทันที จัดเป็นลักษณะที่เป็นประโยชน์มากในการขัดจูงใจ และโน้มน้าวใจผู้รับสาร ประสิทธิภาพของสื่อบุคคลมีดังนี้ (เสถียร เขยประทับ, 2525:18)

1. สามารถทำให้แลกเปลี่ยนข่าวสารโดยยุควิธี ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจ ก็สามารถซักถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารได้ ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ออกไปให้เข้ากับความต้องการ และความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน การที่ช่องทางที่เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล มีระดับปฏิริยาในการตอบสนองสูง สามารถทำให้ลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกสาร ดีความสาร และการเลือกจดจำสารได้

2. สามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้ การสื่อสารระหว่างบุคคลนี้ แบ่งออกเป็น การสื่อสารโดยตรง และการติดต่อสื่อสารโดยกลุ่ม

นอกจากนี้ ลาซาร์สเฟลด์ และแมนเซล (Larzarsfeld and Manzel, 1986: อ้างใน พัทธนิมะลิขาว, 2529:23) ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของสื่อบุคคลไว้ว่า การพูดคุยกันเองเป็นส่วนตัว ทำให้ผู้พูดผู้ฟังเกิดความเป็นกันเองทำให้ผู้ฟังยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้พูดได้ง่ายขึ้น และกล่าวว่ปัจจัยที่การติดต่อสื่อสารโดยผ่านสื่อบุคคลสามารถจัดการเลือกรับสารของผู้ฟังได้ และสามารถมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ มีดังนี้

1. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล สามารถจัดการเลือกรับสารของผู้ฟังได้ เนื่องจากการหลีกเลี่ยงการสนทนา หรือรับฟังเป็นไปได้อย่างมากกว่าการรับสารจากสื่อชนิดอื่น ซึ่งผู้รับสารอาจหลีกเลี่ยงไม่รับฟังเนื้อหาที่ขัดแย้งกับทัศนคติ และความเชื่อของตน หรือเรื่องที่ไม่สนใจได้ง่าย

2. การติดต่อสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face to Face) เปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงตัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงเรื่องราว เนื้อหาต่าง ๆ ที่ใช้ในการสนทนากันให้ตรงกับความต้องการของผู้ฟังได้อย่างเหมาะสม ในเวลาอันรวดเร็ว ถ้าหากเนื้อหาที่สนทนานั้นได้รับการปฏิเสธจากผู้ที่สนทนาด้วย

3. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นให้ผู้ฟังรู้สึกว่าได้รางวัล ทั้งนี้มีส่วนร่วมในเรื่องที่สามารถแสดงความคิดเห็นกับผู้พูดได้ อีกทั้งยังมีลักษณะง่ายเป็นกันเอง จึงง่ายต่อการชักจูงใจ โน้มน้าวใจให้คล้อยตาม

4. ผู้รับสารส่วนใหญ่มักจะเชื่อถือในข้อตัดสินใจ หรือข้อคิดเห็นของผู้ที่เขารู้จัก และนับถือมากกว่าบุคคลที่เขาไม่เคยรู้จักมาก่อนการติดต่อสื่อสาร

รูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคล

รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นหากจำแนกตามลักษณะของการใช้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลซึ่งเกิดปฏิสัมพันธ์ในโครงสร้างที่มีแบบแผนกำหนดไว้อย่างแน่นอน (Prescribed Communication) สารจะถูกส่งออกไปตามลำดับขั้น หรือตามลักษณะหน้าที่ของภารกิจ โดยจะไหลผ่านสายใยความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสื่อสารที่คำนึงถึงบทบาทหน้าที่ และตำแหน่งระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารที่มีการกำหนดระเบียบแบบแผนไว้ชัดเจน ทั้งนี้อาจเป็นการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น บันทึกรายงาน หรืออาจจะเป็นการสื่อสารที่ไม่มีลายลักษณ์อักษรก็ได้ เช่น การสั่งงานโดยตรงผ่านการพูดกันทางวาจา

2. การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นเอง และเกิดขึ้นจากการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นโดยไม่เป็นไปตามระเบียบแบบแผนขององค์กร มีลักษณะการสื่อสารที่เป็นส่วนตัวมากกว่าทางตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่จะใช้คำพูด การสื่อสารแบบนี้จะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างอิสระในอัตราความถี่และความเข้มข้นของการสื่อสารต่างกัน ลักษณะสำคัญของการสื่อสารแบบนี้ คือ ความรวดเร็วของการสื่อสารจะมีมาก แต่มีข้อเสียตรงที่ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ อาจจะไปจากความเป็นจริงได้ง่าย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ และวิธีการของผู้บริหารที่จะนำประโยชน์ของการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการมาใช้ให้เกิดผลดีกับบรรยากาศในการทำงาน เช่น การสื่อสารกับประชาชนในชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้เรายังสามารถจำแนกการสื่อสารได้ตามทิศทางของการสื่อสาร แบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ

1. การสื่อสารจากบนลงล่าง (Downward Communication) หมายถึงการสื่อสารจากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูงลงมาตามผู้ปฏิบัติงานในสายบังคับบัญชา รูปแบบของการสื่อสารมักจะออกมาในรูปแบบของ คำสั่งด้วยวาจา หรือคำสั่งด้วยลายลักษณ์อักษร การสื่อสารในลักษณะนี้ทำให้ตัวสารมีน้ำหนักมีความน่าเชื่อถือ แต่การสื่อสารเช่นนี้อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารและการตีความหมายของข่าวสาร

2. การสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Upward Communication) หมายถึงการส่งข่าวสารจากผู้ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าไปยังบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหรือระดับสูงกว่า การสื่อสารในรูปแบบนี้จะทำให้ฝ่ายบริหาร หรือผู้มีตำแหน่งสูงกว่ารับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ในระดับการปฏิบัติ และสามารถนำข้อมูลส่วนนี้มาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ความเห็น คำร้องทุกข์ รายงานการปฏิบัติงาน การสื่อสารประเภทนี้จะมีผลถึงการเสริมสร้างขวัญในการทำงานและทัศนคติของบุคคลากร ช่วยเห็นว่าบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในสารที่เขาได้รับจากผู้บังคับบัญชาเพียงใด

3. การสื่อสารตามแนวนอน (Horizontal Communication) หมายถึง การสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างผู้มีตำแหน่งในระดับเดียวกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว การสื่อสารแบบนี้จึงเป็นการสื่อสารที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพราะพื้นฐานทางแนวนอนมักจะเน้นการสื่อสารทางวาจาเป็นหลัก และจะมีลักษณะไม่เป็นทางการ

ผู้รับสาร

เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร ผู้รับสารจะต้องมีปัจจัยต่อไปนี้รวมอยู่ด้วย จึงจะทำให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมายของการสื่อสาร (พรทิพย์ วรกิจโกศาทร, 2529:308-311)

1. ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skill) ประกอบด้วย ความสามารถในการฟัง การอ่านและการคิด ถ้าผู้รับสารขาดทักษะดังกล่าวจะไม่สามารถรับหรือถอดรหัสสารได้

2. ทัศนคติ (Attitude) ผู้รับสารที่ถอดรหัสสารได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องไม่ดูถูกตนเอง ไม่มีอคติต่อข่าวสารที่ได้รับ และไม่มีความรู้สึกในทางลบกับผู้ส่งสาร นั่นหมายถึงการรับสารจะเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับว่าผู้รับสารมีทัศนคติต่อตนเอง ทัศนคติต่อเนื้อหา และทัศนคติต่อผู้ส่งสารอย่างไรนั่นเอง

3. ระดับความรู้ (Knowledge) การสื่อสารจะได้ผลดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้รับสารว่าจะมี

ความเข้าใจสัญลักษณ์ เนื้อหาสาร ธรรมชาติของการสื่อสารเพียงไร

4.ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural System) บุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมต่างกัน ตลอดจนการดำเนินการชีวิตที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้การรับและแปลความหมายของสารระหว่างผู้ส่งกับผู้รับผิดไปจากความตั้งใจของแต่ละฝ่าย

จากแนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสาร และการสื่อสารระหว่างบุคคล ทำให้การสื่อสารเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ซึ่งสามารถขยายจากกลุ่มคนไม่กี่คนกลายเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการพัฒนาการของเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงนำไปสู่ปัญหาคำวิจัย ปัญหาวิจัยที่2: ปัจจัยการสื่อสารส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆบาศภาราม จ.นครราชสีมา อย่างไร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการสื่อสาร

จารุณี พัชรพิมานสกุล (2542) ศึกษาเรื่องเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต พบว่า ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิตแบบแนวระนาบ และเครือข่ายประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ มูลนิธิชีวิต กลุ่มแกนนำภายนอก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับรูปแบบการติดต่อสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม และรูปแบบการสื่อสารระหว่างเครือข่ายของกลุ่ม

หริสุดา บัณฑวนันท์ (2544) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารและเครือข่ายการรณรงค์ “เมาไม่ขับ” พบว่า การสื่อสารภายในเครือข่าย “เมาไม่ขับ” ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การขอการสนับสนุนด้านนโยบาย
2. การสนับสนุนการขอใช้กฎหมายควบคุมไปกับการรณรงค์
3. การขอการสนับสนุนด้านงบประมาณ
4. การขอการสนับสนุนด้านกิจกรรมด้านการรณรงค์
5. การประชาสัมพันธ์
6. การประเมินโครงการ
7. การสร้างกระแสสังคม โดยวิธีการสื่อสารที่ใช้เป็นแบบการสื่อสารสองทางทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ส่วนการสื่อสารกับสาธารณชน มุ่งทำการสื่อสารไปยังกลุ่มคนต่อไปนี้ 1. กลุ่มผู้ขับขี่ยานพาหนะ 2. ประชาชน 3. ผู้ขับซิมเตอร์ไซด์ 4. พนักงานในองค์กรของหน่วยงานที่ร่วมรณรงค์ “เมาไม่ขับ” โดยมีวิธีการสื่อสารไปยังสาธารณชนโดย 1. สร้างกระแสสร้างเกี่ยวคนเมาแล้วขับ

2. สร้างพีธีเซ็นเตอร์จากเหยื่อมาแล้วขับ 3. ใช้โบว์ฟ้าเป็นสัญลักษณ์ในการรณรงค์ 4. จัดงาน แอลงข่าว 5. ใช้สื่อทุกช่องทาง 6. จัดนิทรรศการให้ความรู้แก่ประชาชน 7. จัดกิจกรรมในย่าน บันเทิงและหอศิลป์ 8. จัดกิจกรรมช่วงเทศกาล 9. จัดกิจกรรมตามโรงเรียนต่างๆ

พรรณศิริ จิตรรัตน์ (2544) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นใน จ.ชลบุรี พบว่า ลักษณะเครือข่ายของกลุ่มการเมืองใน จ.ชลบุรี เป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบรวมศูนย์ มีนายสมชาย คุณปลื้ม เป็นศูนย์กลาง สมาชิกเครือข่ายประกอบด้วยเครือข่ายของนายสมชาย คุณปลื้ม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชลบุรี และผู้นำท้องถิ่น จ.ชลบุรี โดยรูปแบบการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ และการสื่อสารแบบเป็นทางการ เป็นเครือข่ายการสื่อสารที่มีการครอบงำสูง มีการรวมศูนย์สูง มีความยืดหยุ่นน้อย ไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีความไม่สมดุลสูง และเป็นเครือข่ายเปิด

กระบวนการขยายกลุ่มประกอบไปด้วย 4 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาที่1 การปรากฏขึ้นของหัวหน้ากลุ่ม ระยะเวลาที่2 การก่อตัวของกลุ่ม ระยะเวลาที่3 การขยายตัวของกลุ่ม และระยะเวลาที่4 เป็นกลุ่มที่เป็นรูปธรรม และมีแบบแผนชัดเจน

เจษฎา รัตนเขมากร(2540) ศึกษาเรื่อง ศิลปินเพลงไทยและเครือข่ายการสื่อสารกับแฟนคลับ พบว่า เครือข่ายการสื่อสารของแฟนคลับที่จัดตั้งขึ้นโดยบริษัทและศิลปินนั้น ตัวศิลปินถือเป็นตำแหน่งศูนย์กลางที่สุดในเครือข่าย เพราะจะเป็นตำแหน่งที่ส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆไปให้กับสมาชิก ส่วนแฟนคลับที่จัดตั้งขึ้น โดยแฟนเพลงอย่างเป็นทางการนั้น พบว่า ผู้จัดตั้งแฟนคลับเป็นตำแหน่งศูนย์กลาง ซึ่งสมาชิกจะต้องเข้าไปหาตำแหน่งศูนย์กลางเอง โดยสมาชิกมักจะนำข่าวนั้นส่งต่อไปให้เพื่อนสมาชิกด้วยกันอีกทอดหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการสื่อสารในรูปแบบตาข่าย

อรอนันต์ วุฒิเสน(2543) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารในการก่อตัวและการขยายเครือข่ายของชมรมผู้เลี้ยงปลากะพงขาว อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่า เครือข่ายการสื่อสารของชมรมชมรมผู้เลี้ยงปลากะพงขาวนั้น ตัวผู้นำชมรมถือเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่ม ได้แก่ ความเป็นสังคมเครือญาติ ความเป็นสังคมมุสลิม ความเป็นผู้ที่ประสบปัญหาเหมือนกัน และความต้องการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

ตติยา เลานทีรานนท์(2543) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารกลุ่มและบทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาสุนทราภรณ์ พบว่า ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ 1.กลุ่มผู้นำมีลักษณะการสื่อสารแบบวงล้อ

ผสมผสาน กับแบบทุกช่องทาง 2. การสื่อสารระหว่างผู้นำกับกลุ่มสมาชิกเป็นแบบวงล้อ 3. ลักษณะการสื่อสารระหว่างสมาชิกมีรูปแบบการสื่อสารแบบวงกลม 4. การสื่อสารระหว่างกลุ่มอนุรักษ์กับบุคคลทั่วไปมี 2 รูปแบบ คือ แบบวงล้อ และแบบกระจาย

จากวิทยานิพนธ์ดังกล่าวทำให้ทราบว่าเครือข่ายการสื่อสารที่ศึกษานั้นจะมีศูนย์กลางหรือแกนนำ จึงทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากตำแหน่งศูนย์กลางหรือแกนนำไปสู่สมาชิก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม จ.นครราชสีมา และศึกษาปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม อ.เมือง จ.นครราชสีมา มีแบบแผนการพูดคุยติดต่อประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างในกลุ่มและนอกกลุ่ม เพื่อให้เกิดการรวมตัวของคนที่มีความสนใจในด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเหมือนกัน ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเป็นการทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ เพื่อที่จะพัฒนาจิตใจ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น และสามารถพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองและสงบสุขได้

โดยการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นต่างๆในเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงลึก(In depth) โดยผู้วิจัยจะมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงตามปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ได้อย่างครบถ้วน ชัดเจน และถูกต้องเหมาะสม

ประชากร

- 1.ผู้ริเริ่มการจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
- 2.กลุ่มอาสาสมัคร
- 3.กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

กลุ่มตัวอย่าง

- 1.ผู้ริเริ่มการจัดอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ

หลวงพ่อบุญพระครูภาวนาวินิจู ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยปัสสนากรรมฐานภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ เจ้าอาวาสวัดแดนสงบาสภาราม อ.เมือง จ.นครราชสีมา

2. กลุ่มอาสาสมัคร คือ

คณะวิทยากร ผู้ที่ช่วยฝึกอบรมและถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติปัสสนากรรมฐานให้แก่ผู้เข้า
อบรมปฏิบัติปัสสนากรรมฐาน จำนวน 9 คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

- คุณณมยา พิชัยกุล
- คุณเพ็ญศรี ธนาวิภาส
- คุณวิไล เรืองชู
- คุณวรพล ฝ่ายอุประ
- คุณสีเหลือบ อารีเอื้อ
- คุณรำไพ รอดเกษี
- คุณวิสิทธิ์ เป็รื่องโสภาส
- คุณชั้นทิพย์ วรศักดิ์กัญญา
- คุณเฉลียว บุญใหม่

3. กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติปัสสนากรรมฐาน คือ

บุคคลที่เข้าร่วมการอบรมการปฏิบัติปัสสนากรรมฐาน โดยแบ่งเป็น 2 รอบ รอบที่1 วันที่22-29
พฤศจิกายน พ.ศ.2549 มีผู้มาปฏิบัติปัสสนากรรมฐานจำนวน 55 คน ผู้วิจัยได้เลือกมาจำนวน 30
คน และรอบที่2 วันที่14-21 ธันวาคม พ.ศ.2549 มีผู้มาปฏิบัติปัสสนากรรมฐานจำนวน 43 คน
ผู้วิจัยได้เลือกมาจำนวน 30 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง(Purposive Sampling)
ซึ่งมีลักษณะดังนี้

- เป็นผู้เข้าอบรมการปฏิบัติปัสสนากรรมฐาน
- สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยอาศัยวิธีการต่างๆเพื่อให้ได้
ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยมากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.การสังเกตการณ์ คือ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการเข้าอบรมปฏิบัติปัสสนา
กรรมฐาน โดยผู้วิจัยเข้าไปสร้างความสนิทสนมกับกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติปัสสนากรรมฐาน

เสมือนว่าผู้วิจัยเป็นคนในกลุ่มไม่ใช่คนนอกกลุ่ม โดยการเข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นจำนวน 2 รอบ คือ

ครั้งที่1 :การเข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยมีหลวงพ่อดวงพ่อดวงพระครูภาวนาวิสิฐ เป็นผู้กล่าวเปิดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน และคณะวิทยากร ที่เข้ามาช่วยสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และกลุ่มเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในระหว่าง วันที่ 22-29 พฤศจิกายน พ.ศ.2549

ครั้งที่2: การเข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยมีหลวงพ่อดวงพ่อดวงพระครูภาวนาวิสิฐ เป็นผู้กล่าวเปิดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน และคณะวิทยากร ที่เข้ามาช่วยสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และกลุ่มเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในระหว่าง วันที่ 14-21 ธันวาคม พ.ศ.2549

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในระหว่างวันที่ 22-29 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 และระหว่าง วันที่ 14-21 ธันวาคม พ.ศ.2549 ที่มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และหลังจากเสร็จสิ้นจากการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานแล้วจะติดต่อ

สอบถามทางโทรศัพท์ เพื่อจะติดตามผลต่อหลังจากที่ได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) โดยทำการสัมภาษณ์บุคคลที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนหลัก(Key Informant) ดังนี้

- หลวงพ่อดวงพ่อดวงพระครูภาวนาวิสิฐ
- คณะวิทยากร จำนวน 9 คน
- กลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำการสัมภาษณ์ 2 รอบ โดยแบ่งเป็นรอบละ 30 คน รอบแรกเนื่องจากการเข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานวันที่ 22-29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 รอบที่2 มีการเข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในวันที่ 14-21 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ตามที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จำนวน ทั้งหมด 60 คน

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง เครื่องช่วยการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีวิธีการเตรียมตัวและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารและคำบอกเล่าจากบุคคลที่ได้ทราบข้อมูล และผู้ที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกับเรื่องและผู้วิจัยต้องการจะศึกษาเป็นอย่างดี

2. เริ่มการอ่านแนวความคิดและทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการเข้าไปศึกษาหาข้อมูลจริง
3. เตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการออกไปสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อเก็บข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึก เทปบันทึกเสียง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น กล้องถ่ายรูป เป็นต้น
4. เข้าไปร่วมการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ในวันที่ 22-29 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 และวันที่ 14-21 ธันวาคม พ.ศ.2549

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์

เทปบันทึกเสียง

สมุดบันทึก

กล้องถ่ายรูป

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกได้มีการเตรียมแนวคำถามหลักไว้ล่วงหน้า ซึ่งแนวคำถามนี้จะครอบคลุมประเด็นตามปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมีดังนี้

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ หลวงพ่อพระครูภาวนาวินิจู คณะวิทยากร และกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งสิ้นจำนวน 70 คน ซึ่งเครื่องมือนี้ได้ออกแบบจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเทคนิคการสร้างแบบสัมภาษณ์ จะมีลักษณะเป็นคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามอย่างอิสระ แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ทั้งชี้แนวคำถามการสัมภาษณ์จะครอบคลุมกรอบแนวคิด ทฤษฎี อยู่ภายใต้ขอบเขตของการวิจัย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือ ศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และศึกษาปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ในการวิจัยครั้งนี้

- ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
 - ลักษณะการติดต่อสื่อสารกันของคนในกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
 - ลักษณะการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ริเริ่ม คณะวิทยากร และกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
 - รูปแบบการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม

- หัวข้อการสนทนาที่ขอบพูดคุยกันมีเรื่องอะไรบ้าง
- ลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่คิดว่าเหมือนกันมีอะไรบ้าง
- ปัจจัยการสื่อสารที่มีผลต่อพัฒนาการของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
 - สิ่งใดที่มีผลต่อพัฒนาการของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
 - การเผยแพร่ข่าวสารภายในกลุ่ม
 - การเผยแพร่ข่าวสารต่อสาธารณชนโดยใช้ช่องทางสื่อต่างๆ
 - สิ่งใดที่ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มมากยิ่งขึ้น
 - ลักษณะของผู้ริเริ่ม วิทยากร ที่มีผลต่อการทำให้สมาชิกเข้ามาร่วมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาศัยวิธีการตรวจสอบความแม่นยำ ความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบหลายวิธีด้วยกัน คือ

1. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย ได้ผ่านการตรวจสอบแนวทางการสัมภาษณ์ตลอดจนข้อคำถามจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาถึงความครอบคลุมของคำถาม การสื่อความหมายในประเด็นคำถามให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยมากที่สุด ตลอดจนกระบวนการวิจัย
2. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมาย คือ หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ คณะวิทยากร และกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันจากกลุ่มตัวอย่าง และพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นถูกต้องตรงกัน และสอดคล้องกันอย่างไร เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ รวมถึงได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระหว่างการเข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมมาวิเคราะห์ แบบการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การสรุปโดยไม่มีการสร้างสมมุติฐานไว้ก่อน แต่ใช้ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อสรุปผลที่เกิดขึ้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆาภิบาล จ.นครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะเครือข่ายการสื่อสาร ของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆาภิบาล จ.นครราชสีมา และปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆาภิบาล จ.นครราชสีมา เริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ผู้ริเริ่ม, กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มผู้เข้าอบรม ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จำนวน 70 คน โดยแบ่งผลการวิจัย ดังนี้

- ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
 1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง
 2. ข้อมูลเบื้องต้นด้านพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ไปทำการสัมภาษณ์มานั้น แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มผู้ริเริ่ม , กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ผู้ริเริ่มการจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ บุคคลที่เป็นหลักในการทำหน้าที่เผยแพร่แนวคิดนี้ออกไปโดยการจัดให้มีการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จัดให้มีการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเกิดขึ้น โดยการจัดเป็นหลักสูตรการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จัดให้มีขึ้นเกือบทุกเดือน โดยในแต่ละครั้งจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นเวลา 7 คืน 8 วัน ตามกำหนดการที่ได้วางไว้ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์หลวงพ่อดวงพรคุณาวาสิฐ เจ้าอาวาสวัดแดนสงฆาภิบาล จ.นครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปขออนุญาตสัมภาษณ์โดยตรงที่จัดโดยการทำความเข้าใจขออนุญาตเสียก่อน หลวงพ่อดวงพรคุณาวาสิฐท่านขอเวลาเพื่อเตรียมข้อมูลในการให้สัมภาษณ์ โดยจะนัดวันเวลาที่สะดวกให้มาสัมภาษณ์อีกภายหลัง ในการจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน หลวงพ่อดวงพรคุณาวาสิฐ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดอบรมปฏิบัติ

วิปัสสนากรรมฐาน ไม่ว่าจะติดธุระ ท่านก็จะต้องมากล่าวเปิดการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทุกครั้งที่มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

- กลุ่มอาสาสมัคร จะเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกคัดเลือกแล้วจากหลวงพ่อดวงพระครูภาวนาวิสิฐ ให้มาเป็นวิทยากร โดยหลวงพ่อคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติที่โดดเด่น เช่น พุดจาไพเราะ พุดเก่ง พุดมีเหตุมีผล ทำให้คนตั้งใจ ฟังแล้วไม่น่าเบื่อ มาคอยอบรมสั่งสอนการให้กับผู้เข้าร่วมอบรมทุกท่าน ซึ่งกลุ่มอาสาสมัครเหล่านี้ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่เคยมาปฏิบัติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และมีความสมัครใจและพอใจแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มอาสาสมัครทั้งสิ้น 9 คน

- กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ กลุ่มที่เข้าร่วมการอบรมวิปัสสนากรรมฐานในวันที่ 22 ถึง 29 พ.ย. 49 และวันที่ 14 ถึง 21 ธ.ค. 49 โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ถึง 2 รอบ ของการปฏิบัติ จำนวนทั้งสิ้น 60 คน โดยผู้วิจัยขออนุญาตวิทยากร โดยการทำความเข้าใจขอสัมภาษณ์กลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วย โดยมีการจัดเป็นกลุ่มๆ ละ 10-12 คน ให้สัมภาษณ์

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

จากการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มอาสาสมัครที่ได้ทำการสัมภาษณ์นั้น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ป่วยแล้วมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้วทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง หายจากโรคภัยไข้เจ็บ ก็เลยยอมเสียสละอุทิศตัวเองให้กับวัด เพื่อทำการอบรมสั่งสอนผู้อื่น เพื่อให้เป็นวิทยาทานต่อไป จากการสัมภาษณ์พบว่า ก่อนที่จะมาเป็นวิทยากรให้กับทางวัด มีอาการเจ็บป่วยจนบางคนแทบเอาชีวิตไม่รอด แต่พอมาปฏิบัติแล้วทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้น โดยยอมรับกับสภาพร่างกายที่เป็นอยู่ และต่อสู้กับมันได้

กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ที่มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นประจำ แล้วถูกชักชวนให้มาช่วยเป็นวิทยากร เพราะเนื่องจากเป็นคนที่มีลักษณะท่าทางเป็นกลุ่มที่สนใจศึกษารธรรมะ และสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับทราบได้

ถ้าหากพิจารณาจากกลุ่มอาสาสมัคร ในเชิงลักษณะทางประชากร จากการสัมภาษณ์จะพบว่า กลุ่มอาสาสมัคร ได้ทดลองมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นแล้ว ซึ่งส่วนมากกลุ่มอาสาสมัครจะมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ส่วนคนที่อายุน้อยกว่า 60 มีเพียง 2-3 คน โดยจากการสัมภาษณ์ กลุ่มอาสาสมัครที่อายุน้อยที่สุด คืออายุ 40ปี และอายุสูงสุดคือ 80 ปี

ถ้าหากพิจารณาทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มอาสาสมัครเหล่านี้จัดได้ว่า เป็นกลุ่มชนชั้นกลางของสังคม ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและผู้ที่ย้ายอยู่ใน

กรุงเทพฯ กลุ่มอาสาสมัครเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะรับราชการ เมื่อเกษียณอายุราชการแล้วจึงอาสาเข้ามาช่วยงานของทางวัด

จากการพิจารณาลักษณะทางประชากรในด้านของอายุ และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มอาสาสมัครที่มีความสนใจและนำแนวคิดทางด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น ต้องการหาที่พึ่งทางจิตใจให้กับตนเอง จึงต้องหาแนวทางที่จะเป็นที่พึ่งที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีเวลาที่จะเสียสละตนเองมาเข้าอบรมผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากเกิดความศรัทธาในพุทธศาสนา

นอกจากกลุ่มอาสาสมัครที่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ยังมีกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ได้ทำการสัมภาษณ์อีก พบว่า กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จำนวน 60 คน ที่ได้ทำการสัมภาษณ์นั้นแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มคนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นนั้น โดยรับราชการ ทำธุรกิจส่วนตัว แม่บ้าน พ่อค้าแม่ค้า และผู้เกษียณอายุราชการ ฯลฯ โดยกลุ่มนี้มีความสนใจที่อยากจะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากเกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นวันเกิดของตนเอง อยากที่จะมาทำบุญเข้าวัดให้มากๆ อยากที่จะพัฒนาจิตใจให้เกิดปัญญา เพราะเห็นว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีผลดีต่อชีวิต ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะทราบข้อมูลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากเพื่อน และญาติพี่น้อง โบรชัวร์ของทางวัด อินเทอร์เน็ต หรือการโทรศัพท์มาถามกับทางวัดโดยตรง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มองค์กรหรือหน่วยงานจัดให้มีนโยบายส่งเจ้าหน้าที่หรือพนักงานไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยสามารถลาไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งทางองค์กรหรือหน่วยงาน จะติดเอกสารการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไว้ที่บอร์ด โดยให้ผู้ที่สนใจลงชื่อมาปฏิบัติ โดยกลุ่มนี้จะมีทั้งที่มาโดยสมัครใจ และทางองค์กรมีนโยบายให้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ถ้าหากจะพิจารณากลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในเชิงลักษณะทางประชากร จากการสัมภาษณ์จะพบว่ากลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ส่วนมากจะอายุระหว่าง 27-50 ปี โดยจากการสัมภาษณ์ทั้ง 2 รอบนี้ ผู้เข้าอบรมการปฏิบัติมีอายุต่ำสุดคือ 27 ปี และอายุสูงสุดคือ 50 ปี

ถ้าหากพิจารณาทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นชนชั้นกลางของสังคม ที่จะมาจากทั่วทุกจังหวัด เพราะเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในช่วงที่ต้องใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ แก่งแย่ง แข่งขัน ในการประกอบอาชีพในหน้าที่การงาน จึงต้องอาศัยการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้เกิดสมาธิและปัญญา เพื่อที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการพิจารณาลักษณะทางประชากรในด้านของอายุ และสถานภาพของเศรษฐกิจและสังคม ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน หลังจากเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานร่วมกัน ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

จึงทำให้พอมมีโอกาสก็จะหาเวลามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่เป็นประจำ เพื่อเป็นการเสริมบุญมาบมีให้กับตนเองและทำให้เกิดการพัฒนาจิตใจให้เกิดสมาธิและปัญญาในการที่จะทำงานหรือจะประกอบอาชีพต่อไป

2. ข้อมูลเบื้องต้นด้านพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ถูกเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก และมีผู้ให้ความสนใจการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นดารา นักแสดง นักธุรกิจ ฯลฯ ที่เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกันเป็นอย่างมาก จนทำให้สังคมเกิดการตื่นตัว จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาสภาราม จ.นครราชสีมา ว่ามี 5 ระยะคือ

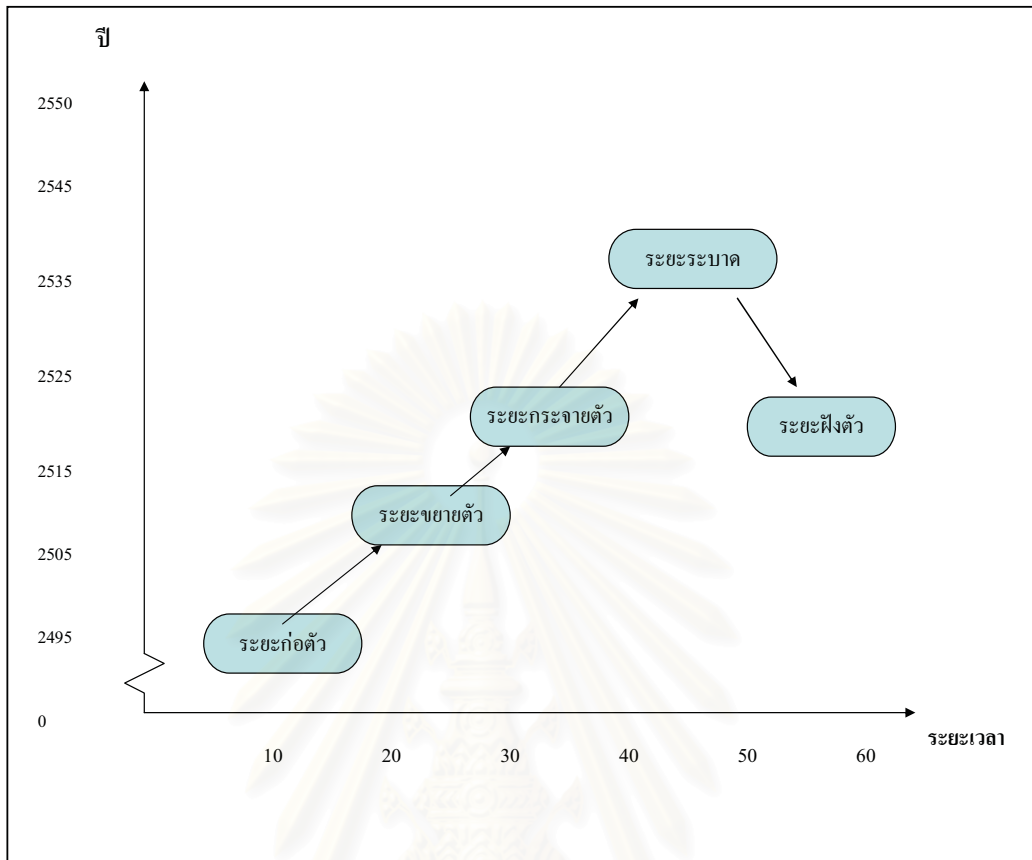
1. **ระยะก่อตัว** เป็นระยะที่แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานถูกนำมาเผยแพร่ในสังคมไทยเป็นครั้งแรก จะได้รับความสนใจจากกลุ่มบุคคลกลุ่มเล็กๆ ในสังคม

2. **ระยะขยายตัว** เป็นระยะที่แนวคิดเริ่มเป็นที่รู้จักของคนในสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มนี้พระ ผู้ถือศีล เข้าวัด และเริ่มมีการรวมกลุ่มขึ้นมาในลักษณะของกลุ่ม ผู้เข้าวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม

3. **ระยะกระจายตัว** เป็นระยะที่กลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น มีการจัดตั้งเป็นศูนย์ หรือฝ่ายที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้แนวคิดนี้ถูกเผยแพร่ออกสู่สังคม

4. **ระยะระบอบ** เป็นระยะที่แนวคิดนี้ได้รับการตอบรับจากสาธารณชนอย่างมาก จนก่อให้เกิดกระแสการตื่นตัวในเรื่องของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้น โดยมีกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และสื่อต่างๆ เป็นตัวผลักดัน

5. **ระยะฝังตัว** เป็นระยะที่คนซึ่งให้ความสนใจ และเห็นถึงประโยชน์ของแนวคิดนี้ได้พยายามกล่าวหาข้อมูลเพิ่มเติมในการที่จะเข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ทางศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาสภาราม จ.นครราชสีมา เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดนี้มากขึ้น ส่วนคนในสังคมรอบนอกที่ให้ความสนใจอย่างเริ่มลดลง ทำให้การขยายตัวของกลุ่มเริ่มเป็นไปอย่างช้า

แผนภูมิแสดงพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบาสภาราม จ.นครราชสีมา

ระยะก่อตั้ง เป็นช่วงเวลาที่แนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานถูกนำมาเผยแพร่ในสังคมไทยเป็นครั้งแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 ผลการวิจัยพบว่า หลวงพ่อพระครูอาจารย์ภาวนาวินิตู ท่านเป็นผู้สืบสานงานการวิปัสสนากรรมฐานต่อจากพระเดชพระคุณสมเด็จพระคุณสมเด็จพระคุณเจ้าคุณพระคุณเจ้า (อาจ อาสรามเถระ) โดยท่านได้สร้างผลงานในการเผยแพร่ธรรมะอยู่ตลอดเวลา เช่น

1. การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่ญาติโยมและประชาชน ผู้ใคร่ต่อการปฏิบัติธรรมมี 2 ประเภท

- ไม่ประจำ คือ ขอรับกรรมฐานจากอาจารย์แล้วไปปฏิบัติที่บ้านมารับสอนที่วัดทุกวัน
- ประจำ คือ ขอรับกรรมฐาน แล้วอยู่ปฏิบัติที่ห้องกรรมฐานในวัด ตามระยะเวลา

ตามแต่ละอยู่ได้ 3 วัน 5 วัน 7 วันบ้าง

2. มีการเทศน์อบรมแก่ผู้ปฏิบัติธรรมและบุคคลทั่วไปทุกวันพระ ที่ศาลาการเปรียญ

3. จัดให้มาปาฐกถาธรรม เดือนละ 1 ครั้ง สำหรับประชาชนทั่วไป
4. จัดให้มีการบรรยายธรรมะทางวิทยุกระจายเสียง 3 แห่ง คือที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.นครราชสีมา สถานีวิทยุประจำถิ่นสันติราษฎร์ และสถานีวิทยุกองบิน อาทิตย ละคร 1 ครั้ง ครั้งละ 15-30 นาที
5. สร้างศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบบอาสภาราม จ.นครราชสีมา
6. จัดให้มีการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเมื่อปิดภาคเรียน เริ่มครั้งแรกที่วัดแดนสงบบอาสภาราม จ.นครราชสีมา
7. จัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสำหรับพระสงฆ์ที่มาจากที่ต่างๆ
8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ก่อตั้ง “มูลนิธิวิปัสสนากรรมฐาน” เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ระยะขยายตัว

ระยะขยายตัว เป็นระยะที่แนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไม่จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มพระ สามเณร แม่ชี และผู้ถือศีลตามวัดวาอารามต่างๆ เท่านั้น แต่เริ่มขยายตัวออกไปสู่กลุ่มบุคคลภายนอก ซึ่งในระยะนี้จะเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 โดยหลวงพ่อดุสิตฐานาวิสิฐการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสู่กลุ่มบุคคลต่างๆ โดยการสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งได้แก่ 1 พระและสามเณรที่มาบวชอยู่ที่วัด 2. กลุ่มอาสาสมัคร (วิทยากร) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มอาสาสมัคร มีส่วนอย่างมากในการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้กับผู้ที่สนใจโดยอาสาสมัครบางท่านมีความเลื่อมใสศรัทธามาก ก็นำเอาแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปเปิดสอนโดยใช้ที่บ้านพักอาศัยของตนเอง เป็นที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้ผู้ที่สนใจเข้ามาปฏิบัติได้ โดยกลุ่มอาสาสมัครซึ่งทำการสอนผู้เข้าอบรม ทำให้ได้มีโอกาสพบปะผู้คนจำนวนมากมาย ในแต่ละครั้งของการจัดอบรม ทำให้แนวคิดได้เป็นที่รับรู้ของกลุ่มคนทำงานมากขึ้น โดยกลุ่มบุคคลที่เข้าอบรมเหล่านั้น มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ทำให้สามารถเผยแพร่ความคิดไปได้กว้างขวางมากขึ้น เช่น พยาบาล ครู นักธุรกิจ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ ซึ่งสามารถทำให้คนเกิดการยอมรับได้ โดยเฉพาะครู สามารถนำสิ่งที่ไปปฏิบัติมาไปสอนเด็ก และนำเด็กนักเรียนมาปฏิบัติได้อีกด้วย

ระยะกระจายตัว

ระยะกระจายตัว ช่วงระยะเวลานี้ตั้งแต่ปี 2522 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีการจัดตั้ง “วิปัสสนากรรมฐานมูลนิธิ วัดแดนสงบบอาสภาราม” อย่างเป็นทางการ เป็นระยะที่แนวคิดวิธีวิปัสสนากรรมฐาน เริ่มกระจายตัวออกไปสู่กลุ่มคน ซึ่งมีความหลากหลายมากขึ้น ไม่จำกัดอยู่

เฉพาะแต่กลุ่มพระ สามเณร และผู้มาบวช ถือศีล และกลุ่มอาสาสมัครเท่านั้น ในระยะนี้จะมีความแตกต่างจากระยะขยายตัว เนื่องจากว่าลักษณะของการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานในการเผยแพร่แนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เกิดเชิงรุกมากขึ้น โดยจุดเด่นของระยะกระจายตัว ได้แก่

1. การจัดตั้งวิปัสสนากรรมฐานมูลนิธิ ในการทำหน้าที่ส่งเสริมเผยแพร่แนวคิดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งในส่วนของวิปัสสนากรรมฐานมูลนิธิ ได้มีการจัดกิจกรรมเชิงรุก เช่น การจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ในโครงการพัฒนาจิต เพื่อสันติสุข จัดให้มีการเข้าอยู่ปริวาสกรรม จัดงานบรรพชาสามเณรหมู่ ภาคฤดูร้อน จัดงานวันแม่แห่งชาติ โครงการ “ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ” จัดงานวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช และวันพ่อแห่งชาติ เพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธาที่ให้การอุปถัมภ์ และผู้ที่สนใจเข้าร่วมตามแผนงานต่างๆ ประจำปีที่จัดขึ้น หรือจะให้การสนับสนุนด้วยปัจจัย กำลังกาย กำลังสติปัญญา โดยทั้งนี้แล้วได้รับการอุปถัมภ์จากทั้งฝ่ายบรรพชิต คฤหัสถ์ หน่วยราชการ ทหาร ตำรวจ สถานศึกษา และเอกชนต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานให้มีความพร้อมมากขึ้น ทำให้การดำเนินงานแต่ละครั้งสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

2. การเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ เช่นโบรชัวร์, แผ่นพับ, อินเทอร์เน็ต สถานีวิทยุ โดยทางวัดได้มีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ เกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีการทำเว็บไซต์เป็นของตนเอง และการไปแสดงธรรมบรรยายตามสถานีวิทยุต่างๆ ทำให้กลุ่มบุคคลภายนอกได้รู้จักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม สื่อต่างๆ เหล่านี้ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะซึ่งเป็นผู้มีความสนใจจริงๆ ในการศึกษาเกี่ยวกับด้านพุทธศาสนาหรือธรรมเท่านั้น

ระยะระบอบ

ระยะระบอบ เป็นช่วงระยะเวลาที่แนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นที่รู้จักของคนในสังคม อย่างรวดเร็วและได้รับการตอบรับจากคนในสังคมมากที่สุด จนก่อให้เกิดกระแสการตื่นตัวในเรื่องของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ช่วงระยะเวลานี้ตั้งแต่ปี 2538 หลังจากที่หลวงพ่อบุญธรรมพระครูภาวนาวินิจได้มีการเผยแพร่แนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานผ่านทางสื่อต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดทำโบรชัวร์, แผ่นพับ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูล ตารางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากในอดีต การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของทางศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม จะเป็นที่ยึดอยู่ในกลุ่มคนที่พระภิกษุ, สามเณร, แม่ชี, ผู้ถือเท่านั้น หลังจากที่มีการเปิดเป็นหลักสูตรให้คนมาปฏิบัติ ทำให้มีการเผยแพร่ข้อมูลได้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

2. การทำจดหมายข่าว โดยการจัดทำจดหมายข่าวนั้น จะทำการจัดส่งไปให้ยังกลุ่มที่มีรายชื่อที่เคยมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาภาราม จ. นครราชสีมา ให้ทราบข่าวสารของทางวัดว่าในช่วงนี้วัดได้มีการจัดกิจกรรมอะไรบ้าง

3. การจัดทำเว็บไซต์ของทางวัดแดนสงบอสาภาราม โดยพระภิกษุที่มาบวชที่วัด จัดทำเว็บไซต์ให้กับทางวัด โดยใช้ชื่อว่า www.dansangob.com โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา, โครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กิจกรรม, แผนงานของวัด, ใบบัณฑิตธรรม ฯลฯ โดยเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถเผยแพร่ได้กว้างขวางมากขึ้นโดยเฉพาะคนอยู่ใน กทม. ต่างประเทศ ซึ่งไม่มีเวลาที่จะหาข้อมูลก็สามารถหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็ว

4. การขยายตัวของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งในระยะหลังพบว่า มีจำนวนผู้ที่สนใจปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มมากขึ้นทุกปี เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการ เพราะในช่วงปิดเทอม จะมีผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จำนวน 100 คนขึ้นไป แต่ถ้าเป็นช่วงเวลาที่ปกติก็จะมีจำนวนไม่ถึง 100 คน ซึ่งทางวัดก็หาสถานที่เพื่อรองรับจำนวนคนที่เพิ่มขึ้น

“ทางวัดเล็งเห็นว่า ศาลาที่ปฏิบัติธรรมหลังเก่า มีพื้นที่ไม่เพียงพอ จึงต้องทำการสร้างศาลาหลังใหม่ เพื่อให้เพียงพอต่อผู้ปฏิบัติ”
(คุณเพ็ญศรี ธนาวิภาส: สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2549)

ระยะฝังตัว

ระยะฝังตัว เป็นระยะที่ความสนใจของคนในสังคมรอบนอกเริ่มลดลง ทำให้การขยายตัวของกลุ่มดำเนินไปอย่างช้าๆ โดยความสนใจหลักอยู่ในกลุ่มคนกลุ่มเดิมที่เห็นถึงประโยชน์ และยังให้ความสนใจอยู่ โดยคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มบุคคลที่ตั้งใจจะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางอย่างจริงจัง จึงพยายามแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปฏิบัติตัว เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งได้เข้าร่วมกิจกรรมในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นที่ให้ความสนใจเช่นเดียวกัน ผลการวิเคราะห์จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่า ในช่วงเวลานี้การเผยแพร่แนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้ลดจำนวนลงไป ซึ่งคนที่มาปฏิบัติเป็นประจำไม่จำเป็นต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ เพราะรู้และเคยมาเป็นประจำอยู่แล้ว หรือไม่อาจจะเป็นการติดต่อสอบถามโดยตรงกับทางวัด เพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติม

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มคนที่ยังให้ความสนใจในระยะนี้ คือ กลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยส่วนมากจะเป็นกลุ่มคนที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง และมีความต้องการที่จะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเท่านั้น ส่วนกลุ่มคนที่เลิกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้น คือ กลุ่มคนที่สนใจไปตามกระแสของสังคม ที่เกิดจากการชักชวนจากเพื่อนฝูงให้มา

หรือโดนบังคับมา โดยบุคคลเหล่านั้นมาปฏิบัติได้ไม่เต็มหลักสูตรการอบรม ขอตัวลากลับ เพราะ
ทนกับความเหน็ดเหนื่อยไม่ไหว เช่น วิทยุรุ่น จะมองว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นเรื่องของ
คนแก่ ผู้สูงอายุ หรือพระภิกษุ สามเณร เท่านั้น คนที่สนใจที่จะมาเรียนรู้การปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐานนั้น จะมีจำนวนไม่มาก ซึ่งเกิดจากการเห็นตัวอย่างของใกล้ตัว ญาติพี่น้อง เพื่อน
ร่วมงาน พ่อแม่ ฯลฯ ที่ปฏิบัติแล้วเกิดสิ่งที่ดีในชีวิตให้กับตนเอง ก็จะทำให้อยากลองเข้ามาเรียนรู้
“บางคนมาปฏิบัติกับพ่อแม่ โดยอาจจะโดนบังคับขู่เชิญให้มา แต่หลังจากนั้นก็กลับมาอีก
เพราะเชื่อว่าสามารถทำให้ชีวิตเค้าดีขึ้น เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น เด็กนักเรียน
เรียนเก่งขึ้น จากที่เคยสอบได้เกรดไม่ดี ทำให้ได้เกรดดีขึ้นกว่าเดิม
(คุณวิไล เรื่องชู้ : สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2549)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนา
กรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา
2. ปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเครือข่าย การสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา

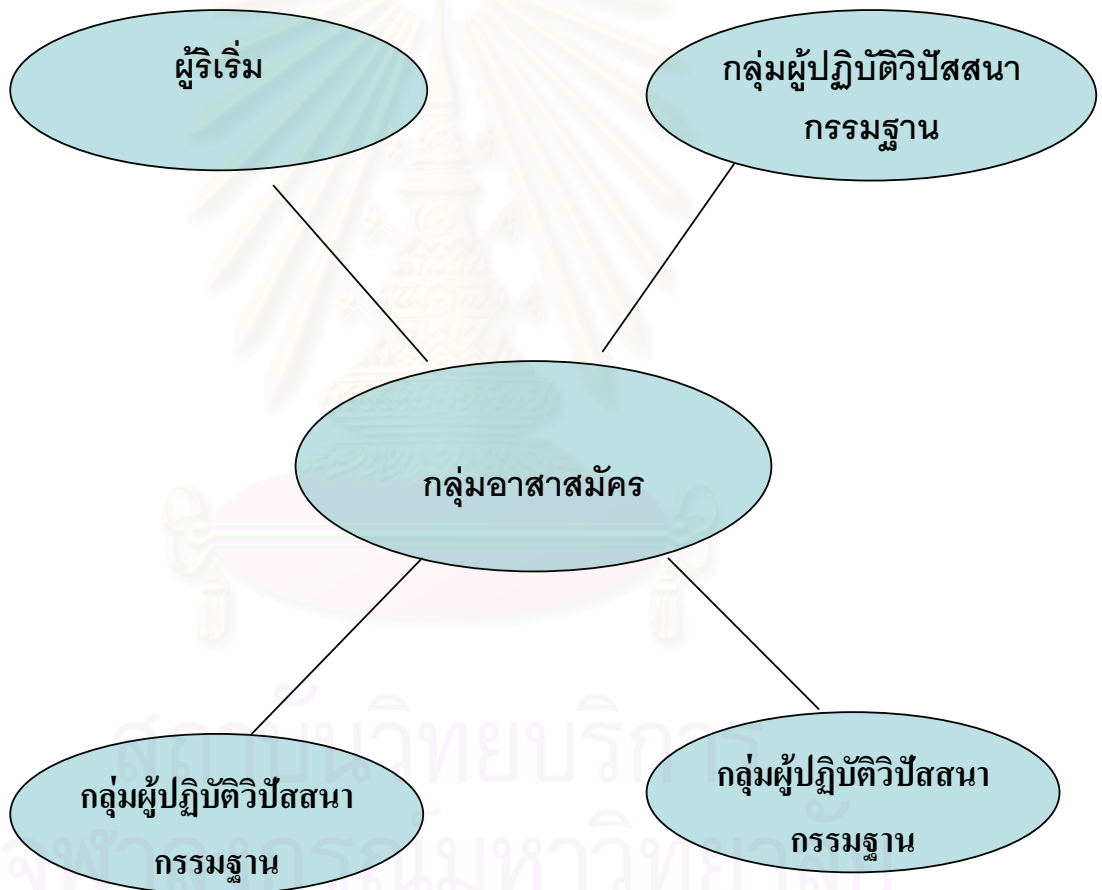
ปัญหานำวิจัยข้อ 1

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน
วัดแดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา

การรวมตัวของบุคคลที่มีความสนใจในแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมี
หลวงพ่พระครูภาวนาวิสุทธิ เป็นผู้ริเริ่มการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัด
แดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา ในระยะแรกนั้นมีกลุ่มผู้ให้ความสนใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐาน ไม่มากนัก เพราะยังไม่มีในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร มักจะเป็นเพียงการบอกกล่าว
ปากต่อปาก ซึ่งก็จะเป็นกลุ่มของพระสงฆ์ แม่ชี และผู้เข้าวัดถือศีล แต่ในระยะหลังได้มีการเปิด
กว้างในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากขึ้นจนเป็นที่รู้จัก และผู้มาเข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐาน ได้เข้ามาเรียนรู้ทดลองแล้วได้ผลดีกับตัวเอง จนเกิดการยอมรับ จึงทำให้บอกต่อกันไป
เรื่อยจนขยายเป็นวงกว้างออกไป เกิดเป็นเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ทำให้คน
ได้รู้จัก

ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนา
กรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา มีลักษณะการเชื่อมโยงของกลุ่มต่างๆ ใน

เครือข่ายโดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ กลุ่มอาสาสมัคร ซึ่งเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ(Network communication) โดยทำการถ่ายทอดและเผยแพร่ข้อมูลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากหลวงปู่พระครูภาวนาวิสิทธิ์ ไปสู่กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอ สภาราม จ.นครราชสีมา ดังนี้

1. องค์ประกอบเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

จากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาภาราม จ.นครราชสีมา ประกอบด้วย 3 กลุ่มหลักคือ 1. ผู้ริเริ่ม 2. กลุ่มอาสาสมัคร 3. กลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยในช่วงระยะแรก หลวงพ่อพระครูภาวนาวินิจฐ จะเป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับลูกศิษย์ที่มาปฏิบัติ แต่เนื่องด้วยมีผู้สนใจเป็นจำนวนมากขึ้นทุกๆ ปี จึงต้องมีการคัดเลือกวิทยากร (กลุ่มอาสาสมัคร) ที่ยอมเสียสละเวลามาช่วยอบรมแต่ละครั้ง โดยหลังจากได้มีการคัดเลือกผู้ที่มาช่วยอบรมผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว หลวงพ่อพระครูภาวนาวินิจฐจึงลดบทบาทของตนเองลงไป เป็นผู้คอยให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางให้เท่านั้น

กลุ่มทั้ง 3 ดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่า เป็นกลุ่มหลักที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาภาราม จ.นครราชสีมา ซึ่งแต่ละกลุ่มมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ผู้ริเริ่ม

คือ หลวงพ่อพระครูภาวนาวินิจฐ ผู้เป็นเจ้าของวัดแดนสงบอสาภาราม จ.นครราชสีมา ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มที่จะถ่ายทอดแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ไปให้กว้างขวาง เนื่องจากท่านได้บวชเป็นพระมาหลายพรรษาแล้ว แล้วท่านได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาโดยตลอดและเห็นถึงประโยชน์ ท่านจึงได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีอยู่ให้กับลูกศิษย์ที่มาปฏิบัติกับท่าน เพื่อที่จะให้ลูกศิษย์สามารถนำไปเผยแพร่ให้กับคนรุ่นต่อๆ ไปได้ โดยมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มต่อไปนี้

1.1 พระสงฆ์ คือ พระที่เข้ามาบวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดแดนสงบอสาภาราม จ.นครราชสีมา ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มากจะเป็นเด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น – วัยรุ่นตอนปลาย เป็นวัยที่กำลังศึกษาคะนอง ขาดการยับยั้ง ขาดสติ ในร้อน การที่ได้เข้ามาบวชแล้วได้เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้สามารถช่วยให้เค้ามีสติได้มากขึ้น คิดก่อนที่จะลงมือทำ และหลังจากที่บวชเสร็จแล้ว ก็สามารถมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความคิดมากขึ้น ความคิดมากขึ้น โดยมีหลักธรรมะเป็นเครื่องช่วยสอน

“ หลวงพ่อต้องการมาฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อที่จะทำให้จิตใจสงบขึ้น เพื่อที่เวลาเกิดปัญหา จะได้สามารถควบคุมจิตใจไว้”

(พระอานนโท ภิกขุ : สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2549)

1.2 แม่ชี, ผู้ถือศีล คือ ผู้ที่ปฏิบัติที่ใช้ชีวิตอยู่ในวัด โดยถือศีล 8 มีการนุ่งขาวห่มขาว และโกนหัวบวช ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีอายุแล้ว เลื่อมใสในพุทธศาสนา ต้องการบวชเพื่อรักษาศีลอย่างเคร่งครัด

“ต้องการหาที่พึ่งให้กับจิตใจ ต้องการให้จิตใจสงบไม่คิดมาก

ไม่ฟุ้งซ่าน มีสติ”

(คุณสีเหลือบ อารีเอื้อ: สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2549)

2. กลุ่มอาสาสมัคร

กลุ่มอาสาสมัครคือ กลุ่มคนที่ยอมเสียสละตนเอง โดยมาทำประโยชน์ให้กับพุทธศาสนา โดยการเข้ามาเป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยกลุ่มอาสาสมัครเหล่านี้ มาจากความสมัครใจ และความพร้อมที่จะอุทิศตัวเพื่อทำประโยชน์อย่างจริงจัง โดยกลุ่มอาสาสมัครแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

2.1 กลุ่มคนที่เคยเจ็บป่วยมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้วทำให้จิตใจดีขึ้น ซึ่งก็ส่งผลให้สุขภาพกายดีขึ้นด้วยจากผลการวิจัยพบว่า จุดเริ่มต้นของการเป็นวิทยากรสำหรับคนกลุ่มนี้คือ ก่อนที่จะมาปฏิบัติได้เคยเกิดโรคภัยไข้เจ็บ กับตัวเองอย่างแสนสาหัส จนแทบเอาชีวิตไม่รอด ก็มีคนอื่นแนะนำให้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานก็ตัดสินใจมา หลังจากที่มาแล้วในครั้งแรกๆ ก็ยังไม่รู้ว่าตนเองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ แต่ต้องอาศัยระยะเวลาโดยการมาหลายๆ ครั้ง จนสามารถปรับสภาพจิตใจให้ยอมรับกับร่างกายของตนเองที่เกิดขึ้นได้หรือรู้สึกว่าจะสามารถปลงได้นั่นเอง

“อาจารย์เคยรถล้ม ทำให้ขาเดินไม่ได้ ก็เลยเข้ามาอยู่ที่วัด โดยที่ยังไม่ได้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ชีวิตอยู่ที่วัดตลอด 7 เดือน แต่ใจเราไม่สู้ กินไม่ได้ นอนไม่หลับ หงุดหงิดง่าย และสุดท้ายร่างกายก็ผอมลงเรื่อย แต่หลังจากนั้นมีแม่ชีมาบอกว่า เขาต้องสู้จะอยู่อย่างนี้ไม่ได้ ก็เลยตัดสินใจครั้งสุดท้าย ถ้าจะยอมเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอย่างไรก็เป็นกัน แล้วสุดท้ายจากการที่ได้ฝึกปฏิบัติอยู่เป็นประจำ มันเหมือนกับทำให้ร่างกายเราได้ออกกำลังกายอยู่ตลอด ทำให้เรากับมาเดินได้อีกครั้ง ก็เลยอุทิศตัวเองเป็นวิทยากร รับใช้พระพุทธศาสนา ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นต่อไป”

(คุณสีเหลือบ อารีเอื้อ: สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2549)

2.2 กลุ่มผู้ที่มาปฏิบัติเป็นประจำ แล้วถูกชักชวนให้มาเป็นวิทยากร จากผลการวิจัยพบว่า จุดเริ่มต้นของการเชิญวิทยากรของคนกลุ่มนี้ คือ เราได้มีโอกาสเคยมาปฏิบัติอยู่เป็นประจำ

โดยมีวิทยากรที่รุ่นก่อนๆ เค้าดูบุคลิกท่าทางและการพูดของเราที่ดูมีเหตุผลมีหลักการ พูดแล้วคนให้ความสนใจเพราะเนื่องจากด้วยหน้าที่การงานที่รับราชการครู มาก่อนก็เลยทำให้วิทยากรก่อนๆ เล็งเห็นถึงคุณสมบัติคิดว่าน่าจะมาช่วยงานนี้ในการเผยแพร่แนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับคนรุ่นต่อไปได้

“หลังจากฝึกปฏิบัติมาแล้ว เราได้เห็นประโยชน์ เห็นคุณค่า ทำให้ใจเราเย็นลง มีสมาธิขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเอาไปในทางที่ดี เราควรจะถ่ายทอดให้กับผู้อื่น โดยการมาเป็นวิทยากร”

“เราสอนเค้าแล้ว เค้าได้ดี เค้าสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเค้าไปในทางที่ดีได้ เราก็ภูมิใจแล้ว”

(คุณวิไล เรื่องชู:สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2549)

3. กลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ กลุ่มบุคคลที่เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในวันที่ 22-29 พฤศจิกายน 2549 และวันที่ 14-21 ธันวาคม 2549 โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 กลุ่มคนทั่วไป

ที่เป็นคนในชุมชนในท้องถิ่นนั้น รวมถึงคนต่างท้องถิ่นที่มีความเลื่อมใสศรัทธา ไม่จำกัดเพศ, อายุ, ฐานะ และสนใจแนวคิดด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยเข้าร่วมอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากผลการวิจัยพบว่า ในตอนแรกนั้น ได้มีการชักชวนหรือบอกต่อกันปากต่อปากให้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยให้เหตุผลว่า เป็นวันเกิดของตนเอง ต้องการทำบุญ เสริมบารมี รักษาโรคภัยไข้เจ็บ ต้องการพัฒนาจิตใจ อยู่ในช่วงเบญจเพศ มาทดลอง มาค้นหาความจริง ฯลฯ แต่หลังจากปฏิบัติกลับไปแล้ว มีความรู้สึกที่สามารถช่วยในด้านของจิตใจได้มาก เพราะในช่วงที่ปฏิบัติอยู่ที่วัดขึ้น จิตใจเราแทบจะไม่ได้คิดเรื่องอะไรเลย นอกจากการปฏิบัติแต่เพียงอย่างเดียว เหมือนกับว่าจิตใจเราได้ปล่อยวางไปได้สักระยะ และการสอนของวิทยากรที่มีการบรรยายธรรมะ หรือการใช้วิธีดี เปิดบรรยายธรรมะให้เห็นถึงมุมมองของชีวิตผู้ที่เคยมาปฏิบัติแล้วมีการพัฒนาไปในทางที่ดี เพื่อเป็นคติสอนใจให้เราสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

“อยากให้อันดับสูงสุดอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างนี้ต่อไป เพื่อจะเป็นประโยชน์กับลูกหลานได้มากกว่านี้ เพราะสังคมทุกวันนี้ไม่เหมือนก่อน มีแต่แก่งแย่งแข่งขัน ควรนำคนมาพัฒนาจิตใจบ้าง”

(คุณทิพธิญา เขียงสอน:สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2549)

3.2 กลุ่มที่หน่วยงานหรือองค์กรมีนโยบายให้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ทางหน่วยงานหรือองค์กรมีการจัดโครงการขึ้นมาเพื่อให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงาน ในหน่วยงานได้เข้ามาอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งจะมาด้วยความสมัครใจบ้าง และมาจากการบังคับของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าบ้าง ซึ่งคนที่มาด้วยความสมัครใจจะสามารถมาปฏิบัติได้ดีกว่าที่ถูบบังคับมา ผู้ที่ถูบบังคับมาบางครั้งมา 2-3 วันก็ทนไม่ไหว ก็ขอลากลับบ้านก่อน เพราะเหนื่อยและรู้สึกทรมานกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งนโยบายที่จัดขึ้นของหน่วยงานและองค์กรนั้นจะเป็นในเชิงเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน โดยสนับสนุนให้คนมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิและปัญญา มากขึ้นในการทำงานโดยหน่วยงานหรือองค์กร สามารถตามมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้

“อยากให้การปฏิบัติวิปัสสนาเผยแพร่ไปให้ทางหน่วยงานหรือองค์กรให้ครอบคลุมทั่วถึงมากกว่านี้”

(คุณราตรี ไซพิมพ์:สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2549)

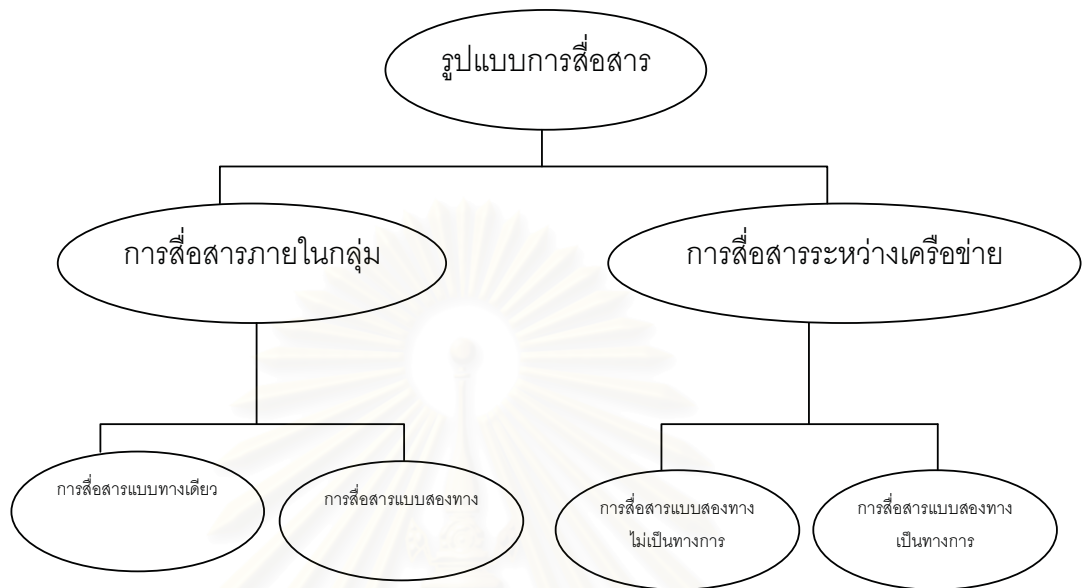
2. รูปแบบการติดต่อสื่อสาร

รูปแบบการติดต่อสื่อสารถือว่าเป็นช่องทางสำคัญในการเชื่อมโยงกลุ่มบุคคลต่างๆ ในเครือข่ายเข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายรูปแบบการสื่อสารให้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอแยกลักษณะรูปแบบการสื่อสารออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกันคือ

2.1 รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม

2.2 รูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายของกลุ่มแต่ละกลุ่ม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1 รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม

จากการวิจัย พบว่า รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มนั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบการติดต่อสื่อสารออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

- รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบทางเดียว
- รูปแบบการสื่อสารแบบสองทาง

- รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบทางเดียว

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบทางเดียวที่พบในการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มต่างๆ ของเครือข่ายนั้น เป็นการติดต่อสื่อสารกับระหว่างกลุ่มอาสาสมัครกับกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ทาง ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาสาฬหาราม จ.นครราชสีมา ซึ่งมีวิธีการใช้สื่อหรือรูปแบบการใช้สื่อดังต่อไปนี้

- โบรชัวร์ , แผ่นพับ

ผลการวิจัย พบว่า โบรชัวร์ , แผ่นพับ เป็นช่องทางหนึ่งในการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มอาสาสมัครกับกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ช่วยกระจายข่าวสารให้บุคคลทั่วไปที่สนใจได้รับทราบข้อมูลข่าวสารของทาง ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาภาราม จ. นครราชสีมา เนื่องจากทางวัดมีการจัดทำโบรชัวร์ขึ้นมา เพื่อต้องการให้คนมาเข้าร่วมและสนใจการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกันมากขึ้น และยังทำให้คนรู้จักวัดมากยิ่งขึ้นด้วย เพราะคนในท้องถิ่น จะรู้จักวัดแดนสงบอสาภารามอย่างดี แต่จะไม่รู้ว่าทางวัดแดนสงบอสาภารามมีการจัดอบรมหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานในแต่ละเดือน ซึ่งส่วนมากแผ่นพับ, โบรชัวร์นี้ จะกระจายอยู่กับคนที่สนใจและเตรียมที่จะหาโอกาสมาปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา

- จดหมายข่าว

ผลการวิจัยพบว่า จดหมายข่าวเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการที่กลุ่มต่างๆ ไว้แจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้คนที่เคยมาปฏิบัติแล้วได้รับทราบเชิญชวนให้มาเข้าร่วมการจัดอบรมในแต่ละครั้ง ซึ่งจดหมายข่าวซึ่งบางครั้งรวมไปถึงการบอกบุญของทางวัดด้วยว่าจะมีการทำบุญอะไรขอเชิญผู้สนใจเข้าร่วม ในตอนแรกก็จะส่งข้อมูลข่าวสารให้กับคนทั่วไปที่มาปฏิบัติ ที่ได้มาจากการทำบัญชีรายชื่อผู้เข้าอบรมแต่ละครั้ง แต่ในช่วงหลังๆ จะเลือกจากบัญชีรายชื่อของผู้เข้าอบรมที่ค่อนข้างมาเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ

“ทางวัดมีสื่อที่จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารน้อย ก็เข้าใจว่าอาจจะทำการเผยแพร่ข้อมูลได้ยังไม่ทั่วถึง แต่ก็ด้วยกำลังคนที่จะผลิต และงบประมาณที่ใช้จ่ายก็ไม่มาก”

(คุณเพ็ญศรี ธนาวิภาส:สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2549)

-อินเทอร์เน็ต (เว็บไซต์ของทางวัด)

ผลการวิจัยพบว่า เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ใช้เผยแพร่ข่าวสารไปได้กว้างไกลมากยิ่งขึ้น โดยสามารถส่งต่อไปให้คนทั่วโลกได้รับรู้ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม โดยทางเว็บไซต์จะบอกกล่าวเรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัด หลักสูตรที่จัดอบรม และพิธีทางพุทธศาสนาต่างๆ โดยสามารถสืบค้นหาข้อมูลทางเว็บไซต์ได้(www.dansangob.com)

“อยากไปปฏิบัติธรรม จึงได้เข้าไปสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต และหลักสูตรอบรมที่จัดขึ้นสามารถมาได้ เลยเลือกมาปฏิบัติที่นี่”

(คุณยุวดี งามสุตร:สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2549)

-รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง

ผลจากการวิจัยพบว่า การพูดคุยเป็นลักษณะของการติดต่อสื่อสารแบบสองทางไม่ใช่วิธีการที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน โดยการพูดคุยนั้นจะพบในกลุ่มอาสาสมัครกับกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กลุ่มผู้เริ่มกับกลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มอาสาสมัครกับอาสาสมัคร และกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยตนเอง

- การประชุม

ผลจากการวิจัยพบว่า การประชุมในกลุ่มอาสาสมัครจะเป็นการหารือปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มอาสาสมัครในด้านการจัดเตรียมการอบรมแต่ละครั้ง และการจัดเตรียมงานพิธีทางพุทธศาสนาว่า จะมีการดำเนินการอย่างไร ช่วงใด และจัดกี่ครั้ง อย่างเช่นที่ผ่านมามีวิทยากรมีการประชุมต้องเพิ่มรอบในการจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากมีผู้ให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น ขอให้เพิ่มรอบขึ้นอีก ก็มาประชุมกันว่าจะสามารถจัดอบรมได้หรือไม่ จำนวนวิทยากรเพียงพอไหม จะรับไหวหรือไม่ และหลังจากที่ประชุมกันแล้ว ก็ทำรายงานการประชุมไปให้กับ หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ (ซึ่งท่านเป็นผู้เริ่ม) ให้ท่านได้ดูความถูกต้องและเหมาะสมเพื่อที่จะหาข้อสรุปหรือท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีก

“บางสถานที่หน่วยงานราชการ เค้าก็มีมาขอให้เราจัดอบรมให้กับหน่วยงานของเค้า เป็นพิเศษ ซึ่งเราก็ต้องจัดอบรมให้เค้า”
(คุณวิสิทธิ์ เปรื่องโสภา:สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2549)

“โรงเรียนให้เราช่วย เข้าค่ายอบรมพฤติกรรมเด็กให้ประมาณ 3-4 วัน เราก็ช่วย ทั้งที่งานประจำของที่วัดมีอยู่ประจำอยู่แล้ว แต่หลวงพ่อบอกว่าในเราทำบุญแล้ว ทำไมเราจะไม่ช่วยผู้ที่เดือดร้อน”
(คุณรำไพ รอดเกษ:สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2549)

“ถ้าทางวัดมีทุน ให้อาหาร ที่พักแก่เด็ก ในการจัดคอร์สอบรมสำหรับจะจัดอบรมสำหรับเด็กโดยเฉพาะ ถ้าได้งบประมาณเราก็สามารถนำเงินมาพัฒนาให้เด็กฯ เหล่านี้ได้มีโอกาสมาปฏิบัติ และสามารถพัฒนาเป็นตัวอย่างที่ดี และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตต่อไปได้”
(หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ:สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2550)

- การพูดคุยเพื่อขอความช่วยเหลือ

ผลจากการวิจัยพบว่า การติดต่อสื่อสารในแบบนี้จะพบในกลุ่มอาสาสมัครกับกลุ่มอาสาสมัครด้วยกัน และผู้เริ่มกับกลุ่มอาสาสมัคร โดยกลุ่มอาสาสมัครด้วยกันเองจะขอความช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ให้มาช่วยทำหน้าที่เป็นวิทยากรช่วยอบรมในแต่ละครั้ง เพราะทางวัดเรามีวิทยากรไม่มาก และถ้าเป็นในช่วงเดือนเมษายน, เดือนตุลาคม เป็นช่วงที่เด็กนักเรียนปิดเทอมพ่อแม่ก็จะพาลูกมาปฏิบัติจึงต้องขอความช่วยเหลือวิทยากรให้มาช่วยกันทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมงาน เตรียมสถานที่ อาหาร ที่พัก และการรับสมัคร ฯลฯ ส่วนในด้านของผู้เริ่มกับกลุ่มอาสาสมัคร จะเป็นการพูดคุยกันถึงปัญหาในการที่บางครั้งมีหน่วยงาน องค์กร โรงเรียน มาขอให้จัดอบรมให้เป็นพิเศษ แต่ทางวัดไม่สามารถจะจัดอบรมให้ได้ ผู้เริ่ม(หลวงพ่อบุญรอดคุณครูภาวนาวินิต) ก็จะบอกกับกลุ่มอาสาสมัครว่าในเมื่อเราเสียสละตัวเองในการที่จะช่วยเหลือผู้อื่นแล้วก็ต้องช่วยให้ตลอด

- การพูดคุยเพื่อชักชวนให้มาร่วมกลุ่ม

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า การติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้จะไม่ค่อยเกิดขึ้นสักเท่าไร ระหว่างกลุ่มอาสาสมัครกับคนในสังคมภายนอก เพราะกลุ่มอาสาสมัครบอกว่า เราไม่รู้ว่่าสิ่งที่เราพูดหรือชักชวนคนเหล่านั้นจะยอมรับและสนใจหรือไม่ เพราะฉะนั้นถ้าคนสนใจก็จะมาพูดคุยชักชวนกับตัวกลุ่มอาสาสมัครเอง แล้วกลุ่มอาสาสมัครก็จะแนะนำ, ชักชวน โดยการให้เค้ามาทดลองปฏิบัติเอง

“ให้เค้ามาปฏิบัติเอง มารู้ได้ด้วยตนเอง มาทำด้วยตนเอง
แล้วจะทำให้ทราบเอง”

(คุณวรพล ฝ่ายอุประสังฆาณ 19 ธันวาคม 2549)

“จะพูดกับคนที่ยอมรับและสนใจเท่านั้น”

(คุณรำไพ รอดเกษิสังฆาณ 17 ธันวาคม 2549)

แต่การติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้จะพบในกลุ่มผู้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน กับผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากได้มีการชักชวนกันให้มาเข้ากลุ่ม เพราะคนเหล่านี้เห็นว่าตนเองเข้ารามาปฏิบัติได้ส่งผลให้ร่างกายและจิตใจดีขึ้น จึงอยากชักชวนผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็ญญาติพี่น้อง ลูกหลาน เพื่อนร่วมงาน ให้มาปฏิบัติด้วย

“คนส่วนมากเค้าจะสนใจ อยากจะไปนะ แต่ก็โอกาสมายาก เนื่องจากวันหยุดไม่ตรงกัน”

(คุณปิณฑร บุญศิริ:สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

“เคยเล่าให้ผู้บริหาร, ผู้บังคับบัญชาฟัง เค้าก็สนใจ แต่ก็ไม่มีเวลา เพราะลูกยังเล็ก”

(คุณรัฐเขต เทียงธรรม:สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

2.2 รูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่าย

- รูปแบบการติดต่อสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ

เป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของกลุ่มต่างๆ ภายในเครือข่ายเป็นไปในลักษณะของความคุ้นเคยกัน และความสัมพันธ์ส่วนตัวในการเชื่อมโยงกลุ่มเหล่านี้เข้าด้วยกัน จากการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มบุคคลในเครือข่าย กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีรูปแบบการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

2.2.1 การสื่อสารระหว่างกลุ่มอาสาสมัครกับกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนา

กรรมฐาน

2.2.2 การสื่อสารระหว่างผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับกลุ่มผู้เข้าอบรม

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

- การสื่อสารระหว่างกลุ่มอาสาสมัครกับกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ผลจากการวิจัยพบว่า กลุ่มอาสาสมัครจะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในช่วงที่มีการจัดอบรมในแต่ละเดือน โดยส่วนมากแล้วกลุ่มอาสาสมัครซึ่งเปรียบเสมือนครู อาจารย์ที่ให้ความเคารพนับถือ ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มผู้เข้าอบรม และสามารถช่วยเหลือได้เมื่อเกิดปัญหาในขณะปฏิบัติ ดังนั้นการสื่อสารระหว่างกลุ่มอาสาสมัคร กับกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

- การพูดคุยกัน

จะถือว่าเป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพราะกลุ่มอาสาสมัครมีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ และสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และการบรรยายธรรมะ ที่มีการนำเอามาเป็นนิทานสอนใจ คติสอนใจ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเมื่อฟังแล้วเกิดความสงสัย ก็สามารถซักถามได้ หรือบางท่านมีปัญหาเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว ซึ่งหาทางออกไม่ได้ ก็มีโอกาสดำมาเล่ามา

ปรึกษาให้กับกลุ่มอาสาสมัครได้รับทราบ กลุ่มอาสาสมัครก็จะมีวิธีการพูดคุยเพื่อปลอบใจ ให้กำลังใจ โดยการให้หลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการพูดคุยสั่งสอนให้คิดให้มีสติคิดอย่างรอบคอบ อย่าตัดสินใจปัญหาโดยการหาทางออกที่ผิด

“กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เกิดขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนที่มีความทุกข์ทางใจ ให้เบาบางลง ผ่อนคลายลง”

(คุณเฉลียว บุญใหม่:สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2549)

โดยกลุ่มอาสาสมัครอาจจะไม่ได้พบปะกับกลุ่มผู้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐานอยู่บ่อยๆ แต่ก็จะมีการกระจายข่าวสารส่งข้อมูลข่าวสาร และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะกับทุกครั้งที่ได้มาเข้าปฏิบัติ โดยกลุ่มผู้เข้าอบรมอยากให้ทางวัดมีการจัดเพิ่มรอบการอบรมให้บ่อยมากขึ้น

“คนสนใจมากขึ้น โดยทางวัดได้ทำการเพิ่มคอร์สเป็นเกือบทุกเดือน ทำให้คนสนใจเพิ่มมากขึ้น โดยเราทำการเพิ่มการจัดอบรมตามความสนใจของคนที่มาขอ เพราะเป็นช่วงที่ว่าง”

(คุณเฉลียว บุญใหม่:สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2549)

- การสื่อสารระหว่างผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับกลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

จากผลการวิจัยพบว่า สมาชิกของกลุ่มส่วนมากจะมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ แล้วจึงชวนกันมาปฏิบัติ เพราะเป็นคนใกล้ชิดที่สุด แล้วเห็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจของเรา เค้าจึงมาปฏิบัติ

“ตอนแรกไม่เชื่อว่าจะทำให้ตัวเราดีขึ้น ปรองได้มากขึ้น แต่พ่อแม่เสียใจ ทำให้เรารู้สึกเคืองกว้าง พอดีมีคนอื่นมาแนะนำให้ไป ก็เลยลองไปดู ก็ได้ผลมากกับสภาพจิตใจของเรา”

(คุณสิริลักษณ์ เทียงธรรม:สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 49)

“เค้ามองดูจากตัวเราเป็นหลักว่าตัวเราเองมาปฏิบัติแล้วดีขึ้นอย่างไร ถ้าตัวเราดีขึ้นเค้าก็จะเชื่อและยอมมาเอง”

(คุณสิริลักษณ์ เทียงธรรม:สัมภาษณ์ 27 พ.ย. 49)

- รูปแบบการติดต่อสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารต่างๆ ออกไปตามเครือข่ายของตนเอง ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีรูปแบบการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้คือ

2.2.1 การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เริ่มกับทางหน่วยงาน องค์กรต่างๆ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ในการติดต่อระหว่าง หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐกับหน่วยงาน และองค์กร โดยการมาติดต่อให้ทางวัดจัดอบรมพนักงาน เจ้าหน้าที่ให้ โดยจะทำการมาติดต่อกับทางวัดโดยตรงเลย แล้ว หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ ก็จะไปบอกกล่าวให้กับวิทยากรได้รับทราบ เพื่อเตรียมตัวที่จะจัดอบรมให้เป็นพิเศษ

“ผู้บังคับบัญชาสั่งให้มา ตัวผมเองทำงานอยู่ป่าไม้ จะจัดเอาลูกน้องมาปฏิบัติทุกปี”

(คุณธีระ วรกุล:สัมภาษณ์ 24พฤศจิกายน 2549)

“ธนาคารกรุงไทย จะส่งพนักงานมาปฏิบัติเป็นประจำ”

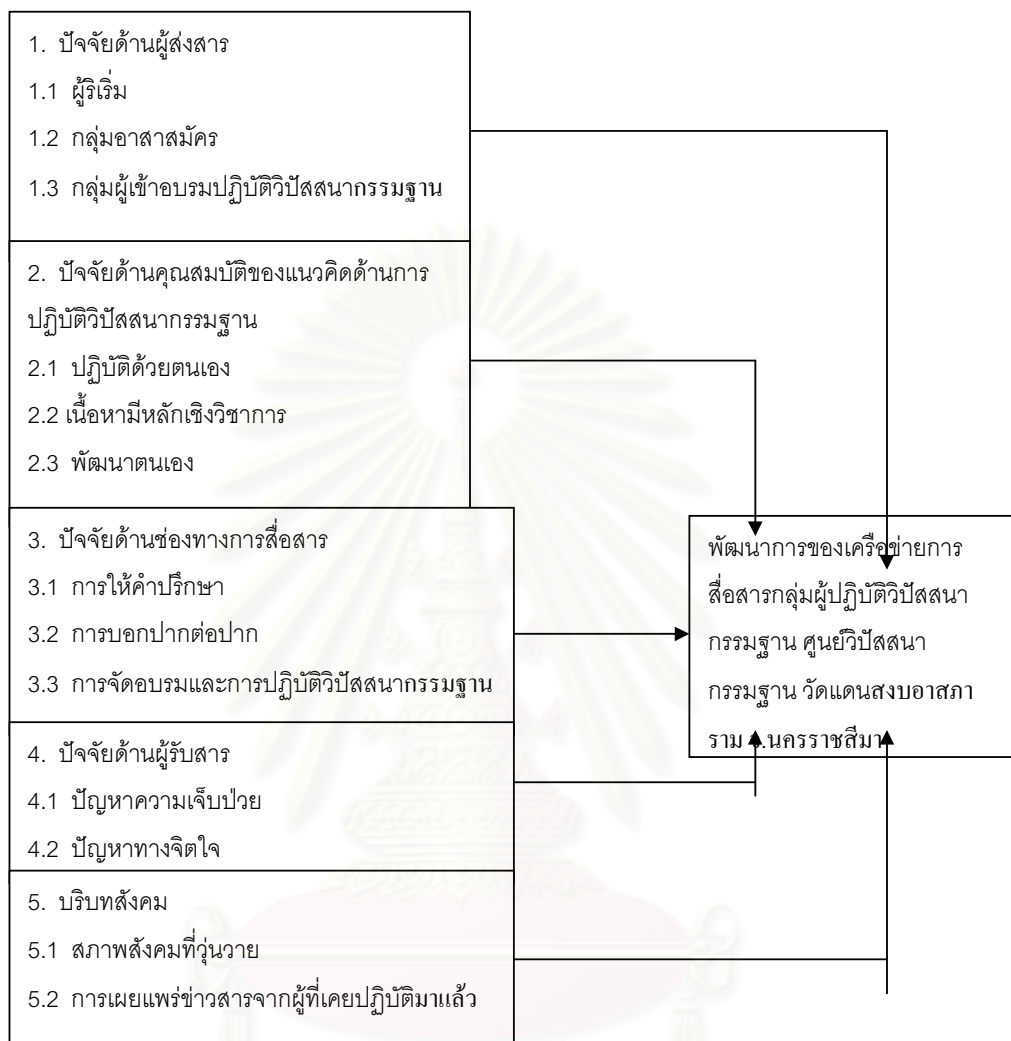
(คุณพรพิไล ธารอุไรกุล:สัมภาษณ์ 24พฤศจิกายน 2549)

จากลักษณะความเชื่อมโยงของกลุ่มต่างๆ ในเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบาสภาราม จ.นครราชสีมา สามารถทำให้แนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นสามารถที่จะแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านกลุ่มที่เกิดขึ้นมาได้อย่างมากมาย โดยเครือข่ายการสื่อสาร ที่เกิดขึ้นมานั้น ก็มี หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐเป็นจุดศูนย์กลางของเครือข่าย ทำให้เกิดกลุ่มต่างๆ ขยายไปในสังคมจนถึงปัจจุบันนี้ เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นั้นได้ครอบคลุมไปในสังคม ทำให้บุคคลในสังคมมีช่องทางในการที่จะเข้ามาเรียนรู้ และศึกษา ทดลองปฏิบัติตามแนวทางนี้ได้อย่างมากมาย

ปัญหานำวิจัยข้อ 2

ปัจจัยสื่อสารที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบาสภาราม จ.นครราชสีมา

จากผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยสื่อสารหลายปัจจัยด้วยกันที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ดังแสดงไว้ในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาสภาราม จ.นครราชสีมา

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ส่งสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการส่งผลให้เกิดพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากว่าการที่แนวคิดนี้ถูกนำเข้ามาในสังคม ถ้าไม่มีผู้นำไปเผยแพร่แนวคิดนี้ก็จะหยุดนิ่งอยู่กับที่ไม่เป็นที่รู้จักของบุคคลในสังคม และไม่สามารถแพร่หลายเข้าสู่กลุ่มบุคคลต่างๆ ผู้วิจัยสามารถแบ่งผู้ส่งสารออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ ผู้ริเริ่ม กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

1.1 คุณลักษณะของผู้ริเริ่ม

จากการศึกษาพบว่า ผู้ริเริ่มเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือบุคคลที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในระยะก่อตัวและขยายตัว ซึ่งผู้ริเริ่มในการเผยแพร่แนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นในสังคมคือ หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า บุคคลที่เป็นกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและกลุ่มอาสาสมัคร ได้ให้ข้อสังเกตถึงคุณสมบัติของผู้ริเริ่มที่ทำให้บุคคลเกิดความเลื่อมใสศรัทธามีอยู่ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1.1.1 มีความเป็นนักพัฒนา

จากการศึกษาวิจัย พบว่า การเป็นนักพัฒนาของท่านด้วยการนำเอาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาใช้ในการพัฒนาคน ให้เกิดการพัฒนาจิตใจ และแก้ปัญหาชีวิตให้กับตนเองได้ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เคยมาปฏิบัติแล้วจะรับรู้ถึงประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงส่งผลให้ผู้ที่เคยมาปฏิบัติ อยากจะช่วยเหลือในการเผยแพร่แนวความคิดนี้ออกไป ส่งผลให้เครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเริ่มขยายออกไป

“ทำดีแล้ว ควรทำต่อไปเรื่อย ควรเพิ่ม เผยแพร่ให้คนรู้จักมากกว่านี้”

(คุณวัลลภา วิริยานนท์:สัมภาษณ์ 24พฤศจิกายน 2549)

1.1.2 เป็นผู้ให้ธรรมทาน

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ลักษณะของผู้ริเริ่มในด้านความพร้อมที่จะเป็นผู้ให้ โดยการให้ธรรมะเป็นทานให้กับคนทั่วไป โดยไม่ได้ผลอะไรตอบแทน เพียงแค่ต้องการให้สังคมสงบสุขให้คนเป็นคนดี จึงทำให้คนเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ส่งผลให้คนกลุ่มหนึ่งเห็นความเป็นผู้ให้ของท่าน จึงเข้ามาช่วยที่วัดโดยการเป็นอาสาสมัคร ช่วยสืบทอด และเผยแพร่แนวความคิดนี้ออกไป

“ทานอะไรไม่ดีเท่า ธรรมทาน”

(หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ:สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2550)

1.1.3 มีความอดทน , เพียรพยายาม

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ริเริ่มมีความอดทน และพากเพียรที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์ ที่มาปฏิบัติ โดยที่มีได้รับการเลือกชนชั้น วรรณะ มีความอดทนและพากเพียรเป็นอย่างมาก ที่จะให้ลูกศิษย์ได้สิ่งที่ดีกันไป โดยถ่ายทอดวิชาความรู้ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั้งหมดอย่างไม่มีความเหน็ดเหนื่อย

“คนไหนเค้าตั้งใจ เค้าอยากได้ เราก็ให้เค้าไปหมดไม่มีเก็บเอาไว้ เราให้เต็มที่”

(หลวงพ่อบุญพระครูภาวนาวินิตฺตฺ:สัมภาษณฺ์ 17 มกราคม 2550)

1.1.4 มีประสบการณ์ตรง

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การที่ผู้ริเริ่มเป็นพระนักปฏิบัติ ซึ่งมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยท่านได้ดำรงตำแหน่งพระวิปัสสนาจารย์ หัวหน้าเขต 11 เป็นผู้อำนวยการศูนย์วิปัสสนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้ทำการอบรมผู้ปฏิบัติธรรมทั้งในและต่างประเทศมาแล้วหลายรุ่น จึงทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ อีกทั้งทำให้ผู้ริเริ่มสามารถเข้าใจสภาวะที่เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติในขณะที่มีการปฏิบัติอยู่ได้ เนื่องจากเคยมีประสบการณ์ตรงมาแล้ว

1.1.5 เป็นผู้วิสัยทัศน์กว้างไกล

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ริเริ่มได้มีการวางแผนให้มีการวางรากฐานการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้คงอยู่ตลอดไป โดยให้มีการสืบสานต่อเนื่องอย่างนี้ตลอดไปเรื่อย จนกว่าจะไม่มีใครมารับการถ่ายทอดและสานต่อ

“เคยได้ร่างระเบียบการบริหารงานไว้ว่า ต้องดำเนินการปฏิบัติธรรมไปตลอด

จนถึงสมัยพระศรีอารย์ ส่วนใครจะทำได้หรือไม่ได้นั้น ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง”

(หลวงพ่อบุญพระครูภาวนาวินิตฺตฺ:สัมภาษณฺ์ 17 มกราคม 2550)

1.1.6 มีความเป็นผู้นำ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะการเป็นผู้นำของท่าน ทำให้เกิดการจัดตั้งโครงการวิปัสสนากรรมฐานขึ้นมา อีกทั้งการคัดเลือกวิทยากร ให้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ให้กับคนทั่วไปได้

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า การที่กลุ่มผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและกลุ่มอาสาสมัคร เห็นความตั้งใจที่จะเผยแพร่งานทางพุทธศาสนาของผู้ริเริ่ม ทำให้รู้สึกเลื่อมใสศรัทธาในความมีเมตตา การเป็นผู้ให้ธรรมเป็นทาน ความอดทนพากเพียร ความเป็นผู้วิสัยทัศน์กว้างไกล และความเป็นผู้นำ ซึ่งทั้ง 6 ลักษณะนี้เห็นได้อย่างชัดเจนในช่วง หลวงพ่อบุญพระครูภาวนาวินิตฺตฺ: ได้ให้ความช่วยเหลือกับบุคคลที่มีปัญหาทางร่างกาย จิตใจ สามารถคลายทุกข์ให้กับผู้ที่มาปฏิบัติได้ โดยท่านเสียสละเวลาอุทิศตนเพื่อไปบรรยายถ่ายทอดความรู้ด้านแนวทางวิปัสสนากรรมฐานตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งได้มีการนิมนต์ให้ท่านไปสอนหรือบรรยายธรรมะ จึงทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นรู้สึกอยากจะทำอุทิศตนในการที่จะช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ รวมถึงการช่วยเผยแพร่แนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานออกไปให้กว้างไกล เพื่อเป็นการตอบแทน

พระคุณของ หลวงพ่อพระครูภาวนาวชิฐ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้แนวคิดนี้ เกิดการขยายตัวออกไป

1.2 กลุ่มอาสาสมัคร

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มอาสาสมัครส่วนมากเป็นกลุ่มผู้ที่เคยเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคทางกาย และทางใจ ทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้เกิดความผิดหวัง ท้อแท้ ไม่มีกำลังใจ จึงพยายามดิ้นรนเพื่อหาทางออกให้กับตนเอง เพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากความทุกข์ทางกายและใจ ซึ่งเมื่อกลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางกายและใจ ไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา ขออุทิศตนเองเพื่อช่วยเป็นอาสาสมัครในการช่วยอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้กับรุ่นอื่นๆ ต่อไป เพราะเห็นถึงประโยชน์ของแนวคิดนี้ที่ทำให้ตนเองมีสุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น จึงได้เข้ามามีบทบาทช่วยเผยแพร่แนวความคิดนี้ออกไป โดยการช่วยงานของ ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆวาสอาราม จ.นครราชสีมา โดยการจัดกิจกรรมด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่แนวทางนี้ไปสู่กลุ่มบุคคลภายนอกที่สนใจ รวมถึงทำหน้าที่ในการ (ให้คำปรึกษาและช่วยถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติ นี้แก่บุคคลที่สนใจ โดยมีการจัดตั้งโครงการวิปัสสนากรรมฐานเกิดขึ้น เพื่อเป็นจุดให้คนเข้ามา ศึกษา ทดลอง จึงทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆวาสอาราม จ.นครราชสีมา ออกไป

1.3 กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

คือ กลุ่มบุคคลที่สนใจแนวคิดนี้ และเข้ามาสู่การเข้าร่วมอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ทางวัดจัดขึ้น ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำให้แนวคิดนี้แพร่กระจายสู่สังคมมากขึ้น เนื่องจากการที่ได้รับข้อมูลและเกิดความเข้าใจผ่านทาง การเข้าร่วมอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้เห็นถึงประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทในช่วงระยะระบาศ ซึ่งแนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ได้จากการเข้าอบรมนั้น ไปเผยแพร่แก่คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มญาติมิตรคนสนิทที่รู้จัก นอกจากนั้นการเผยแพร่ของกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ยังไม่หยุดอยู่แค่กลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ยังขยายไปเป็นกลุ่มใหญ่ รวมไปถึงดารา – นักแสดง ที่ปัจจุบันนี้นิยมไปปฏิบัติธรรมกันมากๆ ยิ่งเป็นกระแสให้คนในสังคมสนใจมากยิ่งขึ้น

“ไม่ได้คิดว่าเป็นเรื่องงมงาย เพราะไม่ได้บังคับว่าต้องมาเป็นประจำ แต่เค้ามาด้วยใจ มาด้วยความเชื่อของตนเอง”

(คุณเบญญา คำแสน: สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2550)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งนำไปสู่การขยายตัวของเครือข่ายกลุ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ.นครราชสีมา ในสังคม

2. ปัจจัยด้านคุณสมบัติของแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านคุณสมบัติของแนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในลักษณะของหลักในการปฏิบัติตัวต่างๆ เช่น การเดินจงกรม เพื่อความรู้ให้เท่ากันกับปัจจุบันตลอดเวลาการนั่งสมาธิ เพื่อกำหนดจิตใจให้มีสติให้เกิดสมาธิ การรับประทานอาหารเช้าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญเนื่องจากเป็นปัจจัยระดับบุคคลในการตัดสินใจยอมรับแนวความคิดนี้ไปปฏิบัติ โดยบทบาทคุณสมบัติของแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีต่อพัฒนาการของเครือข่ายพบในระดับขั้นตอนของพัฒนาการตั้งแต่ระยะก่อตัว ระยะขยายตัว ระยะกระจายตัว ระยะระบอบ จนกระทั่งถึงระยะปัจจุบันนี้คือ ระยะฝังตัว ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้แนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับจนเกิดเป็นเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ.นครราชสีมา โดยลักษณะคุณสมบัติของแนวคิดที่มีผลต่อการยอมรับของบุคคล แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือการปฏิบัติด้วยตนเอง เนื้อหามีหลักทางวิชาการพัฒนาตนเอง

2.1 การปฏิบัติด้วยตนเอง

จากผลการวิจัยพบว่า การที่กลุ่มบุคคลซึ่งมีความสนใจในแนวคิดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และสามารถมาปฏิบัติด้วยตามผลที่ได้รับจากการปฏิบัติในช่วงระยะเวลาหนึ่งคือ ทำให้สุขภาพกายและใจดีขึ้น สามารถต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ได้ ซึ่งสามารถทำให้โรคภัยไข้เจ็บทุเลาลงได้ เนื่องจากสภาพจิตใจที่สามารถมีความเข้มแข็งปล่อยวางได้ จึงส่งผลให้บุคคลเหล่านี้เกิดความเชื่อถือมากขึ้นและเริ่มหันมาปฏิบัติและเข้าร่วมอบรมอย่างจริงจัง เนื่องจากเห็นผลจากการปฏิบัติจึงทำให้แนวคิดนี้ขยายตัวออกไป

“ก่อนหน้านี้ไม่รู้จัก รู้จักแต่ไปวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม ยังไม่เคยรู้จักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบนี้เลย แต่เดี๋ยวนี้รู้แล้วว่าเป็นยังไง”

(คุณบุญเฮียง เทียงธรรม:สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

2.2 เนื้อหามีหลักเชิงวิชาการ

จากการศึกษาพบว่า การที่แนวคิดนี้สามารถอธิบายได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์มีแหล่งที่มา รวมถึงผลการวิจัยจากสถาบันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผลวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการทำสมาธิ ว่าการปฏิบัติธรรม ทำสมาธิแบบพุทธศาสนามีใช่เพียงก่อให้เกิดความสงบภายในจิตใจเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีกับกระบวนการทำงานของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และความเชื่อมโยงกับอารมณ์ทางด้านดีอย่างถาวรอีกด้วย

2.3 พัฒนาตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า การที่บุคคลจำนวนหนึ่งเลือกที่จะปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากมีความเชื่อว่า สามารถพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นได้

“ทำให้เราปล่อยวางได้ จิตใจดีขึ้น สุขุมเยือกเย็น ไม่วุ่นวาย”

(คุณจำเนียร ด้านซ้าย:สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2549)

“ดิฉันเคยจะฆ่าตัวตายตามลูกไป แต่พอมาปฏิบัติแล้วดิฉันรู้สึกว่าคุณเค้าคงมีเวรกรรมของเค้า ส่วนเราก็ต้องอยู่เพื่อใช้เวรกรรมกันไป”

(คุณนิธินาถ เชื้อบัณฑิต:สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2549)

“หลังจากที่เราปฏิบัติ การที่เราได้ฝึกจิต ฝึกสมาธิให้หนึ่ง เมื่อเราออกไปข้างนอก ทำให้มีสติมากในการใช้ชีวิต”

(คุณชาย ศรีคำหาร:สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2549)

“คนที่เจ็บป่วยเค้าก็หาย เด็กนักเรียนก็เรียนดีขึ้นส่วนมากคนที่ไปปฏิบัติ เค้าจะได้ผลกับตัวเอง เค้าก็จะมาอีก”

(คุณวรพล ฝ่ายอุประ:สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2549)

“ปฏิบัติหลักชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ก็เคยชวนกันมาจากกลุ่มเล็กๆ ก็กลายมาเป็นกลุ่มใหญ่”

(คุณวิสิฐ เปรื่องโอกาส:สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2549)

“เมื่อก่อนผมสอบได้ที่สุดท้ายของห้อง แต่พอมาปฏิบัติแล้วสอบได้ที่ 2 ของห้อง”

(คุณทศพล เรือนใหม่:สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2549)

3. ปัจจัยด้านช่องทางการสื่อสาร

ผลการวิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสาร ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดนี้ให้เป็นที่รู้จักของคนในสังคม และช่วยผลักดันให้แนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

3.1 การให้คำปรึกษา

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า การพบปะให้คำปรึกษาถือเป็นช่องทางการสื่อสารช่องทางหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทเด่นในระยะก่อตัวและระยะขยายตัว เป็นลักษณะการติดต่อสื่อสารระหว่างหลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ โดยเฉพาะกลุ่มอาสาสมัครที่ต้องผ่านการอบรมจากหลวงพ่อเสียก่อน และกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ได้ขอคำปรึกษาจากกลุ่มอาสาสมัคร ส่งต่อเป็นทอดๆ ไป ซึ่งทำให้ได้กำลังใจที่ดี จึงทำให้มีความหวังขึ้นมา โดยคิดว่าเป็นทางออกที่ดีและจะยึดทางปฏิบัตินี้เป็นหลัก ที่จะทำให้สามารถเป็นที่พึ่งทางใจได้ ดังนั้นจึงเป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่แนวคิดนี้ออกไป ซึ่งเป็นลักษณะในเชิงรับในการที่บุคคลที่ให้ความสนใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยตนเอง

3.2 การบอกปากต่อปาก

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า การบอกปากต่อปาก ถือได้ว่ามีปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในระยะก่อตัวของพัฒนาเครือข่ายผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบาสภาราม จ.นครราชสีมา เนื่องจากว่าในระยะนี้เป็นระยะที่สื่อต่างๆ ยังไม่เข้ามา มีบทบาท อีกทั้งแนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นแนวคิดที่กำลังได้รับความสนใจในสังคม การบอกปากต่อปาก ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างหนึ่ง จึงช่วยในการสร้างความเชื่อถือให้กับกลุ่มบุคคลอื่นๆ และก็ยังคงมีบทบาทในระยะอื่นๆ ของพัฒนาการอีกด้วย โดยเป็นปัจจัยสนับสนุนเพื่อเผยแพร่แนวคิดนี้ให้เป็นที่รู้จัก และช่วยกระจายแนวคิดออกไปสู่บุคคลใกล้เคียง จากการที่บุคคลเหล่านี้ได้ทดลองปฏิบัติ และเห็นว่าแนวคิดนี้มีประสิทธิภาพจึงทำการบอกต่อกับบุคคลใกล้เคียง หรือบุคคลที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพ ซึ่งกล่าวได้ว่า ช่องทางการสื่อสารในลักษณะนี้มีอิทธิพลอย่างมาก ในการโน้มน้าวใจบุคคลให้ปฏิบัติตามจึงทำให้เกิดการขยายตัวออกไป

“ภรรยาป่วย และเสียชีวิตลงกระทันหัน ทำให้ไม่สบายใจมาก หลังจากภรรยาเสียชีวิต ลูกๆ เค้าก็มีเพื่อนที่เคยปฏิบัติธรรมมาก่อน เค้าก็เลยแนะนำให้มาปฏิบัติธรรมดู พอดีเราก็คือเป็นคนชอบทางนี้อยู่ด้วย จึงตัดสินใจมา”

(คุณบุญเฮียง เทียงธรรม:สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2549)

“เราจะเล่าให้เค้าฟังว่า เามาปฏิบัติเป็นอย่างไร แล้วก็ชักชวนเค้า ถ้าเค้าสนใจเราก็จะพาเค้ามา”

(คุณรุ่งอรุณ กาญจนวัฒนา:สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

“ส่วนมากจะชักชวนโดยให้เค้าเห็นดี ว่ามาแล้วดียังไง จะพูดชักชวนโดยใช้การชักชวนตามหลักพุทธศาสนา ว่าไปแล้วได้บุญเยอะนะ ลองไปดูสิ”

(คุณอัจฉรา สิงละคร:สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

3.3 การจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยมากการศึกษาจากการสัมภาษณ์และเอกสารต่างๆ

ในการจัดอบรมหลักสูตรปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบ อ.สภาราม จ.นครราชสีมา เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่สนใจ ทำให้เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกไปในเชิงรุก ซึ่งการเปิดอบรมเป็นช่องทางหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดนี้ไปสู่บุคคลในสังคม ซึ่งในการจัดอบรมแต่ละครั้งจะทำให้แนวคิดนี้สามารถเข้าถึงกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งในการอบรมแต่ละครั้งก็เกี่ยวกับการเดินจงกรม นั่งสมาธิ ทำจิตใจให้สงบ และการบรรยายธรรมะ โดยการบรรยายสด หรือการบรรยายโดยใช้วีซีดี โดยในการบรรยายแต่ละครั้ง จะทำให้ได้แง่คิด และมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ตามความสนใจของแต่ละบุคคลต่างๆ ที่เคยปฏิบัติมาก่อน มาเล่าสู่กันฟัง จึงทำให้เสริม และให้ข้อคิด สรุปภาพรวมๆ ให้ฟังอีกที เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

การจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแต่ละครั้ง ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบ อ.สภาราม จ.นครราชสีมา ทำให้สามารถที่จัดอบรมได้บ่อยมากขึ้นกว่าเดิม โดยบุคคลที่เคยมาปฏิบัติแล้วจะขอให้มีการเพิ่มรอบขึ้นทุกๆ ปี ทางวัดก็จัดให้ได้ตามความเหมาะสม เนื่องจากการทำงานเป็นงานอาสาสมัคร ทำให้ต้องมีการปรึกษาหารือกัน หาวันเวลาที่ลงตัวและแน่นอน เพื่อให้วิทยากรเกิดความเข้าใจตรงกัน นอกจากนี้ในการปฏิบัติแต่ละครั้ง มีวิทยากรติดภารกิจไม่สามารถมาได้ ก็ให้แจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อน ในการที่จะเพิ่มรอบการปฏิบัติให้มีทุกๆ เดือน ก็

จะต้องจัดหาวิทยากรให้เพียงพอกับจำนวนครั้งที่ปฏิบัติด้วย ซึ่งทุกวันนี้ ยังขาดวิทยากรที่จะมาช่วยตรงนี้อีกมาก

“ที่เราจัดอบรมทุกวันนี้ก็คิดว่าทำดีที่สุดแล้ว จนทำให้มีคนสนใจมากขึ้น จนต้องมีการเพิ่มรอบ

(คุณชั้นทิพย์ วรศักดิ์กัญญา: สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

“เราจะจัดอบรมอย่างนี้ไปเรื่อยๆ แล้วคนที่เค้าสนใจ เค้าเข้ามาปฏิบัติแล้ว เค้าก็บอกต่อกันเอง

(คุณเฉลียว บุญใหม่: สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

“ทางวัดก็ได้มีการขยายงาน โดยการเพิ่มรอบปฏิบัติให้มากขึ้น แต่วิทยากรเองก็มีแต่คนอายุมากแล้ว เราก็ทำได้ตามกำลังของเรา”

(คุณวิไล เรื่องชู: สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

4. ปัจจัยด้านผู้รับสาร

ผลจากการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านผู้รับสารถือว่าเป็นปัจจัยหลักพื้นฐานที่มีความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเข้ามาร่วมอบรมกันของบุคคล ซึ่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมภาราม จ.นครราชสีมา เพราะว่าคนที่แนวคิดนี้จะขยายไปได้จะต้องได้รับการยอมรับจากคนในสังคม โดยคนในสังคมเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของแนวคิดนี้ จึงถือว่าเป็นปัจจัยขั้นแรกที่มีอิทธิพลผลักดันให้แนวคิดนี้แพร่กระจายออกไป ซึ่งปัจจัยนี้ประกอบไปด้วย องค์ประกอบดังต่อไปนี้

4.1 ด้านความเจ็บป่วย

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบทางด้านความเจ็บป่วยเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญซึ่งจะเป็นเหตุผลหลักในการผลักดัน ให้บุคคลกลุ่มหนึ่งหันมาให้ความสนใจ และนำแนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปปฏิบัติมากที่สุด เนื่องจากว่าได้ไปทำการรักษากับแพทย์แล้ว ก็ยังไม่สามารถจะตอบสนองหรือแก้ไขความเจ็บป่วยให้แก่บุคคลนั้นได้ จึงรู้สึกท้อแท้ ผิดหวังในชีวิต ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จึงพยายามที่จะค้นหาทางออก โดยการที่นำมาซึ่งพุทธศาสนา โดยการสร้างกำลังใจให้กับตนเองเสียก่อน เมื่อจิตใจคนเราดีขึ้นแล้ว อย่างอื่นก็ยอมดีขึ้นด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของกลุ่มผู้ปฏิบัติ

“หมอ เป็นมะเร็ง ตอนรู้ตัวว่าเป็นมะเร็ง กินไม่ได้ นอนไม่หลับ รู้สึกว่า เรามีพร้อม

ทุกอย่าง ทั้งฐานะและการศึกษา แต่ทำไม่ต้องเป็นอย่างนี้ ก็เลยหันหน้าเข้ามาปฏิบัติธรรม หลังจากปฏิบัติแล้ว ทุกวันนี้ รู้สึกว่าไม่กลัวแล้วมะเร็ง เราสามารถอยู่ร่วมกับมันได้”

(คุณยุวดี บุญศิริ:สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

4.2 ด้านจิตใจ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาทางด้านจิตใจ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้คนหาทางออกให้กับชีวิตไม่ได้ การที่คนกลุ่มนี้หันมาสนใจการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากว่าต้องการหาที่พึ่งทางจิตใจ เพื่อถ่วงถ่วงความคิดให้สามารถตัดสินใจหรือแก้ปัญหาหรือแก้ปัญหานั้นได้ โดยไม่หาทางออกที่ผิดให้กับตนเอง

5. ด้านบริบทสังคม

ผลการวิจัย พบว่า สภาพแวดล้อมของสังคมถือว่าเป็นปัจจัยเสริมปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลในการจุดประกาย ทำให้คนในสังคมได้รู้จักและหันมาให้ความสนใจ รวมถึงส่งผลให้คนเกิดการยอมรับ และผลักดันให้เกิดพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา ขึ้นมา จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า องค์ประกอบด้านบริบทสังคมนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

5.1 สภาพสังคมที่วุ่นวาย

ผลจากการวิจัย พบว่า จากสภาพสังคมที่วุ่นวาย ทำให้เกิดการแก่งแย่ง แข่งขัน ต้องใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ ทำให้เวลาทำอะไรขาดสติในการยับยั้งชั่งใจ จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย จึงทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ต้องการจะหลบมาพักใจ ให้สบายแล้วค่อยกลับไปอยู่กับคนในสังคม ที่ต้องแก่งแย่งแข่งขันอีก คนจึงเริ่มหันมาสนใจแนวคิดนี้ เพราะมีแต่ความสงบ สบาย ไม่ต้องดิ้นรน เร่งรีบ มีความเมตตากันในกลุ่ม จึงทำให้แนวคิดนี้ได้รับการตอบรับจากคนในสังคมเป็นจำนวนมาก จนก่อให้เกิดระยะระบอบขึ้นมา

“ดิฉันเคยมีพร้อมทุกอย่าง คิดว่าตนเองเก่ง กว่าคนอื่น แต่เมื่อปัญหาทุกอย่างมันเข้ามา กลับหาทางแก้ไขไม่ได้เลย แต่หลังจากมาปฏิบัติธรรมแล้ว มันเหมือนกันว่า เราคลำพบปัญหานั้นออกมาได้”

(คุณจิตราพร ภัทรพิมล:สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

5.2 การเผยแพร่ข่าวสารจากผู้ที่เคยปฏิบัติมาแล้ว

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่เคยปฏิบัติมาแล้วมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับคนในสังคม ได้รับรู้และชักชวนบุคคลเหล่านั้นมาปฏิบัติ เพราะเคยปฏิบัติมาแล้วสามารถบอกได้ว่า ได้ผลอย่างไรบ้าง จึงทำให้คนในสังคมเกิดความสนใจ อยากมาปฏิบัติบ้าง โดยดูจากผู้ที่เคยปฏิบัติมาก่อน

“เราเล่าให้เค้าฟังว่าเราปฏิบัติมาแล้วเป็นอย่างไร แล้วเค้าก็ดูจากตัวเราเป็นหลักว่าเราดีขึ้น เค้าก็มากับเรา”

(คุณสุดารัตน์ สิวาวัฒนชัย:สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2549)

ผลจากการวิจัยถึงปัจจัยสื่อสารที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาศรมาราม จ.นครราชสีมา และยังคงทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ ยังคงยึดถือปฏิบัติอยู่ ก็คือ ปัจจัยด้านบุคคล เนื่องจากแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้เกิดปัญญา ซึ่งเป็นลักษณะของผลส่วนตัว ถ้าบุคคลได้ปฏิบัติบุคคลนั้นก็สามารถพัฒนาจิตใจให้เกิดสมาธิและปัญญาได้ ทำให้สามารถละเลิกกิเลสต่างๆ ได้มากขึ้น และรู้จักควบคุมสติ อารมณ์ได้ดี เมื่อแนวคิดนี้ตอบสนองความต้องการของบุคคลเหล่านั้นได้ จึงทำให้แนวคิดนี้ยังคงดำรงต่อไปในสังคม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ

1. เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้โดยอาศัยแนวคิดปรากฏการณ์นิยม(Phenomenology)ซึ่งเน้นการได้สัมผัสกับข้อมูลโดยตรงมาใช้ในการศึกษา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(Indepth Interview) ผู้ริเริ่ม กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จำนวน 70 คน

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 22-29 พฤศจิกายน 2549 และวันที่ 14-21 ธันวาคม 2549 และสามารถสรุปผลการศึกษิตตามปัญหำนำวิจัยได้ดังนี้

ปัญหำนำวิจัย ข้อที่ 1 :ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา

- องค์ประกอบเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา

หลวงพ่พระครูภาวนาวินิจูเป็นแกนนำหลักของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา เนื่องจากว่าเป็นผู้ทำการอบรมสั่งสอนด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการและวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เมื่อสามารถถ่ายทอดแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับลูกศิษย์หมดแล้ว หลวงพ่พระครูภาวนาวินิจู จึงลดบทบาทลง เป็นผู้ให้คำปรึกษาและรับฟังผล

การรายงาน ซึ่งกลุ่มเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานประกอบด้วย 3 กลุ่มหลักดังนี้

1. ผู้ริเริ่ม

คือ หลวงพ่อพระครูภาวนาวชิฐฐ์ ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดแดนสงบ

อาศรัย จ.นครราชสีมา ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มที่จะถ่ายทอดแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปให้กว้างขวาง ท่านได้สังเกตเห็นถึงประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ท่านจึงได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้กับลูกศิษย์ที่มาปฏิบัติกับท่าน โดยได้ถ่ายทอดให้กับกลุ่มต่อไปนี้ คือ

1.1 พระสงฆ์ คือ พระที่เข้ามาบวช และจำพรรษาอยู่ที่วัดแดนสงบอาศรัย จ.นครราชสีมา ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นเด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นถึงวัยรุ่นตอนปลาย เป็นวัยที่กำลังศึกษาคณะสงฆ์ ขาดสติ ใจร้อน การที่ได้เข้ามาบวชแล้วได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทำให้สามารถควบคุมสติและระงับอารมณ์ได้มากขึ้น

1.2 แม่ชี ผู้ถือศีล คือ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ใช้ชีวิตอยู่ในวัด โดยถือศีล 8 มีการนุ่งขาวห่มขาว ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีอายุแล้ว เลื่อมใสในพุทธศาสนา ต้องการบวชเรียน รักษาศีลอย่างเคร่งครัด

2. กลุ่มอาสาสมัคร

คือ กลุ่มที่ยอมเสียสละตนเอง โดยการมาทำประโยชน์ให้กับพุทธศาสนาโดยการเข้ามาเป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ถูกต้องให้กับผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยมาจากความสมัครใจและความพร้อมที่จะอุทิศตัวเพื่อทำประโยชน์อย่างแท้จริง โดยกลุ่มอาสาสมัคร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มคนที่เคยเจ็บป่วย มาปฏิบัติแล้ว ทำให้จิตใจดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้สุขภาพกายดีขึ้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ ก่อนที่จะมาเป็นกลุ่มอาสาสมัคร ได้เกิดเจ็บป่วย มีโรคภัยไข้เจ็บ จนแทบเอาชีวิตไม่รอด ซึ่งมีผู้แนะนำให้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และหลังจากที่มาแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายและจิตใจในทางที่ดีขึ้น

2.2 กลุ่มผู้ที่มาปฏิบัติเป็นประจำ เป็นผู้ที่วิทยากรรุ่นก่อนๆ ชักชวนให้มาเป็นวิทยากร โดยดูบุคลิกท่าทาง และทักษะการพูดที่ดีมีเหตุผลมีหลักการ พูดแล้วคนให้ความสนใจ พูดแล้วคนดีใจ

3. กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

คือ กลุ่มบุคคลที่เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในวันที่ 22-29 พฤศจิกายน 2549 และวันที่ 14-21 ธันวาคม 2549 โดยสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 กลุ่มคนทั่วไป

เป็นคนที่มีความเลื่อมใสศรัทธา และสนใจแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยเข้ามาร่วมอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยมีการชักชวนกันปากต่อปาก

3.2 กลุ่มที่หน่วยงานหรือองค์กรมีนโยบายให้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

เป็นกลุ่มที่ทางหน่วยงานหรือองค์กร มีการวางนโยบายขึ้นมา เพื่อให้เจ้าหน้าที่และพนักงานในหน่วยงานได้เข้ามาอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

- รูปแบบการติดต่อสื่อสาร

รูปแบบการติดต่อสื่อสารถือว่าเป็นช่องทางสำคัญในการเชื่อมโยงกลุ่มบุคคลต่างๆ ในเครือข่ายเข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายรูปแบบการสื่อสารให้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแยกลักษณะรูปแบบการสื่อสารออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกัน คือ

-รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม

-รูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายกลุ่มแต่ละกลุ่ม

1. รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มนั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบการสื่อสารออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบทางเดียว

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบทางเดียวที่พบในการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มต่างๆของเครือข่าย เป็นการติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มอาสาสมัครกับกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทางศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆอาสากรม จ.นครราชสีมา จัดขึ้น ซึ่งมีรูปแบบการติดต่อสื่อสาร ดังต่อไปนี้

โบรชัวร์, แผ่นพับ

จดหมายข่าว

อินเทอร์เน็ต

1.2 รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง

จากผลการวิจัย พบว่า การพูดคุยเป็นลักษณะของการติดต่อสื่อสารแบบสองทางที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกันและกัน โดยการพูดคุยจะพบในกลุ่มอาสาสมัครกับกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

- การประชุม
- การพูดคุยเพื่อขอความช่วยเหลือ
- การพูดคุยเพื่อชักชวนให้มาร่วมกลุ่ม

2. รูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายแต่ละกลุ่ม

จากผลการวิจัย พบว่า ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ.นครราชสีมา นั้นมีหลวงพ่พระครูภาวนาวิสิฐ เป็นจุดศูนย์กลางในการแพร่กระจายข่าวสารไปยังกลุ่มต่างๆในเครือข่าย แต่ว่าบทบาทของหลวงพ่พระครูภาวนาวิสิฐ นั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอลักษณะการติดต่อสื่อสารของกลุ่มต่างๆในเครือข่าย โดยแบ่งตามรูปแบบการติดต่อสื่อสาร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบสองทางไม่เป็นทางการ

เป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของกลุ่มต่างๆภายในเครือข่ายเป็นไปในลักษณะความคุ้นเคยกัน และความสัมพันธ์ส่วนตัวในการเชื่อมโยงกลุ่มเหล่านี้เข้าด้วยกัน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า กลุ่มบุคคลในเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีรูปแบบการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1.1 การสื่อสารระหว่างกลุ่มอาสาสมัคร กับ กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

2.1.2 การสื่อสารระหว่างผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

2.2 รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบสองทางเป็นทางการ

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารในลักษณะที่ปรากฏอยู่ในเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีการเผยแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารต่างๆออกไปตามเครือข่ายของตนเอง ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีรูปแบบการติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้คือ

2.2.1 การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ริเริ่มกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ

ปัญหานำการวิจัย ข้อที่2: ปัจจัยสื่อสารที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน จ.นครราชสีมา

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า ปัจจัยสื่อสารที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน จ.นครราชสีมา สามารถแบ่งได้เป็น 5 ปัจจัยหลัก คือ

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการส่งผลให้เกิดพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากว่าการที่แนวคิดนี้ถูกนำเข้ามาในสังคม ถ้าไม่มีผู้นำไปเผยแพร่ แนวคิดนี้ก็จะมีอยู่อย่างอยู่กับที่ไม่เป็นที่รู้จักของบุคคลในสังคม และไม่สามารถแพร่หลายเข้าสู่กลุ่มบุคคลต่างๆ ผู้วิจัยสามารถแบ่งผู้ส่งสารออกเป็น 3 กลุ่ม ด้วยกัน คือ ผู้ริเริ่มกลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

1.1 คุณลักษณะของผู้ริเริ่ม

ผู้ริเริ่ม เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ บุคคลที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในระยะก่อตัวและขยายตัว ซึ่งผู้ริเริ่มในการเผยแพร่แนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสังคม ก็คือ หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ ได้ข้อสังเกตถึงคุณสมบัติของผู้ริเริ่มที่ทำให้บุคคลเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา มีอยู่ 6 ประการ ต่อไปนี้

- ความเป็นนักพัฒนา
- เป็นผู้ให้ธรรมทาน
- มีความอดทนเพียรพยายาม
- ประสบการณ์ตรง
- มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
- ความเป็นผู้นำ

2. กลุ่มอาสาสมัคร

กลุ่มอาสาสมัครโดยส่วนมาก เป็นกลุ่มที่เคยเจ็บป่วยด้วยโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางกายและใจ ที่ทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นเกิดความผิดหวัง ท้อแท้ ไม่มีกำลังใจ จึงพยายามดิ้นรนเพื่อหาทางออกให้กับตนเอง เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์กายและใจ เมื่อกลุ่มบุคคลเหล่านั้น ได้เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางกายและใจในทางที่ดีขึ้นทำให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา จึงขออุทิศตนเอง เพื่อช่วยเป็นอาสาสมัครในการช่วยอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับรุ่นอื่นๆต่อไป เพราะได้เห็นถึงประโยชน์ของแนวคิดนี้ จึงได้เข้ามามีบทบาทช่วยเผยแพร่แนวคิดนี้ออกไป โดยการช่วยงานที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ. นครราชสีมา โดยการจัดกิจกรรมด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต่างๆขึ้นมาเพื่อเผยแพร่แนวทางนี้ไปสู่กลุ่มบุคคลภายนอกที่สนใจรวมถึง ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา และช่วยถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้แก่บุคคลที่สนใจ ซึ่งมีการจัดการอบรมปฏิบัติวิปัสสนา

กรรมฐานเกิดขึ้น เพื่อเป็นจุดที่ให้นักศึกษา จึงทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมภาราม จ.นครราชสีมา

3. กลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

คือ กลุ่มบุคคลที่สนใจแนวคิดนี้และเข้ามาอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมภาราม จ.นครราชสีมา ที่จัดขึ้นเกือบทุกเดือน กลุ่มผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำให้แนวคิดนี้แพร่กระจายสู่สังคมมากขึ้น เนื่องจาก การที่ได้รับข้อมูลและเกิดความเข้าใจผ่านทาง การเข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้เห็นถึงประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยผู้ที่เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้นำไปเผยแพร่แก่คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มญาติพี่น้อง คนสนิท คนรู้จัก ให้นำมาสนใจแนวความคิดนี้ด้วย

2. ปัจจัยด้านคุณสมบัติของแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้แนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับจนเกิดเป็นเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมภาราม จ.นครราชสีมา โดยลักษณะคุณสมบัติของแนวคิดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 ปฏิบัติด้วยตนเอง

การที่บุคคลมีความสนใจในแนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และมีโอกาสได้มาเข้าร่วมอบรมด้วยตนเองนั้น ผลที่ได้รับในช่วงระยะเวลาหนึ่งคือ ทำให้สุขภาพกายและใจดีขึ้น สามารถมีสติแก้ปัญหาต่างๆ ให้คลี่คลายไปได้ สามารถปล่อยวาง และตัดกิเลสได้ จึงส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นเกิดเชื่อถือมากขึ้น หันมาปฏิบัติและเข้าร่วมอบรมได้ เนื่องจากเห็นผลจากการปฏิบัติ จึงทำให้แนวคิดนี้ขยายตัวออกไป

2.2 เนื้อหามีหลักเชิงวิชาการ

การที่แนวคิดนี้สามารถอธิบายได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีแหล่งที่มา รวมถึงผลการวิจัยจากสถาบันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผลวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการทำสมาธิ ว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำสมาธิแบบพุทธศาสนามีใช้เพียงก่อให้เกิดความสงบภายในจิตใจเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีกับกระบวนการทำงานของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และความเชื่อมโยงกับอารมณ์ทางด้านคืออย่างถาวรอีกด้วย ซึ่งสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มบุคคลที่สนใจแนวคิดนี้

2.3 พัฒนาตนเอง

การที่บุคคลจำนวนหนึ่งเลือกที่จะปฏิบัติตามแนวทางวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากเห็นผลด้วยตนเองแล้วว่าสามารถพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นได้จริง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการควบคุมอารมณ์ การมีสติ มีสมาธิ

3. ปัจจัยด้านช่องทางการสื่อสาร

ช่องทางการสื่อสาร ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดนี้ให้เป็นที่รู้จักของคนในสังคม และช่วยให้แนวคิดนี้เป็นที่สนใจของคนในสังคม ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา

ปัจจัยด้านช่องทางการสื่อสารสามารถแยกได้ดังนี้

3.1 การให้คำปรึกษา

3.2 การบอกปากต่อปาก

3.3 การจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

4. ปัจจัยด้านผู้รับสาร

ปัจจัยด้านผู้รับสารถือว่าเป็นปัจจัยหลักพื้นฐานที่มีความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเข้าร่วมอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา ซึ่งได้แก่

4.1 ด้านความเจ็บป่วย

4.2 ด้านจิตใจ

5.ด้านบริบทสังคม

สภาพแวดล้อมของสังคม ถือว่าเป็นปัจจัยเสริมปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลในการทำให้คนในสังคมได้รู้จักและหันมาให้ความสนใจ ซึ่งเป็นการผลักดันให้เกิดพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา พบว่าองค์ประกอบด้านบริบทสังคม นั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

5.1 สภาพสังคมที่วุ่นวาย

5.2 การเผยแพร่ข่าวสารจากผู้ที่เคยปฏิบัติมาแล้ว

อภิปรายผล

ปัญหานำวิจัยที่ 1: ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม จ.นครราชสีมา เกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลซึ่งส่วนมากมีปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งปัญหาทางร่างกายนั้น ได้แก่ ความเจ็บป่วย การมีโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ และปัญหาทางด้านจิตใจนั้น ได้แก่ ปัญหาครอบครัว ปัญหาในการประกอบอาชีพ ปัญหาความรัก ปัญหาภาระหนี้สินต่างๆ ฯลฯ ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จึงอยู่ในภาวะที่กดดัน จึงพยายามดิ้นรนหาทางออกให้กับชีวิตของตนเอง เพื่อให้ตนเองมีชีวิตอยู่รอดได้ ซึ่งการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นหนทางหนึ่งที่กำลังถูกให้ความสนใจอยู่ในขณะนี้ จึงทำให้บุคคลเหล่านี้ยึดถือเป็นทางออก เพื่อแก้ไขปัญหาด้านร่างกายและจิตใจส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันเข้ามาเรียนรู้แนวทางในการปฏิบัติให้หายจากความทุกข์

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม จ.นครราชสีมา เป็นลักษณะเครือข่ายการสื่อสารในแบบวงล้อ(Wheel network) โดยกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้รับข่าวสารจากส่วนกลาง ทำให้สามารถที่จะนำข่าวสารไปเผยแพร่ให้กับญาติพี่น้องและคนรอบข้างได้รับทราบ ซึ่งผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารสามารถตรวจสอบจากบุคคลที่อยู่ตรงกลางได้ตลอดเวลา จากการรวมตัวของบุคคลที่มีความสนใจในแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมีหลวงพ่อดวงแก้วพระครูภาวนาวินิจ เป็นผู้ริเริ่มการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม จ.นครราชสีมา ซึ่งในระยะแรกนั้นมีกลุ่มผู้ให้ความสนใจเข้ามาปฏิบัติกันไม่มากนัก เพราะยังไม่มีมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร จะเป็นเพียงการบอกปากต่อปาก แต่ในระยะหลังเป็นการเปิดกว้างในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากขึ้นจนเป็นที่รู้จัก และผู้มาเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้เข้ามาเรียนรู้ทำให้เกิดความ สนใจและพอใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงทำให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยการบอกต่อกันไปเรื่อยๆจนเป็นวงกว้างออกไป เกิดเป็นเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ทำให้คนรู้จัก จากการสังเกตของผู้วิจัยถึงบทบาทของบุคคลในเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม จ.นครราชสีมา สามารถแบ่งบทบาทของบุคคลในเครือข่ายตามคำกล่าวของ Monge(1987) ได้ดังต่อไปนี้ โดยมีสมาชิกของกลุ่มต่างๆเป็น Membership role และสื่อต่างๆที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆที่อยู่ในเครือข่ายเข้าด้วยกัน รวมถึงเชื่อมโยงกับบุคคลภายนอกที่ให้ความสนใจ แต่ยังไม่เคยเข้าร่วมการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ทางวัดแดนสงบอารามจัดขึ้น โดยทำหน้าที่เหมือนกับ Laision role และด้านของกลุ่มอาสาสมัครที่เป็น Star role ในการทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างสมาชิกกับผู้ริเริ่ม(หลวงพ่อดวงแก้วพระครูภาวนาวินิจ) ซึ่งท่านจะทำหน้าที่เป็นเหมือนจุดศูนย์รวมของกลุ่ม ท่านจะคอยให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางที่ความถูกต้อง

ลักษณะการสื่อสารของเครือข่ายนี้เป็นลักษณะการสื่อสารสองจังหวะ โดยสมาชิกของเครือข่ายจะไม่มีโอกาสติดต่อกันโดยตรงกับหลวงพ่พระครูภาวนาวิสิฐ แต่จะผ่านทางกลุ่มอาสาสมัคร ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการสื่อสารของ Harold J. Leavitt ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารว่า เป็นลักษณะของการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง เป็นการสื่อสารที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือทางผ่าน โดยที่สมาชิกคนอื่นๆไม่มีการติดต่อกันโดยตรง

จากผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายการสื่อสารภายในกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา จะมีระดับความผูกพันแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม โดยพิจารณาตามองค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อระดับความผูกพันซึ่ง Roger และ D.Lowance Kincaid(1981) ได้กล่าวไว้ เมื่อพิจารณาพบว่า หลวงพ่พระครูภาวนาวิสิฐ จะมีระดับความผูกพันกับกลุ่มอาสาสมัครค่อนข้างสูง เนื่องจากหลวงพ่พระครูภาวนาวิสิฐเป็นผู้อบรมสั่งสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้กับกลุ่มอาสาสมัครมาโดยตลอด และมีการพบปะสื่อสารกันเป็นประจำ ทำให้เกิดความรู้สึกคุ้นเคยและไว้นือเชื่อใจซึ่งกันและกัน อีกทั้งกลุ่มบุคคลเหล่านี้เคยได้รับความช่วยเหลือจากหลวงพ่พระครูภาวนาวิสิฐ ทำให้ลักษณะการไหลของข่าวสารจะไหลไปที่กลุ่มของบุคคลเหล่านี้ ทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้ทราบถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่ม ประกอบกับบุคคลเหล่านี้มีส่วนร่วมในการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

การที่บุคคลในเครือข่ายการสื่อสารภายในกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา มีลักษณะในด้านของความเชื่อ ความศรัทธา เลื่อมใส จึงทำให้มีความสนใจในด้านของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเหมือนกัน อีกทั้งระดับฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน จึงทำให้มีการติดต่อกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันบ่อยครั้ง ทำให้ข่าวสารแพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับ Roger(1971) ที่กล่าวว่า การสื่อสารจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีประสิทธิภาพ และเป็นไปได้ด้วยความราบรื่น เมื่อผู้ร่วมสื่อสารมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

การที่เครือข่ายการสื่อสารภายในกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬาราม จ.นครราชสีมา มีพัฒนาการค่อนข้างช้าในระยะแรก เพียงการรับรู้ของบุคคลกลุ่มเล็กๆ ที่ให้ความสนใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากการจัดอบรมหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานนั้นเป็นการจัดอบรมในลักษณะเชิงรับ โดยที่ไม่ได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากนัก แต่อาศัยช่องทางหลัก คือ การบอกกล่าวปากต่อปาก ทำให้การขยายตัวของเครือข่ายในระยะเริ่มแรกเป็นไปอย่างช้าๆ แต่เมื่อแนวคิดวิปัสสนากรรมฐานมีการเผยแพร่โดยใช้สื่อต่างๆ เข้ามาประกอบด้วย จึงทำให้แนวคิดนี้มีการเผยแพร่อย่างรวดเร็ว ประกอบกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่ต้องแก่งแย่ง แข่งขัน เหวี่ยงเหวี่ยง คนในสังคมจึงเริ่มต้องการที่พึ่ง ที่พักใจเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดให้กับตนเอง โดยการเข้าร่วมการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ลักษณะการจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีลักษณะเชิงรับ คือการที่ให้ผู้สนใจเดินเข้ามาตัวเอง โดยไม่ได้มีการออกไปเชิญชวน แต่คนที่ให้ความสนใจกลับมีจำนวนมากเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า น่าจะเกิดจากลักษณะของผู้รับสาร ที่มีความต้องการที่จะหาทางออกเพื่อให้ตนเองพ้นทุกข์ เมื่อมีแนวคิดหนึ่งถูกนำเสนอเข้ามา อีกทั้งมีความรู้สึกว่ามีเพื่อนที่เชื่อถือและเลื่อมใสศรัทธา ย่อมที่จะกระตือรือร้นในการที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสารในการเข้าร่วมอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Windahl(1992) ที่อธิบายไว้ว่าผู้ส่งสารมักมีลักษณะเป็นฝ่ายรับ แต่ผู้รับต้นตอ คือผู้ส่งสารมีข้อมูลอยู่แต่ไม่เผยแพร่ ซึ่งผู้รับสารเป็นประเภทอยากจะเรียนรู้ และศึกษาจึงพยายามหาข้อมูลด้วยตนเอง ประกอบกับการจัดอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น ไม่ใช่เพียงการมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเท่านั้น แต่จะมีการพูดคุยกัน ซึ่งในการปฏิบัติเรียกว่า “การสอบอารมณ์” กับกลุ่มผู้ปฏิบัติโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อให้กลุ่มอาสาสมัคร ได้มีโอกาสพูดคุยซักถามปัญหาอย่างใกล้ชิด ทำให้บุคคลที่มีปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจเหมือนกันมีความรู้สึกเห็นใจซึ่งกันและกัน ซึ่งหาได้ยากในสังคมปัจจุบัน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คนเข้ามารวมกลุ่ม

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จะมีการเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนกันเข้ามาอบรม ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาในแต่ละคนจะหาโอกาสมาได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จารุณี พชรพิมานสกุล(2542) ที่ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิตจิต ได้กล่าวถึง ธรรมชาติของเครือข่ายว่า สมาชิกสามารถเข้าออกจากกลุ่มได้ตลอดเวลา บุคคลที่มารวมตัวกันนั้น อาจจะเป็นผู้เข้าร่วมอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างใกล้ชิด หรือผู้ที่เฝ้าดูอยู่ห่างๆก็ได้

จะเห็นได้ว่าการที่แนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากการที่เครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา สามารถเข้าถึงกลุ่มคนในสังคม เพราะว่ามีสื่อบุคคล เป็นช่องทางสำคัญในการเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆเข้าด้วยกัน โดยการทำหน้าที่ส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆให้กับบุคคลในเครือข่ายได้รับทราบรวมถึงหน่วยงานและองค์กรต่างๆที่เห็นความสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานได้มีโอกาสเข้ามาอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้แนวคิดนี้ได้ขยายออกไปทางสังคม

ปัญหานำวิจัยที่2: ปัจจัยการสื่อสารที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสาฬหาราม จ.นครราชสีมา

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ส่งสาร เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานออกไปสู่สังคม โดยเริ่มจากคุณลักษณะของผู้ริเริ่ม คือ หลวงพ่อพระครูภาวนาวิสิฐ ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของกลุ่มในการที่ช่วยผลักดันให้เกิดพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบาสภาราม จ.นครราชสีมา ด้วยคุณสมบัติของความเป็นนักพัฒนา เป็นผู้ให้ธรรมชาติ มีความอดทน เพียรพยายาม มีประสบการณ์ตรง เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีความเป็นผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสารของ David K. Berlo(1960) ซึ่งผู้ส่งสารเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมประสิทธิภาพของการสื่อสาร จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ ความชำนาญในการที่จะถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ผู้อื่นได้รับทราบ ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวของท่าน สามารถทำให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากบุคคลที่เข้ามาอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และบุคคลภายนอกที่พบเห็น จะเกิดความเชื่อถือ และความเลื่อมใสศรัทธา เนื่องจากท่านเป็นพระที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมานาน จึงทำให้ท่านมีความรู้ความสามารถที่จะถ่ายทอดแนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ผู้อื่นได้เข้าใจอย่างถูกต้อง เพราะท่านเห็นว่าการให้ธรรมะเป็นทานสามารถจะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Mcroskey, Larson and Knap(1971) ซึ่งกล่าวว่า การสื่อสารนั้นเริ่มจากความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารที่การกระทำแสดงออกถึงความปรารถนาดี จริงใจต่อผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารมีความเชื่อมั่นในตัวผู้ส่งสารดังนั้น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารในสายตาผู้รับสาร จึงเป็นคุณลักษณะที่ทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ

2. ปัจจัยด้านคุณสมบัติของแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

จากผลการวิจัยได้พบว่า การที่จะเกิดเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบาสภาราม จ.นครราชสีมา ขึ้นมาได้นั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับความสนใจในระดับบุคคลก่อน การที่บุคคลเหล่านั้นสนใจแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอดนั้น เนื่องจากคุณสมบัติของแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ที่ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่าง ทำให้ได้พบว่ากลุ่มตัวอย่างนี้ให้ความสำคัญในคุณสมบัติของแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมีการได้เข้าร่วมปฏิบัติด้วยตนเอง มีเนื้อหาเชิงหลักวิชาการ และสามารถพัฒนาตนเองได้ โดยสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน(2546) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นสังขรณ์ตามความเป็นจริง จนสามารถละวางกิเลสได้ ที่เรียกว่า “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน” ที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติรู้ด้วยการปฏิบัติ ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ได้ผลนั้น ควรใช้เวลาเข้ารับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อย่างน้อย 7คืน8วัน เพื่อให้ได้รับคำแนะนำและแก้ไขสิ่งที่ยัง

ขาดตกบกพร่อง จากการที่ได้ปฏิบัติเองได้เห็นวิธีการเอง และได้รับความเข้าใจอันดี ซึ่งสามารถเข้าใจได้ดีกว่าการอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียว

แนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น มีความสอดคล้องกับ แนวคิดการรวมกลุ่มของฉลอง ภิมย์รัตน์(2521) กล่าวว่าการรวมกลุ่มนั้น เกิดขึ้นเพราะความชอบพอส่วนตัวกับสมาชิกหรือถูกชักชวนไป และเกิดขึ้นจากความพอใจในกิจกรรมของกลุ่มที่ให้ความพึงพอใจอย่าง ที่ตนเองต้องการ เพราะผู้ที่มาเข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีความเชื่อและศรัทธาใน พุทธศาสนา และได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงได้ชักชวนคนใกล้ชิด ให้มาร่วมกลุ่มกัน จึงทำให้เกิดความพอใจขึ้น เพราะทำให้จิตใจสงบ มีสมาธิ และมีสติ สามารถ แก้ไขปัญหาต่างๆได้

3. ปัจจัยด้านช่องทางสื่อสาร

จากการวิจัยปัจจัยนี้ถือว่า เป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดนี้ออกไปสู่ สังคม สื่อบุคคลจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการบอกกล่าวแนวคิดนี้ให้กับบุคคลใกล้ชิดได้ รับทราบ ซึ่งลักษณะของผู้สื่อสารนี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้รับสารได้ เนื่องจากได้มาเข้า ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดขยายตัวของเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ Lazarfeld และ Menzel (1986) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการพูดคุยแบบเป็น กันเอง ทำให้ผู้ฟังยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้ง่าย การที่ผู้รับสารจะยอมรับก็ต่อเมื่อมี ทัศนคติที่ดีต่อเรื่องนั้นก่อน จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมง่ายขึ้น ยิ่งกว่านั้น Barker และ Gaut (1996) ได้กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล คือเป็นการแบ่งปันความรู้สึก และความคิดต่อ ผู้อื่นโดยจะแลกเปลี่ยนในลักษณะที่ใกล้ชิด จึงทำให้ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือได้ง่าย ประกอบกับ ลักษณะการสื่อสารแบบปากต่อปาก ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมไทยที่มีความผูกพัน ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ส่งผลให้แนวคิดนี้แพร่กระจายได้รวดเร็ว ยิ่งกว่านั้น การที่กลุ่มผู้ปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน มีการจัดอบรมหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานขึ้นเกือบทุกเดือน ซึ่งเป็นการส่งเสริม บุคคลที่ให้ความสนใจ สามารถเข้ามารับการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ตลอดเวลา

4. ปัจจัยด้านผู้รับสาร

การที่เกิตพัฒนาการของเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงฆาสภาราม จ. นครราชสีมา เนื่องจากบุคคลเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของแนวคิดนี้ จึงเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลให้แนวคิดนี้เผยแพร่ออกไปซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน(2546) ที่กล่าวไว้ว่า การฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน หากผู้เข้ารับการอบรมตั้งใจปฏิบัติอย่าง จริงจัง จะมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดผลอันมหัศจรรย์ ซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างรวดเร็ว โดยผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและพฤติกรรม โดยสามารถลดและขจัดความเครียด ความหงุดหงิด ความก้าวร้าว ให้กลายเป็นผู้มีความสุขสงบเยือกเย็นได้ สามารถแก้นิสัยที่ไม่ดีต่างๆได้ เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เล่นการพนัน รวมไปถึงสุขภาพกายที่ดี ทำให้โรคภัยไข้เจ็บบรรเทาและหายจากความเจ็บป่วย ทำให้เกิดปัญญาสามารถเข้าใจความจริงของชีวิตและจิตใจได้ ทำให้คนเกิดปัญญานี้ในในความผิด และอยากปรับปรุงตัว การทำงานการเรียนจะมีประสิทธิภาพ เกิดความเพียร ความขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย และมีความรับผิดชอบ ทำให้ครอบครัวและสังคมมีความสุข เนื่องจากมีสุขภาพกายและจิตใจดี มีสติปัญญาดี เป็นคนดี มีสุขภาพชีวิตที่ดี ทำให้

ครอบครัวและหมู่คณะมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเกิด มาอ่อน พบว่า เหตุผลของการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมตามแนวทาง “ด้วยใจเพื่อสังคม” ซึ่งเป็น จุดมุ่งหมายของ จส.100 ยังพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมยังแฝงไปด้วยผลประโยชน์ส่วนตัว จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอสมาราม จ.นครราชสีมา โดยปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญมาจากปัจเจกบุคคล คือ ผลประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นเห็นถึงประโยชน์ที่ได้ จากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานก็จะเข้ามาร่วมปฏิบัติ ทำให้กลุ่มมีความเหนียวแน่นแตกต่างจากการรวมตัวกันในลักษณะอื่น โดยมีปัจจัยในเรื่องของสื่อเป็นช่องทางในการแสวงหาข้อมูลต่างๆ อีกทั้งมีการจัดอบรมขึ้นเกือบทุกเดือน ทำให้ผู้สนใจได้เข้ามาเรียนรู้ จึงเป็นปัจจัยเสริมทำให้กลุ่มนี้แพร่ขยายออกไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารยังไม่ครอบคลุมทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกลุ่มแต่ละกลุ่ม โดยข้อมูลข่าวสารที่ส่งไปยังกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขาดรายละเอียดในตัวเนื้อหา โดยบอกแต่เพียงเป็นการเชิญชวนให้เข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แต่ไม่ได้บอกถึงรายละเอียดของกิจกรรมแต่ละวันว่ามีอะไรบ้าง ทำให้เกิดช่องว่าง เพราะคนไม่เข้าใจ จึงทำให้ไม่ยอมมา แต่ถ้ามีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ดี จะเป็นการสร้างแรงจูงใจในการชักชวนให้คนมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดเป็นการสร้างเครือข่ายที่กว้างมากขึ้น
2. ในการดำเนินงานด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนั้น เพื่อให้ประสบผลสำเร็จควรจะมีการสร้างเครือข่ายขึ้นมา โดยการหาแนวร่วมหลายฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชน เพราะจะทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้เป็นจำนวนมาก และผลักดันให้เกิดความสนใจและให้เกิดการตอบรับอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีอยู่ทั่วประเทศ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเพียงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม จ.นครราชสีมา เท่านั้น น่าจะมีการศึกษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในอื่นๆด้วย
2. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นแต่เพียงการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ จึงทำให้ทราบแต่เพียงว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน วัดแดนสงบอาราม จ.นครราชสีมา ทำให้กลุ่มนี้สามารถขยายตัวออกไปได้ แต่ไม่สามารถชี้วัดออกมาเป็นค่าได้ว่าปัจจัยต่างๆมีผลแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร และมีความสัมพันธ์เพียงไร ดังนั้นจึงควรมีการทำวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อหาความแตกต่างและค่าความสัมพันธ์ดังกล่าว สามารถทำให้นำไปประยุกต์ในการอธิบายข้อมูลได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น
3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาการรักษาเครือข่ายของกลุ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ส่งผลให้เครือข่ายของกลุ่มต่างๆสามารถดำรงอยู่ได้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับโครงการพัฒนาต่างๆจะได้นำไปประยุกต์ใช้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. ได้ฟากฟ้าแห่งการศึกษา สื่อบุคคลและเครือข่ายการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.
- จารุณี พัทธพิมานสกุล. การศึกษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.2542.
- ณัฐนันท์ ปรกาศสันติสุข. ประสิทธิผลของการสื่อสารในการเผยแพร่ธรรมะหลักสูตรการพัฒนา จิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาการ ประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541.
- เดชานนท์ มหาภาพ. กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อนำบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.
- ตติยา เลหาดีรานนท์. เครือข่ายการสื่อสารกลุ่มและบทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ของ กลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาสุนทราภรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาการ ประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.
- ประมธ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่10. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2546.
- ประภาพรรณ สุปรียาภรณ์. การสื่อสารและเครือข่ายของกลุ่มเพื่อน"อ". วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .2545.
- ปิยพัชร์ สีนบัวทอง. กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีต่อการ ตัดสินใจ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2544.
- ผกามาศ ธนพัฒน์พงศ์. การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการเกษตรของชมรมสื่อมวลชน เกษตร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.
- พรโสภิต จงมีสุข. เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.

พรรณศิริ จิตรรัตน์. เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มการเมืองท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
2544.

พระธรรมสิงหบุราจารย์(จรัญ สุตมโม). ธรรมโอสถจากหลวงพ่ोजรัญ. พิมพ์ครั้งที่2. บริษัท เครือ
ฐานการพิมพ์: สำนักพิมพ์ be healthy, 2549.

ศิริ กรินชัย. ธรรมทาน. พิมพ์ครั้งที่1. บริษัท ช.โฆสิตพิพัฒน์, 2545.

ศิริ กรินชัย. การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน. พิมพ์ครั้งที่1. บริษัท ช.โฆสิตพิพัฒน์, 2546.

หริสุดา ปั่นทวนนท์. การสื่อสารและเครือข่ายการณรงค์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,
ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2544.

ภาษาอังกฤษ

Berlo K.David. The Process Communication: An Introduction to Theory and Practice.
New York: Holt Rineheart and Winston, 1960.

Larry L. Barker and Deborah A.Gaut. Communication. United States: A Simon &
Schusteer Company, 1998.

Lazarfeld-Paul, F., and Menzel, Hervert. Mass Media and Personal Influence. The
science of Human Communication. New York: The Basic Books, 1968.

Leavitt J. Harold Managerial Psychology. An Introduction to Individual. Paris and Group
in Organization: Chicago.University of Chicago Press.

Sven Windahl and Benno H. Signitzer with John T. olson. Using Communication Theory.
London: Sage Publication, 1992.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน
วัดแดนสงฆวาสภาราม จ.นครราชสีมา

แนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้เริ่มการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่ม
ผู้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

ส่วนที่ 1: สัมภาษณ์ผู้เริ่มและกลุ่มอาสาสมัคร

- ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างไร

คำถาม

- 1 ทำไมท่านจึงสนใจในการนำเอาแนวความคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมา
ถ่ายทอดให้กับคนในสังคมได้รับทราบ
- 2 เพราะเหตุใดท่านจึงจัดให้มีการอบรมวิปัสสนากรรมฐานขึ้นในทุกๆเดือน
- 3 ท่านช่วยเล่าประวัติความเป็นมาที่ริเริ่มการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน
- 4 ท่านได้มีวิธีการอย่างไรในการนำเสนอแนวความคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้
บุคคลอื่นทราบ และหันมาสนใจปฏิบัติตาม
- 5 ท่านได้มีการพบปะพูดคุยกับคนในกลุ่มบ่อยครั้งแค่ไหน และส่วนมากจะพูดคุยกับใคร
- 6 ท่านได้มีการส่งข้อมูลข่าวสารให้กับกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างไร
- 7 ภายในกลุ่มมีการสื่อสารมีการสื่อสารกันในเรื่องใดบ้าง
- 8 ลักษณะการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับคนในสังคมเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐานเป็นอย่างไร
- 9 สมาชิกภายในเครือข่ายคือกลุ่มใดบ้าง และภายในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
- 10 ในการจัดอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือ
องค์กรใด
- 11 มีวิธีการบริหารจัดการภายในเครือข่ายโดยมีใครเป็นผู้บริหาร ผู้ดำเนินงาน และ
รับผิดชอบในส่วนต่างๆอย่างไร
- 12 กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีการติดต่อประสานงานกับใคร หน่วยงานใดบ้าง
- 13 ท่านได้มีการพบปะพูดคุยกับกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมากน้อยแค่ไหน และใช้
วิธีการพูดคุยกันอย่างไร

14 ท่านใช้ช่องทางการสื่อสารใดในการบอกกล่าวกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้ทราบถึงข่าวสารการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

15 ท่านมีวัตถุประสงค์อะไรในการจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

16 ท่านมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

● ปัจจัยการสื่อสารที่มีผลต่อพัฒนาการของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างไร
คำถาม

1 ทำไมท่านจึงสนใจนำเอาแนวความคิดด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาถ่ายทอดให้กับคนในสังคมได้รับทราบ

2 ท่านคิดว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้รับความสนใจจากคนในสังคมเป็นจำนวนมาก เป็นเพราะเหตุใด

3 ทำไมคนในกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานถึงรวมตัวกันได้

4 ท่านคิดว่าความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้อง และเพื่อน มีผลต่อการรวมกลุ่มและเพิ่มจำนวนของผู้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐานหรือไม่ อย่างไร

5 ท่านคิดว่าจะสามารถธำรงรักษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ไว้ได้อย่างไร

5 เพราะเหตุใดจึงจัดให้มีการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเกิดขึ้น

6 ท่านคิดว่าอะไรที่ทำให้กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มได้

7 ท่านใช้วิธีการอะไรในการรวมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

8 ท่านได้มีการพูดคุยกับคนภายนอกกลุ่มในเรื่องของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานบ้างหรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ 2 : สัมภาษณ์กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมการวิปัสสนากรรมฐานในระหว่างวันที่ 22-29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549

● ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างไร
คำถาม

1 ท่านรู้จักกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างไร

2 ท่านได้รับข่าวสารต่างๆได้อย่างไร

3 ท่านได้มีการพูดคุยกับคนในกลุ่มมานาน้อยแค่ไหน

4 ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มเป็นอย่างไร

5 ในการเข้าร่วมอบรมวิปัสสนากรรมฐานแต่ละครั้ง ท่านมักจะพูดคุยกับใคร หัวข้อเรื่องที่คุณคุยกันเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

6 ท่านมีการติดต่อกับผู้ริเริ่ม กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานคนใดบ้าง ด้วยเรื่องอะไร

7 ท่านได้รับทราบถึงกิจกรรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากสื่อใด

8 ท่านได้พูดคุยหรือชี้แนะเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากใคร แล้วหลังจากนั้นท่านได้พูดคุยหรือสื่อสารต่อกับใคร อย่างไร

9 ท่านเริ่มเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเมื่อไหร่ มีใครเป็นผู้ชี้แนะ

10 ใครเป็นคนประสานสัมพันธ์ระหว่างท่านกับสมาชิกคนอื่น ๆ

11 เมื่อท่านได้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาแล้ว ท่านมีวิธีการส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับคนภายนอกอย่างไร

- ปัจจัยการสื่อสารที่มีผลต่อพัฒนาการของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

1 สาเหตุอะไรที่ทำให้ท่านสนใจแนวทางของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและหันมาสนใจธรรมะและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

2 ท่านมีวัตถุประสงค์ใดในการเข้ามาร่วมอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

3 ท่านเข้าร่วมอบรมวิปัสสนากรรมฐานอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ เพราะเหตุใด

4 ท่านเข้ามาอบรมวิปัสสนากรรมฐานเมื่อใดมีใครแนะนำท่าน

5 ท่านได้มีการพูดคุยหรือถ่ายทอดเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้กับใครหรือสมาชิกท่านอื่น ๆ หรือไม่

6 ท่านคิดว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างไร

7 จากการเข้าร่วมอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ท่านมีความรู้สึกอย่างไร และได้รับประโยชน์อะไรจากการเข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

8 ท่านได้มีการชักชวนคนภายนอก เข้ามาร่วมการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยวิธีใด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสอบอารมณ์โดยแบ่งเป็นกลุ่มๆมีวิทยากร

งานพิธีวันกตัญญูเพื่อระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด

งานพิธีวันกตัญญูเพื่อระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเดินจงกรมนั่งสมาธิ

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรมนั่งสมาธิ

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรมนั่งสมาธิ

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรมนั่งสมาธิ

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรมนั่งสมาธิ

สถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรมนั่งสมาธิ

อาคารที่พัก สำหรับพระที่บวชใหม่ และพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรม

ลานปฏิบัติธรรม สำหรับการฝึกเดินจงกรม

พระภิกษุสงฆ์ ร่วมเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ร่วมกับพุทธศาสนิกชน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว วรลักษณ์ อุ้ยไพบูลย์สวัสดิ์ เกิดวันที่ 21 มกราคม 2523 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีในวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาการประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยรังสิต ในปีการศึกษา 2546 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ.2548

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย